DE
SOCIALISTISCHE GIDS
MAANDSCHRIFT DER SOCIAAL-DEMOCRATISCHE ARBEIDERSPARTIJ

Jaargang XIII No. 8/9 Aug./Sept. 1928

DE ONVOLWAARDIGE ARBEIDSKRACHTEN

DOOR

Dr. L. HEIJERMANS.

In October a.s. zal te Amsterdam gehouden worden een congres, waarin de problemen gesteld zullen worden, welke samenhangen met de plaatsing der onvolwaardige arbeidskrachten in het maatschappelijk leven, met de voorzorg en de nazorg, voor-, en verzorging van de geestelijk of lichamelijk gehandicapten.

Het is voor de eerste maal, dat het vraagstuk der onvolwaardige arbeidskrachten in zijn geheel aan de orde wordt gesteld. Men heeft zich beziggehouden met blindenzorg, met de kreupelen, na den wereldoorlog met de oorlogsinvaliden; de psychiaters hebben zich beijverd de behandeling der geestelijk gestoorden te stellen in het licht van de moderne „open'' verzorging met arbeidstherapie — men heeft bij de tuberculeuzen verlaten het stelsel van melk en rust en na zekeren tijd terugverwijzen naar de maatschappij, waar zij zich zelf moeten redden . . . dit alles was slechts goed stukwerk, zonder dat men er ooit toe gekomen is de vraagstukken van de plaatsing, de verzorging der onvolwaardige arbeidskrachten in hun geheel te bestudeeren, of de ontzaglijke economische, sociologische, paedagogische, psychologische moeilijkheden in haar samenhang behoorlijk te overzien.

Er is kort geleden een vereeniging geconstitueerd, welke in federatief verband tracht samen te brengen de stichtingen en vereenigingen, die op een speciaal gedeelte van het terrein der onvolwaardige arbeidskrachten arbeiden. Als eerste stap om het groote doel, dat deze federatie zich gesteld heeft, te verwezenlijken, geldt dit oriënteerend congres, waaraan verbonden is een tentoonstelling, die zal trachten te verduidelijken, wat op het congres door het gesproken woord naar voren zal komen. De plaatsing en verzorging der geestelijk- en physiek-minderwaardige arbeidskrachten stelt verschillende problemen,

waarvan eenige voorname zijn: wie moet als onvolwaardig worden aangemerkt; hoe groot is het aantal dier menschen; welke is de arbeidsgeschiktheid van den onvolwaardige? Nog meer beteekenis misschien heeft de vraag, welke arbeidsvoorwaarden moeten gelden voor den onvolwaardige, indien hij niet in staat is volwaardigen arbeid te leveren en ten slotte dient men zich af te vragen, welke taak de overheid heeft ten opzichte van deze groote categorie van menschen, die gaarne willen werken, doch wier plaatsing op de arbeidsmarkt onverdiende moeilijkheden oplevert.

In den woesten strijd om het bestaan, waarbij gewerkt wordt met ellebogen en vuisten, met nagels en tanden, komt de oudere van dagen, iemand, die een gebrek heeft, steeds meer in de verdrukking. Het recht van den sterkste geldt in groote mate, zonder dat men bij rustig bezien der verschillende verhoudingen in het bedrijfsleven vanuit technisch en economisch oogpunt tot de conclusie komt, dat door dezen ruwen meedoogenloozen strijd, the right man in the right place komt, terwijl evenmin ons rechtsgevoel, laat staan onze humanitaire zin, bevredigd worden. Doch nog veel minder krijgt men de overtuiging, dat door dit anarchistische stelsel de beste economische resultaten bereikt worden, het rendement vermeerderd en de menschelijke arbeidskrachten aangewend worden volgens de wetten der wetenschappelijke organisatie van het bedrijfsleven. Bovendien worden door den tegenwoordigen gang van zaken de schaduwen, welke de sociale wetgeving volgen, onnoodig grooter en donkerder.

Het staat er toch zoo mede, dat men den volmaakt krachtigen, gezonden arbeider den meest zinneloozen, geestdoodenden, lichten arbeid ziet verrichten, die hem geestelijk omlaag moet drukken, terwijl diezelfde soort arbeid beter en tot volkomen bevrediging van zijn geestelijke behoeften, kan verricht worden door den geestelijk of lichamelijk achterlijke. Ik haal zoo gaarne aan het voorbeeld van den athletisch gebouwden man, die medicijnfleschjes en poederdoosjes rondbrengt, van den jongen frisschen kerel, die suffig rondwaart als suppoost in een museum. Dergelijke voorbeelden zouden met ettelijke te vermeerderen zijn.

Nu is het onrechtvaardig, dat in tijden van economische crises de druk veel zwaarder op de wankele schouders wordt gelegd van de niet-volwaardige arbeidskracht dan van de gezonde. Redelijk en wenschelijk zou het zijn, dat zij in gelijke mate de nadeelige gevolgen van economische crises — of deze afwendbaar zijn zullen wij nu maar in het midden laten — zouden gevoelen. Er is geen enkel behoorlijk argument aan te voeren, waarom de arbeidsmarkt bij overvulling alleen de zwakkeren zou uitstooten, indien deze het volle pond net zoo goed

kunnen bijbrengen als de volwaardigen. Het industrieele leven toch gaat in de richting, dat een groot deel van den arbeid bij de tegenwoordige arbeidsmethoden volkomen goed verricht kan worden door menschen met een of ander lichaamsgebrek. Bij tal van werkzaamheden, zooals straatreiniging, en in het landbouwbedrijf, is slechts een geringe mate van intellect noodig of een weinig ontwikkeld spierstelsel voldoende.

Doch laat ons even tot ons uitgangspunt terugkeeren. Wij hebben gezegd, dat als onderwerp op het congres besproken wordt de vraag, wat een onvolwaardige is. De vraag stellen is eenvoudiger dan het geven van een antwoord. Bij de tegenwoordige differentiatie van beroepen en bedrijven kunnen wij wel zeggen, dat er geen volwaardige bestaat, die elk beroep en bedrijf zal kunnen uitoefenen. Het is ongelooflijk, hoevelen uitvallen wanneer nauwkeurig geneeskundig onderzocht wordt, of wel alle eigenschappen aanwezig zijn voor de uitoefening van zelfs één bepaald beroep.

Ter illustratie noem ik gaarne de resultaten van de keuring voor het beroep van marechaussee. of politieagent. Daarvoor melden zich gemeenlijk menschen aan, die in de overtuiging zijn, dat zij volkomen gezond zijn en geen lichaamsgebreken hebben en toch worden er gemiddeld van deze menschen 60 à 70 pCt. afgekeurd, zoowel voor het Rijk als voor de meeste groote steden. In de eerste plaats is de oorzaak hiervan, dat er uitgekozen moeten worden menschen van voldoende lichaamslengte en met normale gezichtssterkte. Zij mogen niet zijn kleurenblind, het reukorgaan moet voldoen aan groote eischen (recherche), zij mogen geen aanleg hebben voor platvoeten (lang staan), evenmin een opvallend uiterlijk hebben, (erge groote neus, rood haar, scheelzien, van de pokken geschonden zijn, enz.), waardoor zij den spotlust kunnen opwekken van volwassenen en de jeugd, hetgeen tot moeilijkheden en conflicten leidt. Wij zien nu nog af van normaal hart, gezonde longen; doch dan stranden velen nog op hun functioneel zenuwleven: nerveuzen kan men niet gebruiken, omdat de ervaring leert, dat elke arrestatie met geweld tot ernstige, nerveuze stoornissen bij de agenten kan voeren. Zij staan altijd bloot aan kritiek van het publiek, mogen geen angst laten blijken, al weten zij, dat ongunstige elementen hun een of ander kwaad willen brouwen en, terwijl zij rustig langs straten surveilleeren, kunnen zij plotseling in een radauw worden getrokken, waarbij zij beheerscht en rustig moeten blijven en koel moeten staan tegenover getreiter en geplaag. Dit alles maakt het duidelijk, waarom zoovelen worden geweerd.

De tweede oorzaak, waarom het leger der onvolwaardigen zoo kunstmatig wordt vergroot is, dat de werkgevers, waartoe ook

Gemeente en Staat behooren, geen risico wenschen te dragen inzake ziekteuitkeering, vervroegde invaliditeit enz., terwijl de geneeskundige selectie in hoofdzaak berust op nog ruwe empirie en op negativisme. Het is wel een simplistisch werk, menschen af te wijzen om een of andere afwijking, terwijl men lang nog niet zoo ver is te kunnen uitmaken waar iemand met een bepaalde afwijking wèl geschikt voor is en niet ernstig zoekt naar deze opbouwende richting. Over het algemeen weet men van de functie van zieke organen bitter weinig en is het meestal niet mogelijk met wetenschappelijke zekerheid te voorspellen, welke arbeidsprestatie een niet normaal hart zal kunnen leveren en men is er verre van te kunnen peilen in hoeverre plichtsbetrachting, toewijding, karaktereigenschappen, oefening, opwegen tegen een schijnbare lichamelijke of geestelijke minderwaardigheid. Aan ieder is toch wel bekend welken ontzaglijken arbeid zwakken van lichaam kunnen presteeren, wanneer zij gedreven worden door overtuiging, geestdrift en liefde.

Volwaardigheid en onvolwaardigheid zijn betrekkelijke begrippen en de z.g. onvolwaardige arbeidskracht kan in vele gevallen evengoed, zoo niet beter, de arbeidstaak vervullen, indien de omstandigheden waaronder deze kracht moet werken, aan bepaalde voorwaarden voldoen. De man zonder arm of zonder been kan volstrekt normaal arbeiden, indien de machine, die hij te bedienen heeft, daaraan wordt geadapteerd. En wij hebben in Duitschland gezien blinden, die op uitnemende wijze groote gevaarlijke machines bedienden, terwijl de ervaring geleerd heeft, dat zij minder door ongevallen worden getroffen dan de normalen, wier aandacht zoo gemakkelijk wordt afgeleid.

Op het congres zal ook ter sprake komen het bewerken der statistische gegevens, ten einde te weten te komen: het aantal der onvolwaardige arbeidskrachten, uit welke categorieën deze bestaan, welke sommen gepaard gaan met de verzorging dezer lieden in en buiten de internaten.

Er is reeds door mij op een vorig congres [1]) gewezen op het groot aantal onvolwaardige arbeidskrachten. Men weet het getal personen, die in ziekenhuizen vertoeven en aan chronische kwalen lijden, men kent het aantal verpleegden in krankzinnigen- en idiotengestichten, het aantal opgenomen lijders aan toevallen, om en nabij het aantal tuberculeuzen, dat in ziekenhuizen en sanatoria verpleegd wordt. Voegt men daarbij degenen, die voor betrekkingen worden afgekeurd of neemt men het aantal, dat afgekeurd wordt voor de militie om lichamelijke afwijkingen, dan komt men tot getallen, die schommelen tusschen 20 en 30 pCt. der bevolking.

[1]) Internationaal Congres voor Ongevallengeneeskunde en Beroepsziekten.

Wij kunnen niet beoordeelen, of de gegevens van Ford juist zijn — er wordt wel eens aan getwijfeld — maar in elk geval is zijn uiting, dat de industrie een weerspiegeling moet zijn van het sociale leven en ook tewerk moet stellen onvolwaardige arbeidskrachten, eene die wij van harte kunnen onderschrijven. Ford gaat verder. Hij zegt, dat de industrie niet alleen noodzakelijk een spiegelbeeld moet zijn van het maatschappelijk leven, maar dat zij zelfs ondragelijk wordt voor de samenleving, indien zij dit doel niet bereikt. Het industrieele leven mag niet alleen de goede elementen tot zich trekken na scherpe keuring met psychotechnische methoden en een groot deel van de menschheid verwijzen naar de openbare steunkassen, indien het vroeg of laat geen heftige reactie bij de menschheid wil te voorschijn roepen. Ford beweert, dat hij geen blinden en lammen en dooven genoeg heeft om in zijn fabriek te werk te stellen, dat 30 pCt. onvolwaardige arbeidskrachten door hem worden tewerkgesteld tegen normaal loon. Het kan zijn, dat het type van industrie deze tewerkstelling zeer gemakkelijk maakt, doch men heeft ook in Duitschland (Siemensstadt) en in Frankrijk gezien, dat het tot op zekere hoogte mogelijk was een bepaald aantal oorlogsinvaliden in de industrie te werk te stellen. Dit schijnt niet overal geheel geslaagd, maar wel daar, waar de werkgevers zelven doordrongen waren van de groote sociale beteekenis van het tewerkstellen van onvolwaardigen en er met hart en ziel aan medewerkten.

Congres en tentoonstelling zullen daarom ook een propagandistisch karakter moeten dragen om bij werkgevers en werknemers een andere mentaliteit te brengen dan in dit opzicht nog wel gevonden wordt. En zeker zullen ook de organisaties zich aan dit probleem niet kunnen onttrekken en met blijdschap hebben wij op het programma van het congres gezien, dat een goed deel van den tijd wordt ingeruimd aan de vraag: Hoe kan het economische leven onvolwaardige arbeidskrachten gebruiken, *a*. vanuit het standpunt van het bedrijf; *b*. vanuit het standpunt van hen, die in het bedrijf werkzaam zijn? en aan het onderwerp: Arbeidsvoorwaarden en onvolwaardige arbeidskrachten, in te leiden door een spreker, die het werkgeversstandpunt belicht en door sprekers, die het van de zijde van de werknemers bezien.

Onmiddellijk dringt hierbij naar voren het loonvraagstuk: Moet het standaardloon voor den onvolwaardige gehandhaafd worden, ook indien hij maar een gedeelte van de normale prestatie bereikt; kan loondruk hiervan niet het gevolg zijn; moeten onvolwaardigen tot een zeker percentage worden toegelaten; is het wenschelijk bepaalde beroepen in handen te geven van bijzondere categorieën van onvolwaardigen; moeten er fabrieken en werkplaatsen opgericht worden om

deze menschen te werk te stellen, indien het normale industrieele leven hen niet kan plaatsen? Het aantal vragen wordt legio: wat moet er geschieden met het residu, de onvolwaardige arbeidskrachten, die niet in het sociale leven gehandhaafd kunnen worden, maar die in gestichten en inrichtingen een zeker percentage van hun arbeidsvermogen hebben behouden; moeten deze menschen aan arbeid worden geholpen en zoo ja, waar vindt men een arbeidsmarkt voor hun producten?

Dit alles moet besproken, bezien worden; de oplossing wordt langzamerhand urgent, zeker als men uitgaat van het axioma, dat een ieder recht heeft op arbeid, dat arbeid noodzakelijk is voor het normaal functioneeren van lichaam en geest en dat ook bij bestaande afwijkingen het verrichten van arbeid een machtig hulpmiddel is om tot herstel bij te dragen, hetgeen ook vooral geldt voor geestelijke stoornissen, tuberculeuzen en door een ongeval getroffenen.

De organisatie van de federatie, die verband wil brengen tusschen de vereenigingen en stichtingen, welke dikwijls slechts met filantropische oogmerken de onvolwaardigen te hulp kwamen, is niet geheel uit de lucht komen vallen. De tijd is er rijp voor; het psychologisch oogenblik is aangebroken. Maatschappelijke steun, zorg voor blinden en kreupelen, verzorging van geestes- en zenuwzieken is steeds meer noodzakelijk geworden door de gecompliceerdheid van de tegenwoordige samenleving en in alle landen is men voor en na den oorlog meer of minder georganiseerd aan den arbeid getrokken. De noodkreten van het leger van onvolwaardige arbeidskrachten, neergedrukt in den bedelhoek, werden steeds luider en dringender, terwijl men anderzijds, doordat in de filantropische ondersteuning de a-sociaal-degenereerende factor steeds meer duidelijk werd, tot het inzicht kwam, dat het noodzakelijk was de vroeger primitieve wegen te bestraten, te asphalteeren. Een weinig vervlakken van hobbels en kuiltjes helpt niet meer. Ook hier eischt het verkeersprobleem voor den onvolwaardige totale wijziging van het tracé en van den bouw der wegen, die tot nu toe gezapig werden betreden.

Het gestelde probleem is enorm. Paedagoog en socioloog, industrieel en werknemer, geneeskundige en econoom, leider van arbeidsbeurs en deskundige op het gebied van beroepskeuze, organisator en wetgever en zooveel anderen moeten samenkomen om de problemen te helpen oplossen. Dit zal voorwaar niet geschieden op een congres, zelfs al duurt dit vijf dagen en al vormt men secties voor specifieke onderwerpen. Doch het congres kan de veelzijdigheid van het vraagstuk belichten, de belangstelling wakker schudden van allen, die geroepen zijn aan de oplossing mede te werken. Het is het inluiden van het

bewuste zoeken naar de middelen om in de chaotische verwarring en ontwrichting wat orde te brengen. De neuzen moeten op het belangrijke sociale vraagstuk gedrukt worden.

Wie er zeker niet mogen ontbreken, dat zijn menschen van verschillende politieke en religieuse inzichten en dus mogen de menschen uit onze beweging, nog minder uit de moderne vakbeweging ontbreken om hun zienswijze te verkondigen waar het gaat om de levensbelangen en het levensgeluk van een groot deel der arbeidende klasse.

Het is niet mogelijk in een tijdschriftartikel alles wat met dit vraagstuk samenhangt, naar voren te brengen. Hiervoor is niet alleen bijkans een boekdeel noodig, doch bovendien zijn er geen menschen te vinden, die het vraagstuk van alle zijden technisch-wetenschappelijk kunnen bezien. Wat wij wel kunnen is met aandrang raden deel te nemen aan dit congres, waartoe men zich kan aanmelden aan het bureau van de A. V. O., Nieuwe Achtergracht 100, Amsterdam. De kosten zijn *f* 10.—, waarvoor men ontvangt een gids van de bestaande instellingen in den lande, de stellingen met toelichting der inleiders en later de protocollen der verhandelingen. Bovendien zal er gelegenheid bestaan tijdens het congres en de tentoonstelling verschillende inrichtingen te bezoeken en worden er passende voorstellingen gegeven, welke het inzicht kunnen verdiepen en de geestelijke spanning, welke het volgen van het congres veroorzaakt, kan opheffen.

HET RAPPORT OVER DEN SUMATRA-OPSTAND

DOOR

J. D. L. LE FEBVRE.

Het vierdeelige rapport van de commissie van onderzoek inzake de onrust en opstand ter Westkust van Sumatra is verschenen. Ten deele althans. De commissie bestaande uit de heeren Prof. Dr. B. Schrieke, Groeneveldt, van Ginkel, v. d. Plas, de laatste drie bestuursambtenaren, die vroeger op de Westkust gediend hebben, en Datoe Madjo Lelo, een districtshoofd aldaar, heeft goed werk geleverd en heeft het mes flink in de etterbuil gestoken. De regeering wenscht een deel van het rapport *niet* te publiceeren. Wat wel gepubliceerd wordt, is al meer dan genoeg en verklaart geheel, dat het tot opstand gekomen is. In ambtelijken stijl gesproken: *„de voedingsbodem voor de communistische propaganda was aanwezig"*. Dat die steeds aanwezig was of is, wanneer het in Indonesië of elders tot opstand komt, is van zelf sprekend, alleen heeft men dit *voor Indonesië* nimmer erkend. Vroeger was *„het fanatisme"* de oorzaak. En nu wordt de schuld voor een groot deel op *„het communisme"* geschoven. Om aan de behandeling van het rapport de volle maat te geven, zullen we het weinige wat de regeering ons daarover meedeelt, in de hoofdpunten behandelen. Wat uit het rapport afkomstig is wordt hierna tusschen „ " (aanhalingsteekens) vermeld.

„Het „communisme" was in de eerste jaren een typisch malaiseverschijnsel. De marxistische Verelendungstheorie sloeg het meeste in. De 660 leden, die de Sarikats Ra'jats eind December 1924 telden, waren voornamelijk gerecruteerd onder het door de bezuiniging getroffen overheidspersoneel (S. S.) en de kleinhandelaren. Zij leerden hun zorgen wijten aan het *kapitalisme*, waarmede steeds openlijker *de Regeering* werd geïdentifieerd." Zie hier dus Fock aangewezen als de eerste en beste propagandist van het communisme ter Westkust. En tevens reeds in den aanvang verklaard waarom de opstand, in het geheel uit kleinhandelaren bestaande Siloengkang, zoo hevig geweest is. We komen hier nog nader op terug. Tegen dit alles wist men geen beter middel dan verbanning (Moeis) en reactie. „Bovendien", zoo luidt het rapport, „was het adat-apparaat tegen de communistische propaganda in de Bovenlanden in werking gekomen. Tegen deze „reactie" bleek de beweging *niet* bestand, terwijl de verbeterde economische toestand een weinig vruchtbaren bodem voor het uitgestrooide zaad bleek op te leveren." Men had in de Bovenlanden n.l.

de z.g.n. Sarikats Idjau (de groene vereenigingen) opgericht, welke zuiver fascistische clubs waren, die voor geen hardhandige of knuppelargumenten terugdeinsden om communistische vergaderingen en propaganda onmogelijk te maken.

Maar, zegt het rapport, ,,met het verflauwen van de belangstelling en het groeien van den tegenstand nam de verbittering der leiders toe, bij wie de wensch begon op te komen om, naar blanquistisch voorbeeld, met een welbewuste minderheid het succes door een koene daad te forceeren en de massa mee te sleuren".

In 1925 veranderde de P. K. I. haar tactiek en ,,nam een andere houding tegenover de nationalistische groepen en intellectueelen aan. Tegelijkertijd vertoonde de P. K. I. sinds het begin van 1926 over de geheele linie een hernieuwe activiteit, die vooral, na de stakingscampagne in de tweede helft van 1925, in een agitatie onder de boeren tot uiting kwam. *Er werd rechtstreeks op revolutie aangestuurd.*"

Toen men te lang aarzelde, ,,nam een comité voor de revolutie de leiding in handen. Dit conflict in den boezem der P. K. I. deed zijn invloed ook op West-Sumatra gevoelen. De sectie-leiders wilden niet op de bevelen van het opstand-comité ingaan. De desorganisatie werd nog grooter, toen het bestuur, gewaarschuwd door de gebeurtenissen op Java en bemerkende, dat er in Menangkabau iets broeide, tot de arrestatie der leiders en tot verscherpte politiemaatregelen overging. Het gevolg hiervan was dat, toen Siloengkang eindelijk aan het bevel om op 1 Januari '27 opstand te maken, gevolg gaf, het alleen kwam te staan".

Dit is dan, zeer verkort, de geschiedenis van den opstand, zooals de regeering die openbaart. We zullen nu uit het rapport zien, dat de oorzaken tot ontevredenheid maar al te veelvuldig waren. Het rapport wijst er dan op, zooals ik in mijn stukken in ,,Het Volk" en mijn brochure ,,de Onlusten ter Westkust van Sumatra van 1 Januari 1927" reeds herhaaldelijk gedaan heb, dat de oorspronkelijke productie-huishouding vrij plotseling in een geldhuishouding is veranderd. Dat ,,door de jarenlange bestuurstraditie de ontwikkeling van de verkeershuishouding werd belemmerd. Eerst door de koffie-dwangcultuur. Later door een rijstuitvoerverbod". Dat ,,de groote ommekeer dateert van de opheffing van de koffie-dwangcultuur (1908) en het breken met de traditioneele rijstpolitiek in 1912". Met die rijstpolitiek is bedoeld het beletten van den uitvoer om daardoor het voedsel goedkoop te houden.

Vooral die opheffing der dwangcultuur, gepaard gaande met invoering van een geldelijke belasting, had grooten invloed. ,,Zoo werd ook in Minangkabau *van buiten af* aan de agrarische dorpsgemeenschappen, die nog grootendeels economische eenheden vormden, *de behoefte*

aan geld opgedrongen; het was geen spontane organische groei der samenleving." Naast de nieuwe rijstpolitiek (dus vrije uitvoer), de openlegging van nieuwe streken en het op groote schaal, voor een groot deel in heerendienst aanleggen van wegen ,,heeft hier — evenals in het vroeg-kapitalistische Europa — een geestelijke ommekeer plaats gegrepen, een ,,Wirtschaftsgesinnung" haar intrede gedaan".

Hierbij kwam nog een nieuwe foutieve rijstpolitiek van den Directeur van Landbouw, v. Sibinga Mulder, waardoor de rijst, die tot eind Juli 1919 nimmer boven *f* 10.— per picol gekost had, geweldig in prijs gestegen is. Bij rijstschaarschte werd, *meer dan voorhandig was,* aan de Deli-magnaten uitgeleverd.

Ik behandelde dit onderwerp uitvoeriger in mijn vorengenoemde artikelen.

,,Hoewel", zegt het rapport, ,,een mooie rijstprijs voor padi en rijst stimuleerend op de productie inwerken, vormen echter zeer hooge rijstprijzen als van de laatste jaren (*f* 14.50 voor tweede soort rijst, het gewone volksvoedsel) voor den niet-producent een zwaren druk op het kleine huishoudelijke budget." Waar dit budget voor een groot deel der bevolking de *f* 120.— per jaar niet overschrijdt, behoeft dit zeker geen verder betoog. Geen wonder dan ook, dat we in een noot onder bl. 101 lezen: ,,We herinneren er aan, dat de communistische propaganda van 1926 haar leden *voornamelijk* recruteerde onder de armste lagen der voedselgewassen teelende bevolking, vooral in de overbevolkte streken (Oud-Agam, Priaman) en economisch achterlijke streken (Sawah Loento, streek ten Oosten van het Singkarahmeer), (beide streken in of nabij het opstandgebied, L. F.) en waar, zooals in de Ommelanden van Padang door de verdeeling van het grondbezit (groot-grondbezit!) en den economischen druk der rijstmolens, de bevolking een moeilijk bestaan heeft. Onder die categorieën dus, waaronder de *geld*schaarschte het nijpendst is."

Het is duidelijk, zoo heet het verder, ,,dat we hier onder den invloed van de staag doordringende geldhuishouding (het bestuur en de regeering zorgde voor steeds nieuwe geldelijke lasten, L. F.) met het begin van een agrarische revolutie te doen hebben. Onder den druk van de behoefte aan geld ontstaat een zorgeloos verkoopen en verpanden van grond, dat bij de bevolking een schrijnend gevoel van onlust wekt". ,,Voor belasting (die voortdurend opgedreven en in 1915 verdubbeld is, L. F.) en afkoop van heerendienst (die onder resident Whitlau ook weer zeer opgedreven is, L. F.) moet zij periodiek geld paraat hebben en ziet zij zich dus vaak gedwongen haar rijst op de meest ongunstige tijdstippen te verkoopen, als de overvloed na den oogst of het algemeen aanbod den marktprijs het laagst maakt." ,,Het Inlandsch bestuur

herinnert verder de belastingschuldigen bij voorkeur aan hun plicht, als er een zekere ruimte aan geld kan vermoed worden en vraagt daarom belasting aan pasar(markt)gangers of aan hen, die een feestje gaan organiseeren. In het laatste geval heeft het bestuur de sanctie van weigering der toestemming, indien niet de belasting van de betrokkenen *en hunne familieleden* wordt voldaan."

Alle dus bestuursfouten, waarop het lid in den Raad van Indië, Liefrinck, in 1916 in zijn toenmalig rapport reeds gewezen heeft en die toen radicaal zijn te niet gedaan, maar die weer opnieuw zijn gemaakt.

Het rapport vervolgt: „De soerat idzin (verlofbrief) wordt vaak geweigerd als niet tevens de verschuldigde belasting of afkoopsom van den heerendienst wordt voldaan voor hen, die een koe willen verkoopen." „Al die behoeften aan geld doet den familiegrond verpanden, waarmede men zich als het ware door een „religieuzen" band verbonden voelt." „Die behoefte aan geld verleidt de familiehoofden, de traditioneele beheerders van het poesaka-bezit (onvervreemdbaar en ondeelbaar erfelijk bezit), dit „onrechtmatig" te verpanden, zonder de familieleden er in te kennen. Door overheidstoedoen krijgt men een „meer feodaal getinte gezagsuitoefening." „Het is begrijpelijk", zegt het rapport verder, „dat in den chaos van den overgangstoestand Communistische „Schlagwörter" hier moesten inslaan." „De marxistische crisisleer en de Verelendungstheorie heeft ingeslagen, toen de kleinhandelaren, nog meer dan de teelers van voedingsgewassen de malaise voelden drukken. In de jaren 1921—24 (bezuinigingsperiode van G.-G. Foch, om den Indischen gulden zoogen. veilig te stellen, L. F.), toch ondervond de kleinhandel de gevolgen van de verminderde koopkracht van de afnemers, speciaal van de kleine burgerij, de ambtenaren, tocohouders enz." (tractementen waren met 10 pCt. verlaagd, tal van ambtenaren ontslagen, de groothandel en de Volksbank gaven geen crediet meer, L.F.). „Maar ook de teelers van handelsgewassen ondervonden den druk der malaise. De copra- en kaneelprijzen enz. vielen sinds het eind van 1920 zoo sterk, dat de producten bijna onverkoopbaar waren." „Ook de gewone landbouwer, zoo leerden de communisten hem, kon het kapitalisme aan den lijve voelen; het voorschotstelsel van de opkoopers ruïneerde hem. In de Ommelanden van Padang en bijv. in Alahan Pandjang waren het de rijstpelmolens en de groot-grondbezitters." „Zoo waren het de gevolgen van de penetreerende geldhuishouding, die de harten opende voor de communistische leer. Het „kapitalisme" bracht de zorgen, die men in zijn dagelijksch leven aan den lijve voelde; de Regeering werd met dit „kapitalisme" geïdentifieerd en het vooruitzicht was — de communis-

tische leiders verzuimden niet telkens weer op *de proletariseering der Javanen* in de suikerstreken te wijzen — dat alles nog veel erger zou worden." In een noot is hieraan toegevoegd: „Het schrikbeeld der Javanen, die de Minangkabauer met contractkoelies en dwangarbeiders associeert, heeft bijzonder effect gewekt. Ook in Djambi en Palembang is het bij de propaganda gebezigd. Zelfs uit den mond van ouderwetsche godsdienstleeraars van onbesproken reputatie of conservatieve vertegenwoordigers der adatpartij kan men er over hooren. Voor hen is het begrip „kapitalist" vereenzelvigd met *het gevaar van verlies van grondbezit en het perspectief van koelie worden voor de inlandsche grondbezitters.*"

„De regeering", zoo heet het verder, „en hare ambtenaren met hunne groote salarissen zijn rijk! En desondanks vroeg zij toch belasting. Ze was zoo rijk! Ze had den Minangkabauer reeds zijn bosschen ontfutseld en de mijnen van Sawah Loento. In 1908 had zij de belasting ingevoerd (in strijd met het gesloten verdrag, L. F.) en in de nog geen 20 jaar, die sedert waren verloopen, was het steeds *crescendo* gegaan. In 1908 2 pCt., in 1912 „verbeterde aanslag", in 1914 4 pCt., voorts: *slachtbelasting*, ondanks het feit, dat men toch voor het vee, dat men bezat, belasting moest betalen. En vóór men tot den verkoop van vee voor de slacht over kon gaan, moest men eerst hebben een „soerat katerangen" (bewijsbrief) van het dorpshoofd, dat men zijn belasting had voldaan (betalen!); daarna: voor men op de gemeente-veepassar werd toegelaten: betalen!, terwijl men nog niet eens zeker was, of men zijn rund zou kunnen verkoopen; wanneer men het dan eindelijk had verkocht, moest men bij den betrokken gemeente-ambtenaar een „soerat katarangan djoewal-beli" (koop- en verkoopsbrief) halen (betalen); voor het dan mocht worden geslacht, moest het door den keurmeester worden gekeurd (betalen!); werd het goedgekeurd, dan moest eerst de slachtbelasting worden voldaan (betalen!); dan moest het naar het abattoir worden gebracht, omdat het niet elders mocht worden geslacht (betalen!); voor men het vleesch op den vleeschpassar (vleeschmarkt) mocht verkoopen, moest men dan ten slotte nog eens *betalen!*

Hoe vaak moest men wel belasting van een stuk rund betalen, tijdens zijn leven, voor de slacht; en dat alles verhoogt nog weer den vleeschprijs voor den kooper! Zoo lastig, zoo zwaar wordt het den menschen gemaakt. De kleine man, die de producten van zijn erf, van geringe waarde dikwijls, naar de markt wil brengen, om wat geld te krijgen voor zijn noodzakelijk levensonderhoud, moet zelfs van zijn armoede betalen om daar te worden *toegelaten; hij, die daar juist heenging om het geld te verdienen, dat hij niet bezat.* En nog meer

belasting vraagt het Gouvernement: Wang negari (dorpsbelasting), sedert de Regeering de gemeentehoofden zelf niet meer betaalt (1915), die toch niet anders zijn dan haar werktuigen om de belasting binnen te krijgen." (In 1915 trad de nieuwe dorpsregeling in werking, zie mijn brochure „de Onlusten ter Westkust van Sumatra", waarbij de regeering *ruim een ton* bespaarde door de betaling der dorpshoofden op de dorpen af te wentelen, L. F.)

„Verder: de belasting op de adathuizen, belasting op voertuigen, waarvoor de gemeente (Padang of Fort de Kock) als ze daar komen, ook nog eens belasting vraagt, zegelbelasting voor vergunning tot het bouwen van huizen, verpondingsbelasting en ten slotte nog de afkoop van heerendienst! (Men had nog kunnen vermelden de ontelbare indirecte belastingen, de invoerrechten en accijnsen, die van alles en nog wat geheven worden enz., L. F.) En vervolgt het verslag, „als men dan nog meende van den heerendienst af te zijn! Het daarvoor opgebrachte geld wordt alleen aan enkele hoofdwegen besteed; dus moet men, *sinds een paar jaar*, behalve *„wangdjaga"* (geld voor afkoop van wachtdienst), *„wang rodi bandar"* (afkoop van dorpsdiensten), dat men van vroeger al kende, nog zoogen. „rodi adat" (dorpsdiensten) leveren om de secundaire en tertiaire wegen te onderhouden. Ja, soms worden nog allerlei slimmigheden aangewend om de zoogenaamde rodi adat (dorpsdiensten) ook nog voor de hoofdwegen te benutten. En ten slotte heeft men nog de „rodi landbouw", als aan den dorpsraad een besluit wordt afgedwongen om bijv. boompjes te kweeken voor reboisatie of koffie te planten, waarvan straks het Gouvernement weer belasting wil vragen! In Fort van der Capellen (*Afdeeling Sawah Loento*, ass.-resident Karsen) werd op de „rodi adat" gewezen voor herstel en bouw van raadhuizen. De controleur zag hierin een middel om de adat te versterken."

„In dit verband deden twee Maleische adatspreuken opgeld, die de hebzucht en de penetratie der Hollanders aan de kaak wilden stellen, der Hollanders, die, als vrienden binnengehaald, zich als overheerschers hadden ontpopt, t.w. „Baoelando meminta tanah" (de Hollander vraagt een stukje grond, maar bouwt er een fort op) en „Laloe pendjahit, laloe koelindan" (geeft men den Hollander een vinger, dan neemt hij de heele hand), „Baoelando meminta tabah" was het dankbare „Schlagwort", dat het zaad van wantrouwen tegen de sawah *opmeting* kon doen kiemen en de meening verbreidde, dat de plannen voor de invoering van de *landrente* nog niet van de baan waren. In Fort van der Capellen (alweer de afdeeling van den kapitein, wd. assistent-resident Karsen!, L. F.) deed deze opmeting de belastingaanslag plotseling sterk stijgen. Ging het Gouvernement tot de invoe-

ring der landrente over, dan was de bevolking — het woord *(landrente)* zeide het immers zelf! — haar land voor goed kwijt! Had niet de regeering door *domeinverklaring en boschwezen* der bevolking hare woeste gronden afhandig gemaakt?"

„We gaven" (zeggen verslaggevers) „hier de suggestieve redeneering weer, waarmede de communistische leiders aan de dorpsbevolking hunne grieven bewust maakten, zonder op de feiten zelf in te gaan." *Wij* zouden willen opmerken, dat in dit alles niets *communistisch* zit en dat dergelijke gesprekken ook een twaalf- en zelfs twintigtal jaren geleden konden beluisterd worden, in een tijd dus, toen van bolsjewisme nog geen sprake was, althans in Indonesië niet. En het overgroote deel der beweringen zal men moeilijk kunnen tegenspreken. Het is hetgeen leeft in de harten der Menangkabauwers, wat hier onder woorden gebracht is. En nogmaals: Liefrinck legde hetzelfde ruim 12 jaren geleden eveneens in zijn rapport neer en . . . drie jaren daarna voerde het oude systeem tot aan den opstand toe weer hoogtij! De commissie geeft dan op bl. 111 van het rapport nog verschillende staaltjes van de willekeur en geldzucht der volkshoofden (Pangoeloes).

In mijn geschriften wees ik er reeds op, dat hier in Minangkabau de strijd van de geestelijkheid en hun aanhang tegen de pangoeloes met hun aanhang een reeds sedert meer dan honderd jaren gevoerde klassenstrijd is, die nu onder de leus Kaoem moeda (modernen) of soms communisten tegen de conservatieven of adatpartij gevoerd wordt. Het verslag drukt het aldus uit: „het zelfbewustzijn der „nouveau riches" (nieuwe rijken of wel de modernen) komt tegen het traditioneele gezag der pangoeloes in verzet. In vroegere jaren zijn dikwijls de vrije godsdienstleeraren, die in het adatverband geen bevrediging vonden, hen daarin voorgegaan; hun verzet gaat nog steeds voort." Die modernen en intellectueelen joeg men hoe langer hoe meer tegen het bestuur en de regeering in het harnas. De onoordeelkundige bezuiniging had, zooals we zagen, het onvermijdelijke gevolg gehad, dat talrijke heel en half intellectueelen op straat kwamen te staan. Over de honderden dorpsonderwijzers lezen we: „Eigenlijk is het te verwonderen, dat er niet meer dorpsonderwijzers aan de communistische woelingen hebben meegedaan, want deze categorie had waarlijk wel reden tot klagen. Bij de hooge rijstprijzen hadden zij met hun salaris, dat uit de Gouvernements-subsidie moest voortkomen, een uiterst zwaar bestaan en bovendien werd dit salaris op vele plaatsen niet geregeld uitbetaald. Soms ontvingen ze in 5 of 6 maanden niets!! Ook de overal en op alle scholen ingevoerde „schoolgeldverhooging" bemoeilijkte hen. Klaagden ze, dan laadden zij de verdenking van communisme op zich."

De veiligheidsklep, die ondergeteekende na veel strijd met het Departement van Binnenlandsch bestuur en zijn opvolger, die daar toen werkzaam was, heeft weten opengezet te krijgen, n.l. het openstellen van de mogelijkheid intellectueelen, ook als zij *niet* tot de pangoeloestand behooren, zitting te geven in den dorpsraad en de betrekking van dorpshoofd voor hen open te stellen, is blijkbaar onder dien opvolger weer afgesloten. Het rapport vermeldt hieromtrent: „Het artikel in de negarie (dorps)ordonnantie over de *b.*-leden is practisch een doode letter gebleven."

Terecht zegt dan ook het rapport, dat „er dikwijls reden bestaat voor de onbevredigdheid der „geschoolden" over de plaats, die de samenleving voor hen inruimt en hen tot werkeloosheid doemt, bezwaren, die zich tegen het bestuur richten en bezwaren tegen het gehalte der dorpshoofden, die tot een werktuig van het bestuur gemaakt zijn."

„Het Europeesch bestuur", zegt het rapport, „werd in de laatste jaren gekenmerkt door een gemis aan eenheid in de leiding, een poging om een uiterlijk niveau van rust te handhaven en overigens door traditionalisme in de visie op de samenleving". „In aangrenzende onderafdeelingen werd een heel tegenovergesteld bestuurssysteem gevoerd; hier een poging tot het handhaven van een adatbestuur in ouden stijl, *daar een algeheele miskenning van de sociale beteekenis, die de pangoeloes nog in het ressort innemen.* Ambtenaren, die met ernst er naar gestreefd hadden het „moepakat" (overleg met de hoofden en bevolking) met de hoofden in eere te houden en der bevolking reëele medezeggingschap te geven, werden gevolgd door anderen, *die onder het motief van hooghouding van het gezag een printah (bevel van hoogerhand) systeem voerden, dat groote ontevredenheid gaf en de hoofden mokkend een passieve houding tegen destructieve stroomingen deed aannemen.*" Ik wil er hier op wijzen, dat enkele bladen er op gewezen hebben, dat in het rapport nergens een reden vermeld is, waarom de assistent-resident Karsen van Sawah Loento overgeplaatst is. Maar ik ben er zeker van, gezien zijn uitlatingen, *dat dit „prentah-systeem" geheel op hem en zijn controleur van Fort v. d. Capellen slaat.*

We zagen reeds hoe klachten gesmoord en bezwaren tegengegaan werden *„met alle middelen waarover het bestuursapparaat beschikt". „Van de Magistratuur werd door sommige ambtenaren een schromelijk misbruik gemaakt. Met name was dit het geval met een controleur in de Bovenlanden, van wien de communisten schreven: moge hij nog lang in zijn ressort blijven; een betere reclame voor het communisme is niet denkbaar!"*

Hoe is dit alles mogelijk, waar reeds lang vóór en nà Liefrinck

hierop gewezen is en vroeger door streng toezicht op de magistraatsvonnissen een dergelijke rechtspraak werd tegengegaan?! *„Ernstige klachten tegen Inlandsche ambtenaren werden niet (voldoende) onderzocht;* dat ze dikwijls gegrond waren bewijst o.m. het feit, *dat alleen in één onderafdeeling een demang, de djaksa, de adjunct-djaksa en een assistent-demang zich aan ernstige corruptie plachten schuldig te maken, een zelfs met stelligheid betrokken is geweest in roofpartijen — zooals de bevolking altijd reeds vermoed had — en desondanks jarenlang het vertrouwen van het plaatselijk bestuur genoten had. Tegen een anderen demang bestaan sterke aanwijzingen, dat hij zich ook aan dergelijke practijken schuldig gemaakt heeft;* de communistische terreur heeft op schrikbarende wijze in zijn ressort gewoed. Tegen een anderen demang en een assistent-demang zijn zaken hangende wegens ernstige mishandeling." Wat nu hier direct op volgt is weer teekenend. „Is het te verwonderen", zoo heet het, „dat er bij de bevolking ernstige grieven bestaan tegen *het ruwe optreden* der Inlandsche ambtenaren, die vaak meenen, dat handhaven van prestige identiek is met *vrees aanjagen*. Menschen die klachten voorbrachten, kortom die „lastig" waren, *werden „gezocht"*. Door herhaaldelijk oproepen naar het „kantoor" werden dezulken gehinderd. Werden ze als in Fort de Kock, Padang, Solok — het vermaarde strafwetboekartikel nopens landlooperij en „nalatigheid in het verrichten van heerendiensten" (c.q. met recidive) bewezen daarbij goede diensten — soms door den magistraat gestraft, *dan werden ze vaak nog op kinderachtige wijze genegerd; in looppas moesten ze dan b.v. steenen tegen een heuvel opdragen e.d.* Alles koren op den molen der communisten. Werden militairen, als in de Ommelanden van Padang, gebezigd om voortvluchtige leiders op te sporen, dan zorgde het Inlandsch bestuur, dat zij achterstallige heerendienst- en belastingplichtigen opvatten — ook dat waren immers *„Communisten!"* — maar de voortvluchtigen wisten zich schuil te houden. De „communisten" of wat er voor doorging, waren practisch vogelvrij verklaard; *in een afdeeling werden ook vóór den opstand de vrouwen van leiders aangehouden om hare echtgenooten te dwingen zich te melden. Elders verhoogde men de belasting van hen, die als „communisten" bekend stonden.* Het geheim schrijven van den Demang van Pariangan (onderafdeeling Fort van der Capellen, afdeeling Tanah Datar, Sawah Loento, ass.-res. Karsen) van 14 October 1926 handelt hier over. *Doch dit prikkelde slechts tot verscherpte agitatie".* Aldus het rapport. En geen wonder! Evenals dit steeds het geval was *bij alle vroegere opstanden,* voorspelden de „communisten" de hulp van buiten. Vroeger was het de hulp van Turkije, dat met troepen en oorlogschepen zou helpen, nu was het

Rusland en China. In Djambi was het in 1905 met den Oostenrijker Joesoef precies hetzelfde. Ook hier zit niets ,,communistisch'' in. Het is de gewone list. De gewone opsnijderij en dreiging met geweld, als men niet met de oproerigen meedeed, kwam eveneens voor. ,,Voor het z.g.n. fascisme in de Inlandsche maatschappij behoefden ,,de communisten'' niet bang te wezen, omdat het door geen ideaal werd gedreven. Bovendien dreef het velen naar de communistische zijde, *omdat het geen onderscheid maakte tusschen evolutionairen en revolutionairen*. De P. K. I. besefte, dat de massa met de sterkste partij meegaat *en er een voedingsbodem voor het communistische zaad bleef, zoolang de oorzaken voor ontevredenheid niet waren weggenomen. Zoo kon na het fascisme van 1925 de communistische terreur van 1926 een kans krijgen.''*

Is er een dommer bestuurstactiek mogelijk geweest en hoe is het mogelijk, dat de regeering dit systeem bijna zes jaren heeft laten begaan? Het rapport wijst op het politiek verslag over het eerste halfjaar 1926 en de memorie van overgave van midden 1926 van gouverneur Whitlau, waar hij de regeering ,,troostte met de illusie, dat al bleef ,,waakzaamheid geboden'', het uiterlijk niveau van rust niets onheilspellends in zich borg''. Voor den opstand was men toen klaar en die brak een paar maanden later uit!!

Ook tegen de godsdienstleeraars, de voorloopers en dikwijls nog leiders der ,,kaoemmoeda'' (de modernen en vooruitstrevenden) trad men dom op. Terwijl ondergeteekende, als resident der Westkust, voortdurend in de meest vriendschappelijke aanraking met hen geweest was en hen zeker niet achteruitgesteld had, *,,liep het nu in de practijk vaak op stillen strijd tegen de godsdienstleeraren uit* en dit prikkelde dezen niet zelden onwillekeurig tot een gereserveerde houding, *soms ook tot een vijandige stemming* (jegens de ongeloovige overheid), welke zich gemakkelijk godsdienstig laat rationaliseeren. Ieder tegen het gezag gericht verzet vond daarom licht zijn godsdienstleeraars, die er het door de religieuse bevolking gewenscht ideologisch aspect aan konden en wilden verleenen''. Er was wederzijdsch wantrouwen. ,,Het wantrouwen bij het Inlandsch bestuur en daarom ook bij het Europeesch bestuur, *dat zich daardoor liet leiden* (inplaats van leiding te geven, L. F.) tegen de kaoem moeda (de jonge intellectueelen) bleef en zoodoende werd niet van de bereidwilligheid der groote godsdienstleeraren gebruik gemaakt om tegen het communisme te ageeren. Van den steun van deze zijde werd dus geen gebruik gemaakt.'' De domme zetten van het bestuur namen geen einde. ,,Terwijl de Regeering om politieke redenen nog steeds aarzelde om de goeroe-ordonnantie (reglement voor de Mohammedaansche godsdienst-

leeraren, L. F.) op de Westkust van toepassing te verklaren, de goeroe-ordonnantie, die de godsdienstleeraren slechts verplicht het bestuur van hun werkzaamheid *kennis te geven*, werd op verschillende plaatsen *plotseling ingevoerd* de regeling, dat zij *toestemming tot het geven van godsdienstonderricht moesten vragen*. Groote ontevredenheid bij de godsdienstleeraren, die zich in hunne van ouds bestaande rechten gekrenkt voelden, vooral omdat er waren, die al sinds jaren hun onderwijs vrij hadden kunnen geven en *aan wie niettemin de toestemming werd geweigerd* op grond van de overtuiging, dat „de pangoeloes" (de volkshoofden) het niet wenschten. Op plaatsen, waar zulks sinds menschenheugenis nooit het geval was geweest, bleek weer even spoedig de „adat" (gewoonterecht) te bestaan, die de godsdienstleeraren onder de bevoogding der „Pangoeloes" (hoofden) stelde." „Het Inlandsch bestuur had vrij spel." „Op traditioneele wijze zette men het apparaat van de adat weder in werking tegen vrijmoedige godsdienstleeraren van wat geavanceerde begrippen . . . die men van communisme verdacht, *omdat het kaoem moeda waren.*" „De hoogste wijsheid *(het rapport haalt hier een ambtelijk rapport aan)* werd dan gevonden in kleinzielige *„pesterijen"*, die bij de betrokkenen uiteraard verbittering moesten wekken. Van in hun omgeving zeer geziene godsdienstleeraren, wier eenige fout het was, dat zij tot de religieuze kaoem moeda behoorden, werden bijv. wanneer zij een huiselijk feest wilden geven of wanneer hun leerlingen hun hulde wilden bewijzen door hun, in feestelijke optocht, een slachtdier aan te bieden, *adatovertredingen gezocht*, ten einde zoo de festiviteiten te verhinderen of in de war te sturen en de betrokkenen *„volgens de adat" te straffen.*" „Het hatelijke voor hen was vooral daarin gelegen, dat zij de hand van het Bestuur in quaestie als deze wisten."

„Zoo", zegt het raport, en komt geheel tot de zelfde conclusie als ondergeteekende in zijn geschriften reeds van 1926, *„zoo bestonden er bij alle cathegorieën der bevolking grieven.*" „Deze werden", volgens het rapport, „door de communistische leiders methodisch aangekweekt, toegespitst en bewust gemaakt. Grieven bij de pangoeloes, die hun oude aanzien, hun prestige zagen slinken onder den druk van het sociale ontwikkelingsproces, hunne aloude oelajat-rechten (boschrechten) door de domeinverklaring en het boschwezen zagen aangerand, zich uit hunne oude machtspositie zagen verdrongen door het meer intensief geworden bestuur, waarvan zij door den drang der omstandigheden het niet zelden *ruw* gehanteerde instrument moesten zijn; grieven bij diegenen hunner, die zich door de schifting van 1915 voelden achteruitgesteld; grieven bij de godsdienstleeraren, die zich in een hoek voelden gedrukt; grieven bij de orang tjerdik pandai

(wet- en andere geleerden), die zich in kennis en inzicht boven de meeste pangoeloes wisten uitsteken, maar niet de daaraan evenredige sociale voldoening smaakten; grieven bij de orang banjaq (het volk) die, der productenhuishouding dikwijls nog niet ontwassen, door geldzorgen (voor belasting, heerendienstafkoop, enz.) werden gekweld en achtervolgd; grieven bij het jongere geslacht, dat den druk der gebonden samenleving met volle zwaarte op zich voelde rusten."

„Er was", zoo zegt het rapport, „een disharmonie tusschen de oude normen en de nieuwe en een daaruit voortspruitend besef van onmacht, een groeiend inferioriteitsgevoel, een heimwee naar de oude vrijheid — al was ook die, objectief gesproken, allerminst „vrijheid", *maar ze bevredigde het toenmalige rechtsgevoel* —, een terugverlangen naar de oude rechtsorde, *een drang naar vrijheid!*" „Vandaar", zegt het rapport, „de propaganda der communisten tegen den „kapitalistischen" spoorweg, die den boeren hun grond had ontnomen en den lapauhouders (eethuisjeshouders) en pedatievoerders (wagenkoetsiers) langs den straatweg hun bestaan." Ook deze argumenten zijn niet nieuw en niet communistisch. Ze werden reeds vernomen in 1912 bij den aanleg der spoorweg naar Priaman en assistent-resident Twis gebruikte ze toen in zijn rapport tegen de spoor. Ook wijst het rapport op Sawah loento en zegt: „De onlust tegen het mijnbedrijf wordt ook niet verklaard door den jarenlangen overlast, dien de omwonende bevolking van de gedroste kettinggangers heeft moeten ondervinden, *die vaak tot formeele rooversbenden georganiseerd, de streek teisterden*. Het gevoel van onlust tegen het mijnbedrijf te Sawah Loento heeft zich ver over de Westkust verbreid." *„De grond en de mijnen zijn van ons en blijven van ons, maar anderen gaan met de voordeelen strijken."* „Typeerend is in dit verband het effect van een toespraak van een afdeelingschef (de ass.-res. van Sawah Loento, Karsen, omtrent de goudmijn Siloengkang, L.F.), waarmee hij de bezwaren der bevolking tegen een aangevraagde exploratievergunning trachtte te ontzenuwen. Het toekomstig bedrijf — aldus het perspectief, dat bedoelde ass.-res. opende — zou welvaart aan de arme nagarie (dorp) (Siloengkang, L. F.) brengen, de mannen konden in de mijnen en hunne vrouwen als baboe gemakkelijk geld verdienen . . ." Bedoelde ass.-res. kreeg voor dit verregaand dom betoog (n.b. koelie in de mijnen, men denke maar aan Sawah Loento) het volgende flinke antwoord: „Zoo, daarvoor zijn we dus alleen goed; voor koelie en voor baboe! Zullen we niet veeleer de nalatenschap van het voorgeslacht bewaren voor onze nakomelingen, tot wij zelf de exploitatie ter hand kunnen nemen!" „Het is", zegt het rapport, „deze disharmonie tusschen de overgeleverde rechtsnormen en de huidige rechtsorde, *dit besef van ongelijkheid*

van rechtsbedeeling, dit minderwaardigheidsgevoel — ook op het gebied van de rechtsspraak, het boschwezen en het onderwijs, van het openbare leven en de dienstverhoudingen — dat door het communisme is aangekweekt, toegespitst en bewust gemaakt. Dit heeft ook, bij alle onderlinge grieven een negatief solidariteitsgevoel tegen den overmatigen druk van de huidige rechtsorde geschapen. Het ,,minderwaardigheidsgevoel'' heeft ten slotte het groeiend zelfbewustzijn gevoed, dat thans een typeerende trek van de Inlandsche samenleving kan worden genoemd. De suggestie is gewekt; *er wordt bij ons, over ons, maar zonder ons beslist ten bate van anderen.* Dat is het blijvend resultaat der communistische propaganda, waarop de politiek ten aanzien van Minangkabau zal dienen te worden georiënteerd.''

Uit dit flinke openhartige rapport blijkt zonneklaar, dat de toestand, waaronder de bevolking der Westkust van Sumatra gedurende de laatste 5 jaar voor den opstand geleefd heeft, voor haar gevoel *een diep treurige geweest is.* Alle fouten, waarop de heer Liefrinck in zijn rapport van eind 1916 gewezen heeft, *zijn opnieuw weer gemaakt en herleefd en nieuwe daarbij gekomen.* De *zich bewust wordende bevolking* heeft *meer dan vroeger* hieronder geleden en de nationalistische propaganda, zich nu dekkend *voor een deel* met een communistisch kleed, (maar het had evengoed een fascistisch kunnen zijn, zoo daar steun bij te vinden geweest was), heeft daarvan gebruik gemaakt *voor het van zelf sprekende doel: bevrijding van de drukkende overheersching.* Het aan het hoofd der belangrijkste afdeeling van het gewest stellen van een Atjehkapitein heeft dit bevorderd. *De bevolking moest tot het denkbeeld komen, dat het steeds erger zou worden en . . . dat de regeering dit wilde. Dat de opstand uitgebroken is, is hiermee voldoende verklaard.*

Het rapport eindigt met de gedenkwaardige woorden:

,,Ten slotte zou de commissie hier nog als hare meening willen bekend stellen, dat niet met voldoenden nadruk kan worden betoogd, *dat Sumatra's Westkust uit politiek oogpunt wellicht het belangrijkste, en dus eventueel ook het gevaarlijkste gewest der buitengewesten is.*

Als de Atjeher te kwader ure naar de klewang grijpt, blijft de guerilla van den Atjeher beperkt tot het land van den Atjeher; maar als het volk van Minangkabau zich, hetgeen thans *nog niet* het geval is — in zijne breede lagen tegen de overheid keert, staat men voor eene (ook geestelijke) guerilla, die zich uitstrekken zal, zoover Minangkabau's zonen zijn uitgezwermd — dat is van Nias tot Nieuw-Guinee, van Atjeh's Noordpunt tot Timor's Zuidkust.''

,,Dat men het zoover niet late komen!''

EEN CHINEESCH VERHAAL

DOOR

JEF LAST.

I.

KORAAL.

Dit kleine Chineesche verhaal is ontleend aan een moderne verzameling van honderd, en ontstaan in navolging van de beroemde honderd ,,vreemde verhalen uit een Chineesche wijkplaats" van P'u Sung Ling, welke door den bekenden sinoloog Giles vertaald werden.

Door enkele moderne trekjes wijkt het belangrijk van deze verhalen af, en geeft over het geheel een typisch beeld van Chineesch gezinsleven en opvattingen over moraal, hiernamaals enz. Getracht heb ik, door van zoo nabij mogelijk den Chineeschen stijl en woordkeus te volgen, ook, op gevaar af, slecht Hollandsch te leveren, iets te doen gevoelen van het eigenaardig levende en vlotte dat het oorspronkelijke bezit, naast een zekeren deftigen en vermanenden toon. Ik betuig hierbij mijn dank aan den heer Duyvendak, lector in Leiden, die zoo vriendelijk was, het geheel nog eens na te lezen en te corrigeeren.

Moge dit verhaal van bovenmenschelijke braafheid aldus, tot stichting van deugdzame echtelieden en tot vermaning van schoonmoeders, volgens de bedoelingen van den oorspronkelijken schrijver, ook in Holland zijn zegenrijk werk doen.

P.S. Noten en verklaringen zijn aan het einde van dit hoofdstuk te vinden.

DE VERTALER.

SHAN HU.

Geziene lezer,

Ik zal U spreken over de grootste zwarigheden van het gezinsleven. Zelfs indien vader en moeder, kinderen en ouders elkaar volkomen liefhebben, dan is het nog moeilijk te verkrijgen, dat in een geheel jaar tijdsverloop tusschen de dochters en schoondochters en tusschen de vrouwen der broeders niet af en toe een zinnetje gehoord wordt, dat van oneenigheid getuigt. Nu is het tegenwoordig uiterst in de mode, om de Westersche zeden na te volgen. Dan begint de zoon, na het sluiten van het huwelijk, een eigen huishouden in plaats van bij zijn ouders en broers te blijven inwonen, hetgeen men dan een ,,klein gezin" noemt. Wie dat doet, kan niet tegenspreken, dat zooiets in

China zeker nooit gebruikelijk is geweest. Er is echter nog iets meer. Indien de vader gestorven is en de moeder achterblijft om als weduwe in eenzaamheid haar dagen te slijten, zal dan die gehuwde zoon al dan niet met zijn moeder samen gaan wonen? Indien gij zegt, dat hij dan nog afzonderlijk zal gaan wonen, dan zult gij zeker geen enkel land van den aardbol vinden waar zooiets zede is! Denkt U eens in: wanneer een weduwe met moeite en bittere zorg haar zoon heeft vertroeteld en opgevoed tot hij volwassen was, en deze daarna gehuwd is om met zijn vrouw in vrede en geluk zijn dagen door te brengen, terwijl de oude moeder daarentegen eindigt als een door ieder verlaten weduwe; dan vrees ik toch dat van het gevoel en de goedheid geen greintje is zooals het behoort. Hieruit maak ik het volgende op: Natuurlijk behoort men te zamen te wonen, dan zal de verhouding tusschen dochters en schoondochters onderling geheel harmonieus zijn en dan is het goed.

Dat de zoon en dochter vol piëteit behooren te zijn, behoeft niet gezegd te worden. De schoonmoeder moet echter ook een beetje tegemoetkomend zijn, dan zullen de gezinsverhoudingen tot een volmaakt geheel worden. Wie dit niet betracht staat gelijk met iemand die zelf verzoekt bitterheid te mogen eten. Wanneer er onder de geachte lezers zijn, die dit niet gelooven, laat hen luisteren naar hetgeen ik ga vertellen!

An Ta Cheng was een man uit Chien Hsing in Sze Chuan. Zijn vader heette Hsiao Kung. Hij had hem reeds op zeer jeugdigen leeftijd verloren. Er leefden twee broeders Cheng, beiden werden door hun moeder Shen Ti opgevoed.

De jongste werd Erh Cheng genoemd en was nog zeer jong. Toen de oudste Cheng den leeftijd van twintig jaar bereikt had huwde hij met een meisje van de familie Chen, die bijgenaamd werd Shan Hu. Zij bezat zoowel talenten als deugd en was in allen deele eerbaar en wijs. Eerbiedig jegens haar echtgenoot, vol piëteit tegenover haar schoonmoeder was zij tevens vol vriendschap en zorg voor het jongste broertje. Met een dergelijke vrouw te trouwen is zeker iets wat uiterst moeilijk te verkrijgen is. Doch terecht zegt het spreekwoord: wanneer men de lamp aansteekt, moet men er zich voor wachten, dat het riet vlam kan vatten.[1]) Valt hier dan nog iets over te zeggen? Wie echter kon verwachten de scheeve verkeerde gedachten der oude dame?

Shan Hu was niet slechts van een volmaakte natuurlijke schoonheid, doch droeg tevens in het haar een meer dan schitterende hoofdkam. Het rouge op haar gelaat was dieprood en de kleeren om haar lichaam waren van harmonieus makende zijde. Alles blonk van nieuwheid, zoodat zij vanzelfsprekend een buitengewone schoonheid toonde. Zij

geleek op één dier beeldschoone jonge meisjes die men op oude schilderijen ziet afgebeeld.

Nog geen maand was verloopen, sinds zij de poort van haar nieuwe woning had betreden, toen het bij toeval gebeurde dat Ta Cheng kou vatte en een ernstige ziekte opdeed.

Toen zeide de moeder toornig tot haar schoondochter: Mijn zoon maakte het uitstekend, vanwaar nu die ziekte? Een oude spreuk zegt: „Een bekoorlijk gelaat onderwijst de losbandigeid." Wij menschen, die het midden houden, kunnen in onze gezinnen dat opsieren van het gelaat niet gebruiken, je bent toch geen meisje uit het bordeel, die haar schoonheden verkoopt om te leven en den geheelen dag zich met haar kleeding bezig houdt, ten einde een beheksende gratie te erlangen?"

Toen Shan Hu den zwaren toorn van haar schoonmoeder zag, liet zij het hoofd hangen en dorst zij geen kik te geven. Zij keerde terug naar haar eigen vertrekken, waschte de kleuren van haar gelaat en kleedde zich in een eenvoudig wit katoenen kleed.[2]) Tegen alle verwachting hield echter de oude dame het er voor, dat de schoondochter met opzet een botsing met haar zocht. Plotseling in grooteren toorn ontstoken zeide zij: „Dit moet er nog bijkomen! Gij hebt nog geen driemaal een lentekwartaal, nog geen viermaal zomer en winter hier doorleefd en nu ik u één zinnetje zeg, geeft gij mij reeds een onverkropbaar antwoord. Wie zag ooit een pas gehuwde bruid zich in eenvoudig wit gelijk een weduwe kleeden? Indien gij al niet uws echtgenoots dood wenscht, is het toch wel zeker dat gij den mijne zoekt. Kan ik er nog aan denken, de dagen hierna te doorleven?" Dit zeggende, begon zij luid te weenen.

Ta Cheng, die hoofdpijn en koorts had, sliep in die kamer. Nauwelijks hoorde hij zijn moeder een bamboebrekend snikken te voorschijn trekken of hij sprong verschrikt op om de reden en oorzaak te weten. Daarna sprak Ta Cheng: Het is alles de schuld van mijn vrouw. Waarom heeft zij zonder oorzaak met mijn moeder getwist? Vervolgens sloeg hij zijn vrouw met alle kracht en beval haar te knielen voor haar schoonmoeder en af te wachten wat deze zou beslissen. Langzamerhand bedaarde hierop de toorn der oude dame. In het vervolg had de oude dame voor haar schoondochter geen goed woordje of goeden blik meer over. Shan Hu bleef steeds de grootste piëteit betrachten, alleen kon zij er niet toe komen, om liefde te smeeken.

De oude dame berispte nooit iemand anders, maar steeds juist haar schoondochter. Wanneer de bedienden iets vergeten hadden, dan lag dat aan de vergeetachtigheid van Shan Hu; wanneer er geen jonge kuikens kwamen of de kat weggeloopen was, dan kwam dat alles, omdat het leven der huisvrouw niet deugde.

En toch, steeds, wanneer zij iets te vragen had, dempte Shan Hu

haar stem en wanneer zij tot de oude dame sprak, vertoonde haar geheele gelaat een vriendelijken lach.

Maar toornig sprak de moeder: „Het komt niet te pas, dat een meisje, wanneer ze antwoorden wil, begint te lachen, dat staat buitengewoon vulgair." In het vervolg dorst Shan Hu niet meer te lachen. En wanneer de schoonmoeder haar weer boosaardig uitschold, bepaalde zij er zich toe geen geluid te geven. Toen sprak de oude dame toornig: „Een vrouw, die zoo ijskoud blijft, dat is zeker geen goed ding. Menschen die geen geluid in hun mond hebben, dragen in hun hart een gevaarlijke kwaadwilligheid."

Toen Ta Cheng zag, dat zijn moeder en huisvrouw elkaar niet verdroegen, durfde hij ook met Shan Hu niet meer vertrouwelijk te zijn. Hij vreesde, door een goede verhouding van man en vrouw, den toorn zijner moeder op te wekken. Kon het erger? Nog steeds bleef de oude dame Shan Hu als een nagel in haar oog beschouwen. Horizontaal deugde het niet, verticaal even weinig.

Dus zeide Ta Cheng tegen Shan Hu: „Het is de taak der huisvrouw haar schoonmoeder te verzorgen. Nu jij echter in huis bent zal mijn moeder in tegenstelling daarmee van ergernis ziek worden. Het beste is maar, dat wij van elkaar af gaan. Het geluk is blijkbaar niet voor ons bestemd, ook laat het zich niet dwingen." Toen hij uitgesproken had beval hij met een hardvochtig gemoed aan de dienstbode Chang, Shan Hu naar haar ouderhuis terug te brengen. Shan Hu, haar tranen weerhoudende, sprak geen woord, doch volgde haar, toen zij ging. Toen zij echter buiten de groote deur gekomen was, begon zij heftig te weenen; vér klonk het geluid. Zij sprak: „Wanneer een getrouwde vrouw door haar schoonmoeder gedwongen wordt te scheiden en naar haar ouderhuis terug te keeren, ach, met welk gezicht zal zij dan door de ouders, welke haar het leven schonken, onder de oogen durven komen?" Met een langgerekten zucht haalde zij toen uit haar mouw een schaartje te voorschijn en drukte de punt in haar hals. Het versche bloed spoot te voorschijn. Oogenblikkelijk viel zij ter aarde.

De dienstmaagd Chang trilde van schrik aan handen en voeten, bracht onverstaanbare geluiden uit en kon geen woord zeggen. Zij zag slechts het achterstuk van het schaartje, terwijl de punt geheel in den hals stak. Er was een wond ontstaan van meer dan twee duim lengte. Het op jaspis gelijkende gelaat was om medelijden mede te hebben, het oogenpaar scheen gebroken en de heele borst en mond waren met bloed bevlekt. Op dit oogenblik was er niemand te bereiken, die hulp kon bieden. De weg was zeer verlaten, en al hád men ook menschen te hulp geroepen, er wáren er geen te

beroepen. Bovendien, wat zou het gegeven hebben, indien men al geroepen had? In haast, half huilend, scheurde de dienstmaagd Chang ondertusschen een lap van haar goed en verbond de wonde. Met door tranen verstikte stem sprak zij haar toe: „Mijn meesteresje! Gij hebt het leven inderdaad veel te licht geschat. De oude dame heeft u niet goed behandeld. Uw echtgenoot was goed voor u.[3]) Hoe eerzaam en deugdzaam gij zélf waart, wie van ons ondergeschikten wist het niet? Maar gij zijt nog zoo jong en de dagen die komen nog zoo zeer vele!"

Shan Hu trachtte haar oogen een weinig te openen en keek haar dienstmaagd Chang aan. Haar tranen geleken toen het water dat uit een bron op komt wellen.

Nu had Ta Cheng een tante, wier naam Wang was, eveneens een weduwe, en die met hem in dezelfde laan woonde. Deze Wang Shieh was een persoon, die het uiterste der goedheid bereikt had. Daar haar karakter echter met dat van de oude dame niet goed overeenkwam, bezocht zij deze niet dikwijls. Wijl nu Shan Hu niet naar haar ouders wenschte terug te gaan, en evenmin naar het huis van haar schoonmoeder kon terugkeeren, bleef er niets anders over dan Wang Shieh te vragen, haar huis tijdelijk voor de zieke te mogen gebruiken.

Daarom nam de dienstmaagd Chang, Shan Hu op haar rug en bracht haar naar het huis van Wang. Wang Shieh vroeg een duidelijke verklaring. Of zij waarlijk in plaats van verzorging onrecht had ondergaan.

Wang Shieh had zoomin een echtgenoot als zonen en dochters. Zij was over de vijftig jaren oud, haar huiselijke omstandigheden waren nog zeer goed, aan eten noch drinken was ooit gebrek. Doch wanneer zij haar oogen opsloeg, zag zij geen enkele verwante, geheel alleen ging zij haar weg tusschen de moeilijkheden en bitterheden van het leven. Nu zag zij Shan Hu, wier goede hoedanigheden die van een bloem geleken, tyranniek onderdrukt door haar schoonmoeder, en die nu zonder bestaansmiddelen bij haar bescherming kwam zoeken. Gevoelens van schrik en vreugde, liefde en medelijden verbonden zich in haar hart. Haastig verzocht zij een dokter genezing te komen brengen. Aanstonds veegde zij de kamers en gaf Shan Hu een onderkomen.

Nadat de dienstmaagd Chang in haar huis teruggekeerd was, vertelde zij aan Ta Cheng hoe Shan Hu eerst den dood gezocht had en later een onderkomen bij mevrouw Wang. Met tranen in de oogen gaf Ta Cheng haar dezen raad: „Wanneer je weer met mijn moeder spreekt, zeg dan toch niets anders dan dat Shan Hu naar haar ouders is teruggezonden." De dienstmaagd Cheng voldeed aan

dit verzoek. Toen zij weer tegenover mevrouw stond was zij verstandig en gebruikte geen overtollige woorden.

Nu moet ik nog zeggen, dat de wond van Shan Hu, toen zij iets meer dan een maand bij mevrouw Wang inwoonde, langzamerhand begon te genezen, zoodat zij als gewoonlijk gaan en handelen kon. Onverwacht kwam toen Ta Cheng daarheen gewandeld. Wang Shieh, hem ter verwelkoming tegemoet gaande, was zeer verheugd. Zij hield het er voor, dat Ta Cheng kwam, omdat hij zeer naar Shan Hu verlangde en dat de echtgenoot wenschte met zijn vrouw te spreken om haar zijn hart bekend te maken. Niet had zij verwacht dat Ta Cheng slechts op de binnenplaats zou blijven staan, niet wenschende in de particuliere vertrekken binnen te treden. De eenige woorden, die hij sprak, waren een verzoek aan zijn tante om Shan Hu niet bij haar te houden.

Zeer verwonderd sprak Wang Shieh: „Hoe kun je zulke woorden spreken? Je moeder is verdwaasd. Zonder grond of oorzaak heeft zij met je vrouw in huiselijke oneenigheid geleefd. Jij hebt haar met geen enkelen zin vermaand; alles uit onderworpenheid. Dat hield je zeker voor piëteit. Weet je dan niet, dat Confucius gezegd heeft, dat wanneer vader of moeder fouten begaan, de zoon hen daarop kan en mag opmerkzaam maken en hen moet vermanen? Het staat toch in de vier boeken, dat er gevallen zijn, waarin men zijn ouders mag vermanen. [4]) Heb je dat nooit gelezen?" Toen zij uitgesproken was, kwam Shan Hu naar buiten geloopen. Om haar lichaam droeg zij een eenvoudig katoenen schort, wit als de maan, haar hoofdhaar was verward, haar gelaat geel, haar oogen waren gezwollen, gelijk een paar walnooten.

Haar gelaat scheen Ta Cheng nu te vragen: „Er zijn zeven fouten die een vrouw kan hebben eer men haar mag verstooten; welke was de overtreding van Shan Hu?" Ta Cheng zeide: „Gij kunt niet met uw schoonmoeder naar behooren omgaan."

Shan Hu wenschte niet veel te zeggen. Vervuld van de grootste bitterheid, hield zij het slechts voor een zaak om te weenen. Op dit oogenblik zuchtte en snikte zij zoozeer, dat haar tranen geleken op een parelsnoer, waarvan de samenhoudende draad werd doorgesneden. Drop voor drop rolden zij neer op haar borst en namen van bloed de roode kleur aan. Dit ziende werd het hart van Ta Cheng zeer duister. Innerlijk wist hij, dat Shan Hu zonder schuld was. Doch hij was een blindelings piëteitvolle zoon en hield het er voor, dat wanneer zijn moeder Shan Hu niet mocht lijden, hij zelf machteloos stond. Wanneer hij te dezer tijd Shan Hu troostte, zou dat niet zijn alsof hij zeide, dat zijn moeder niet goed was? Hoe hier nu een

uitweg te vinden? Kon hij ten tweeden male met zijn geweten overeenbrengen te zeggen, dat Shan Hu niet goed was? Zoowel links als rechts was voorwaar de moeilijkheid. Er was geen uitkomst, men kon slechts weenen. Toen mevrouw Wang Shieh de beide echtgenooten letterlijk weenend tegenover elkaar zag staan, voelde zij ook de wond van haar eigen hart weer: hoe zij reeds vroeg weduwe was geworden en de bitterheid gekend had van zonder zoon of dochter te zijn. Ook zij begon te snikken en te kreunen. Nu weenden deze menschen alle drie, doch hun tranen vielen ter aarde zonder dat zij vruchten ontstaan deden. Daarom veegde Ta Cheng zijn oogen droog en ging heen zonder nog een woord te spreken.

Wanneer Ta Cheng aan Wang Shieh gevraagd had Shan Hu niet bij zich te houden, dan kwam dat omdat hij vreesde, dat wanneer zijn moeder het te weten kwam, zij het denkbeeld dat Shan Hu daar vertoefde, niet zou wenschen. Nu de vrucht (van zijn bezoek) echter een andere geweest was, kwam het, nadat meerdere dagen verloopen waren, aan mevrouw An ter oore, dat Shan Hu bij mevrouw Wang Shieh inwoonde, daar eten en drinken en een uitstekende behandeling genoot. Een groote toorn daalde in haar hart neer. Staande voets spoedde zij zich: drie schreden in twee stappen doende naar het huis van Wang Shieh. Met de vingers op Wang Shieh wijzende, wenschte zij te weten om welke reden deze Shan Hu ontvangen en bij zich gehouden had. Met een spottenden lach zeide Wang Shieh „Mijn oudere zuster, wat zegt gij vreemde dingen. Waar gij zelf Shan Hu het huis hebt uitgedreven, kunt gij toch moeilijk zeggen, dat ik haar niet mocht ontvangen en bij mij houden. Bovendien, hoewel wij uit dezelfde familie stammen: het water dat eenmaal naar de rivier gestroomd is, kan niet met het water dat nog in de bron is, strijden. Wanneer ik Shan Hu bij mij houd, hoe kan dat uw hart bezwaren of aangrijpen?" Mevrouw sprak: „Shan Hu is mijn schoondochter. Ik wil haar verstooten, wat heb jij je daarmee te bemoeien!" Wang Shieh sprak: „Eigenlijk heb ik er mij ook niet mee te bemoeien. Maar mijn oudere zuster wil toch een weinig redelijkheid toonen! Gij behoort te weten, dat, wanneer ik Shan Hu bij mij houd, ik haar ter wille van mijn oudere zuster niet zal bevelen weer te vertrekken. Bovendien, daar gij uw schoondochter verstooten hebt, is de verbinding tusschen u en die huisvrouw afgesneden. Heden is Shan Hu niemand anders dan de dochter van Chen en niet meer de huisvrouw van An. Wanneer ik de dochter van Chen bij mij wensch te ontvangen en te houden, wat heeft mijn oudere zuster zich daarmee te bemoeien?"

Toen mevrouw An kwam, had zij er oorspronkelijk op gerekend dat dadelijk na haar berisping, Wang Shieh Shan Hu zou wegzenden.

Zij had er allerminst op gerekend van mevrouw Wang Shieh integendeel een onheusch antwoord te krijgen en de huid van haar gelaat werd dan ook donkerrood, terwijl zij zelfs één zinnetje niet meer uit kon brengen. Mevrouw Wang Shieh daarentegen zeide: „Mijn oudere zuster, moeilijk is uw bezoek en het voorrecht van uw schitterenden blik te verkrijgen, feitelijk behoorde ik u op thee te onthalen. Maar de ruimte van mijn kamers is zeer bekrompen, ook zijn ze donker en armzalig. Verontschuldig mijn onhoffelijkheid, ik verzoek u spoedig weerom te komen."

Vervolgens zelf de hand van mevrouw An grijpende en schuddende, begeleidde zij deze buiten de deur. De oude dame was zoo boos dat haar hand ijskoud werd.

Nadat Wang mevrouw An had weggezonden, kwam zij terug en sprak tot Shan Hu: „Dat er onder den hemel nog zulk een onredelijk sprekende schoonmoeder bestaan kan! Zij kwam mij even van mijn ongelijk overtuigen. Wanneer ik haar niet een onverteerbaar antwoord gegeven had zou zij zeker terug komen."

Shan Hu zeide: „Zoo goed als mijn tante voor mij is, zal geen tweede ooit voor mij zijn. Waar het hier echter gaat tusschen schoonmoeder en dochter, is hier ongetwijfeld de afstand tusschen schoonmoeder en dochter te gering, en kan men er moeilijk tegen waken dat zij weerom komt. Wanneer ik het dus herhaaldelijk u, mijn tante, moeilijk maak, zal mijn hart niet gerust zijn. Ik zie dat het onmogelijk is hier langer te blijven wonen. Het is beter dat ik mij toevertrouw aan mevrouw Yü en hier weg ga. Uw welwillendheid en vriendelijkheid, tante, zal ik nooit durven vergeten."

Toen zij uitgesproken had, boog zij het hoofd en ging heen. Wang Shieh, nu ziende dat zij gelijk had, begreep dat zij haar niet kon weerhouden en bleef alleen achter.

Die tante Yü, waarvan Shan Hu gesproken had, was een andere zuster van mevrouw An. Zij was iets ouder dan zestig jaar; echtgenoot en kinderen bezat zij niet meer, zij woonde alleen met haar kleinzoon.

Steeds wanneer zij mevrouw An was komen bezoeken, was zij zeer ingenomen geweest met Shan Hu. Dan had zij gezegd, dat haar gezicht en haar karakter beide mooi waren. En wanneer mevrouw An haar schoondochter uitschold, had zij haar steeds van terzijde berispt. Vandaar ook dat Shan Hu er nu toe kwam, bescherming bij haar te zoeken.

Het gezin Yü woonde op het platteland, ver van het huis der schoonmoeder, ver ook van het huis van de ouders van Shan Hu. Het meisje wenschte slechts dat mevrouw Yü er met niemand over spreken zou, opdat geen mensch het zou weten. Sprekende van de ouders van Shan

Hu, ook dit was een zaak om medelijden te voelen. Hoeveel slechts aan het tablet harer moeder gewijd werd, die vroeg was overleden [5]) en de vader daarentegen oud geworden was, had Shan Hu na haar verstooting, en bij het ondergaan van zooveel kwaad bitterheid, beleediging en verdrukking, toch over het terugkeeren naar huis nooit een zinnetje durven spreken. De reden was dat zij vreesde, dat haar bejaarde vader het hooren hiervan niet zou kunnen verdragen. Behalve dit waren er ook nog twee broeders, die zeer veel van haar hielden. Wanneer deze later hoorden dat hun zuster verstooten was en dat zij bij mevrouw Yü inwoonde, zouden zij haar zeker doen terug komen en een ander huwelijk voor haar zoeken. Bij Shan Hu had nu echter de gedachte post gevat, dat zij dit niet wenschte. [6]) Liever wenschte zij bij mevrouw Yü met spinnen en katoen weven moeizaam haar brood te verdienen. Doch laten wij haar broeders daar laten, dat is van later orde.

Ik moet nu zeggen, dat mevrouw An na het verstooten van haar schoondochter, een andere vrouw voor Ta Cheng wenschte te zoeken. Er was echter geen geneesmiddel tegen, dat zij als schoonmoeder een slechten naam had. Ver en nabij wist iedereen dat, en er was niemand die zijn dochter in dien helleput wenscht te sturen.

Drie jaren waren voorbijgegaan, ziet, toen was Erh Cheng volwassen. Nu moet ik eerst mededeelen, dat zijn huwelijk, reeds toen hij nog jong was, bepaald was. [7])

TSANG KU.

Ook haar gelaat was schoon en haar lijf en leden waren bevallig. Doch hoewel haar schoonheid niet bij die van Shan Hu uitstak of onderdeed, haar aard was verkwistend en arrogant en in eigenzinnigheid van karakter deed zij voor de oude vrouw niet onder.

Deze Tsang Ku hield er van haar gelaat te verven. In dien tijd was het nieuwste snufje de wenkbrauwen in den vorm van de nieuwe maan te schilderen, waarvoor men een penseel met zwarte verf gebruikte. Toen reeds drie dagen verloopen waren sinds zij de deur binnentrad, zeide de oude dame tot Tsang Ku: „Die schildering van je wenkbrauwen is veel te dik en te dof. Het moet zwakjes gedaan worden en met een fijne lijn, dan is het mooi om te zien; wat is dat voor een manier om het zwart als een raaf te maken?"

Tsang Ku riep haar dienstmeisje, om met den spiegel en de toiletdoos te komen en zei in het gezicht van haar schoonmoeder: „Dit is te zwakjes gedaan, als het naar mijn zin is moet het veel dikker en dof-

fer." Toen ze uitgesproken had, nam ze het borsteltje om de wenkbrauwen te verven en smeerde haar beide wenkbrauwen in, dat ze op een paar borstels geleken, om mee af te stoffen en een groot deel van haar voorhoofd tevens zwart werd. Hoewel de oude dame het in haar hart er niet mee eens was, kon ze met goed fatsoen niets zeggen. Een dag later merkte de oude dame op, hoe Tsang Ku's mouwen zoowel groot als lang waren. Ze zeide: „Wat achtervolgen jelui jonge menschen toch de mode. Nu moet je toch eens die mouwen aankijken; ze lijken veel op de kleeren van een monnik. Dit is voorzeker bij het werk toch niet gemakkelijk." Tsang Ku zeide: „De mouwen van dit kleed zijn één voet zes duim lang, ik houd er niet van, omdat ze nog te kort zijn, zoodra ik weer kleeren laat maken, zal twee el voor de mouwopening niet meer voldoende zijn. Wanneer wij in onze jonge jaren de mode niet mogen volgen, je kan toch lastig zeggen, dat we die moeten volgen, wanneer wij zoo oud zijn als u, mevrouw!"

Toen Tsang Ku uitgesproken had, groef de adem der oude dame in haar lippen een acht, als bij een varken dat op zijn hoede is en er kwam geen antwoord. Ze deed alsof ze Tsang Ku niet zag. Nog waren geen vier dagen verloopen, sinds zij ten huwelijk gegeven was en het huis der rust bereikt had, toen zij reeds tweemaal in scherp conflict met haar schoondochter geweest was. Toen wist de oude dame dat het met deze schoondochter niet goed samenspreken was, dat zij bij de keus van haar woorden de scherpe niet vermeed, nog minder dan deze oude dame zelve. Het werd toen pijnlijk, het gezicht der schoonmoeder ook nog maar een oogenblik aan te kijken. Bij het minste of geringste zette Tsang Ku een luide stem op, wanneer echter de oude dame sprak en haar stem ook maar nog zoo'n beetje verhief, dan schold Tsang Ku haar uit voor: „Priester, kale ezel!" Slaande op de tafel sloeg zij al de kopjes en schoteltjes uit haar handen, wat ten gevolge had dat het prestige der oude dame zeer verminderde.

Tsang Ku zeide: „Ik wil niet zooals andere menschen dobbelen om den leegen naam van heiligheid en wijsheid. In de tegenwoordige wereld gaat het zoo, dat, wanneer de Westenwind den Oostenwind niet verplettert, de Oostenwind den Westenwind verplettert." De oude dame, haar hangende ooren oprichtende, dorst geen kik te geven.

Hierna, hoe meer Tsang Ku haar zin kreeg, hoe meer zij haar eigen gang wilde gaan, om, later, terwijl ze zelf er bij zat, de oude dame het werk te laten doen. Wanneer het haar niet naar den zin was, begon zij haar zelfs uit te schelden. De oude mevrouw dorst van haar eerbiedwaardig hoofd de blauwe vliegen niet wegjagen, integendeel, eerbiedig neergebogen las zij in de wenkbrauwen en oogen van haar schoondochter (wat deze wenschte). Nog waren geen twee maanden

voorbijgegaan, of de jonge vrouw was het hoofd van het gezin geworden en de oude dame in een slavin veranderd.

Wel is waar dorst Erh Cheng niet rebels en obstinaat jegens zijn moeder te zijn, maar hoewel hij de oude dame vreesde, hij beschouwde de woorden van Tsang Ku als de bevelen van een generaal, hoe zou hij dan zijn moeder hebben kunnen helpen en Tsang Ku op haar verkeerd gedrag wijzen? Wat Ta Cheng betreft, als oudere broer was hij gastvrij tegenover de vrouw van zijn jongeren broer, natuurlijk paste het hèm niet aanraking te maken. Daarbij kwam dat Tsang Ku's humeur van dien aard was, dat wanneer iemand slechts naar haar wees, zij niet keek of het rood, zwart of wit was, maar onmiddellijk van zich af beet. Daarom, zelfs wanneer hij iets zeggen wilde, dorst hij toch niets te zeggen. Wanneer vroeg in den morgen de oude voor den haard zat om rijst te roosteren en de grond voor het huis was nog niet aangestoft, dan opende Tsang Ku haar mond, zeggende: „Mevrouw zit daar alsof ze niets te doen heeft. Waarom stoft ze den grond niet aan?" Dat hoorende, zocht mevrouw An dan dadelijk den bezem. Wanneer Tsang Ku aan het eten met een schotel gedaan had, riep ze luid om meer eten. Was dan de meid toevallig niet daar, hoe vreemd het ook moge klinken, dan dorst de oude dame niet weigeren zelf een anderen schotel voor haar te halen. Ta Cheng zag wel in, dat dat er niet mee door kon, maar hij bepaalde er zich toe zijn moeder voor te wezen en zelf te doen wat geëischt werd, zoodat hierna zelfs de oudere broer de bevelen van zijn schoonzuster gehoorzaamde. Wanneer Tsang Ku haar ondergoed verwisseld had, overhandigde zij het vuile goed soms aan haar schoonmoeder, zeggende: „Mijn meid kan ditmaal het goed niet schoon wasschen, en ik houd er niet van zelf te wasschen."

Natuurlijk dorst de oude dame niet ongehoorzaam te wezen. Ta Cheng moest dan weer tegen zijn zin voor zijn moeder zich uitsloven en in het vervolg wilde de huisvrouw, wanneer er weer vuil goed was, steeds, dat haar zwager het zou wasschen. Hoe langer het duurde, hoe vreemder het werd. Het werd zoo erg, dat het bijna geen gezin mee was. — Mevrouw An was iemand op leeftijd. Haar lichaam en ledematen konden niet verdragen, gelijk een slavin door de huisvrouw bevolen en aan het werk gezet te worden. Zij werd ziek en moest naar bed. Haar oppassen en voor de medicijnen zorgen, dát deed alleen Ta Cheng. Ehr Cheng en zijn vrouw vroegen zelfs nooit, hoe het er mee ging. De ongesteldheid der oude dame werd veroorzaakt door een ouderdomszwakte en een zwaar verdriet.[8]) Al de gewrichten van haar beenderen deden pijn.

Om zich te kunen bewegen, had zij den steun van anderen noodig.

Ta Cheng gunde zich dag noch nacht ooit rust. Hef kon wel niet anders, of hij beval Erh Cheng hem bij het oppassen af te lossen. Toen echter de beurt aan hem was gekomen, verliep er nog niet de tijdsduur van een maaltijd, of Tsang Ku riep hem weg. Wanneer de oude dame in haar bed lag, dacht zij aan wat geweest was en bepeinsde hoe het later was geworden. Dan werd ze tot weenens toe bedroefd. Ta Cheng stond als met gebonden handen en zonder iets te kunnen beginnen. Hij kon niet anders doen, dan bij zijn moeder zitten weenen. Hoe grooter deze zorgen waren, hoe gevaarlijker de symptomen van de ziekte werden.

Ta Cheng spande zich tevergeefs in. Het eenige wat hij kon, was zijn tante Yü op te gaan zoeken. Weenende vertelde hij haar wat gebeurd was en verzocht mevrouw Yü de oude dame te helpen.

Mevrouw Yü sprak: „Wanneer mijn jongere zuster ziek is, wil ik haar wel bezoeken; maar waarom heeft ze niet vroeger geschreven?"

Bovendien heeft mijn zuster de reputatie van een lastige schoonmoeder. Hoe komt het dan, dat door de komst der tweede schoondochter haar prestige zoozeer leed? Wel is het spreekwoord waar „een harde boom wordt door harde insecten aangeboord".

Juist terwijl zij zoo sprak, bewogen de venstertjes van haar deur [9]) en te voorschijn trad een beeldschoone vrouw in katoenen gewaad, het kapsel in den vorm van een hamer; dat was Shan Hu!

Van den tijd af dat Ta Cheng Shan Hu verstooten had tot heden, waren nu vier jaren verloopen. Toch is een mensch niet als een boom of een steen, die zonder gevoel zijn. Maar het kwam alleen doordat Ta Cheng in alle dingen volkomen gehoorzaam was aan zijn moeder. De moeder had Shan Hu niet gaarne gezien, dus had zij zich ook niet meer over Shan Hu verheugd. Nadat zijn huisvrouw was vertrokken, had hij ook achter den rug van zijn moeder om niet weer durven vragen, waar zij zich ophield. Dat Shan Hu al die jaren bij mevrouw Yü gewoond had, wist hij inderaad niet. Nu ze daar heden zoo onverwachts tegenover elkander stonden, kwam de gedachte bij hem op, dat Shan Hu wijs en deugdzaam geweest was en zonder grond verstooten. Hij kon de schaamte niet vermijden. Bovendien had de overmatige trots van Tsang Ku sinds dien zijn moeder getemd. Wat moest hij nu tegen Shan Hu zeggen?

Anderzijds, sinds Shan Hu verstooten was, had ze feitelijk geen recht meer op den naam van zijn huisvrouw, moest hij haar nu al dan niet als zoodanig erkennen? Door deze soort van ontroeringen bewogen, voelde hij hoe moeilijk het zou zijn, haar te woord te staan. Met neergeslagen oogen en schaamte op het gezicht ontvluchtte hij

weer naar buiten en keerde naar huis terug. Hij dorst echter met zijn moeder niet er over spreken.

Een dag was voorbijgegaan, toen kwam mevrouw Yü naar het huis der familie An. De beide zusters voelden een volkomen geluk bij het wederzien, doch tevens een volkomen smart (vanwege de treurige omstandigheden). Mevrouw Yü sprak: „Het is lang geleden, dat ik u, mijn jongere zuster, zag. Ik wist niet dat uw ziekte zoo ver was voortgeschreden! Ik had wel hooren zeggen dat uw schoondochter de kinderlijke piëteit niet betrachtte, maar ik vond dat haar gezicht er zeer goed mee door kon. Ik wist niet dat haar karakter zoo slecht was."

Mevrouw An bracht haastig haar hand aan haar lippen ten teeken dat zij vreesde dat de huisvrouw het zou hooren. Ziende dat zij op een dermate hevige wijze voor Tsang Ku bevreesd was, gelijk voor een tijger, knikte mevrouw Yü zuchtend. Daarom zeide zij: „Wanneer je ziekte van dien aard is, wil ik wel eenigen tijd blijven; ik zal je verzorgen zoolang je ziek bent en daarna terug keeren."

Hierna bleef mevrouw Yü bij de familie An. Zij verzorgde met Ta Cheng om beurten de zieke. Wanneer er niets te doen viel dan babbelden de zusters samen, zoodat de droefheid oploste. Na ongeveer een maand werd mevrouw An langzamerhand beter. Gedurende deze maand werd aan Tien, de knecht van Mevrouw Yü telkens opgedragen, verschillende vruchten en zoetigheden mee te brengen. Versche groenten, kleine koekjes, alles wat oude menschen lekker vinden om te eten. Wanneer hem gevraagd werd, wie dat alles toch zond, dan was het antwoord: Een alleenstaande vrouw uit het huis van Yü. Wanneer mevrouw Yü niet alles voor zich kan gebruiken, dan verzoekt zij mevrouw An er ook van te eten". Later toen steeds meer werd gezonden, sprak mevrouw Yü lachend tot haar bediende Tien: „Ga toch terug en zeg aan die vrouw, dat er hier genoeg te eten is, hierna wil ik niets meer gezonden hebben." Maar hoewel mevrouw Yü zoo sprak bleef die bediende Tien als van ouds, telkens een pakje aandragen.

Mevrouw An zeide: „Zuster, voorwaar is het een groote zegen zulk een piëteitvolle en gehoorzame huisvrouw te hebben." „Ho, ho", lachte slechts mevrouw Yü.

Toen de ziekte van mevrouw An voorbij was en zij geheel weer genezen was, wilde mevrouw Yü afscheid nemen en terugkeeren. Mevrouw An echter wilde haar niet laten vertrekken. Mevrouw Yü zeide: „Ik woon hier reeds bijna twee maanden. Thuis moeten vele zaken op orde gesteld worden. Daar staat mijn huisvrouw geheel alleen voor. Ik moet teruggaan om haar bij te staan. De ziekte van mijn zuster is nu ook zoo goed als over, wat kan ik hier nog doen?"

Zwaar weenend sprak mevrouw An: ,,Wanneer gij weg gaat zal ik als vroeger weer ziek worden".

Juist toen kwam de kleinzoon van mevrouw Yü. Hij zeide: ,,Ik breng u de woorden van de juffrouw over. Zij heeft mij gezegd, dat ik mevrouw het beste moet wenschen. Deze koekjes heeft de juffrouw zelf gemaakt, deze vruchten zijn het versche fruit uit onzen tuin, dit alles is een bewijs van den kinderlijken eerbied en piëteit die zij voor mevrouw Yü en voor mevrouw An voelt."

Dit hoorende zuchtte mevrouw An en zeide: ,,Die juffrouw is waarlijk goed! Voor hoeveel jaren deugdzamen levenswandel moet dat niet een belooning wezen!" De gelegenheid bestijgende als een klaar staand paard, vroeg Yü: ,,Zuster, wat voor een iemand was die schoondochter, die ge destijds verstooten hebt? Mevrouw An zeide: ,,Vergeleken bij de tegenwoordige, was ze zeker uiterst goed, maar wát is ze vergeleken bij de huisvrouw van u!"

Mevrouw Yü sprak: ,,Ik ben niet van die meening. Ik vind inderdaad dat Shan Hu goed was. In huis nam ze u zoowel groote als kleine dingen steeds uit de handen en wilde niet dat haar schoonmoeder zorgen had. Wanneer haar schoonmoeder boos was dorst ze niet alleen geen mond open te doen, maar ook toonde haar geheele gelaat nooit de kleur der boosheid. Dit heb ik zelf gezien. Zeker is mijn eigen huisvrouw niet deugdzamer of wijzer."

Mevrouw An, die zich dit alles herinnerde, kon haar tranen niet beletten uit te stroomen.

Zij zeide: ,,Mijn dochter Shan Hu had geen ongelijk. Het was mijn karakter dat niet deugde. Ik heb haar onrecht aangedaan. Nu heb ik er berouw over en het spijt mij dat het te laat is." Mevrouw Yü veinsde niets te weten. Alsof ze van niets gehoord had, redeneerde ze zelfs:

,,Ik zal eens voorzichtig informeeren. Wanneer men een schoonheid van dien rang wenscht uit te huwelijken, dan duurt het tegenwoordig niet lang meer eer men slaagt!" Mevrouw An zuchtte een paar keer, en de tranen uit haar oogen vegend, bleef zij liggen zonder iets te kunnen zeggen.

Mevrouw Yü zeide: ,,Zuster, wanneer gij vreest, dat uw schoondochter obstinaat zal zijn, waarom verdeelt gij dan niet, terwijl ik nog hier ben, het gezin." Ta Cheng kan met u samenwonen en Erh Cheng met zijn vrouw afzonderlijk. Zou dat niet maken, dat ge uw hoofd weer rustig neer kondt leggen?

Mevrouw An was natuurlijk willig. Ta Cheng vreesde echter, dat het niet zou lukken. Toen de gedachte eenmaal vast stond, werd nog in datzelfde kwartier Erh Cheng geroepen om te komen beraad-

slagen. Toen Erh Cheng dit hoorde, bracht hij geen woord uit. Toen mevrouw Yü hem twee tot driemaal vroeg wat hij er van dacht, werd zijn gezicht door schaamrood overstroomd en zeide hij: ,,ik ben zonder goed- of afkeuring, ik moet slechts aan Tsang Ku om orders vragen." Mevrouw Yü sprak: ,,Je behoeft je niet te schamen. Bij een zoo belangrijke zaak als het verdeelen van een gezin, moet natuurlijk eerst voeling tusschen de echtgenooten plaats vinden. Ga je vrouw roepen en verzoek haar te komen. Aarzelend keerde Erh Cheng terug. Lachende sprak mevrouw Yü: ,,Zulke verwaande en hooghartige vrouwen huwen altijd pantoffelhelden. Het is net een weegschaal." [10])

Toen Tsang Ku eenmaal gekomen was, beweerde zij dat deze verdeeling niet deugde.

Deftig beginnende te spreken zeide zij: ,,In ouden tijd woonden de negen geslachten van Tchang Kung I als één gezin samen. De geur van die deugdzaamheid is ons door de geschiedenisboeken overgeleverd. Toen echter de dochter der familie Tien ontaard genoeg was om haar man aan te zetten tot een verdeeling van het gezin, begonnen de doornboomen in den voorhof van het huis, die tot dusver fraai purper gekleurd waren, te verwelken en af te sterven. Tot heden wordt deze geschiedenis aangehaald, wanneer men spreekt van een ondeugdzame huisvrouw. Hoewel ik mij geen deugdzame schoondochter acht, wanneer mevrouw nu wenscht het gezin op te breken, dan zullen buitenstaanders, die dit niet weten, niet zeggen, dat is het werk van de tante, maar zij zullen meenen dat ik huiselijke oneenigheid verwekt of hen van iets aangeklaagd heb. Wanneer een dergelijke verklaring echter gangbaar wordt, dan is dat pijnlijk om te hooren."

Toen de dames Yü en An haar zoo verheven hooorden spreken, wisten zij niet hoe zij het hadden, maar keken elkaar verbaasd aan, niet begrijpende, welk zaad deze fraaie pompoen bevatte. Mevrouw Yü sprak: ,,Wat je daar zegt is waar. Echter moet men volgens mijn meening in een familie niets met geweld willen dwingen. Toen Tchang Kung I, ten tijde van Keizer Koa Tsung [11]) er in slaagde met negen geslachten samen te wonen, schreef hij honderd maal het karakter: [12]) verdragen. Ik echter vind dat niet goed. In een gezin toch behooren rust en eendracht te heerschen. Een liefdevolle verhouding moet er bestaan tusschen man en vrouw, vader en zoon, jongere en oudere broeders. Het feit dat hij honderd maal het karakter: verdragen, schreef, bewijst, dat er vele dingen niet naar zijn zin waren. Jij moet verdragen, ik moet verdragen, is dat niet het zich den heelen dag moeilijk maken?

,,Jij spreekt van de purpere doornboomen der familie Teng, ik dan,

van bloemen sprekende, geef je dit voorbeeld: zie je op het terras die rozen niet? Hoe verder je ze uit elkaar zet, hoe beter ze gedijen en hoe grooter de knoppen worden. Wanneer men ze echter niet uit elkaar zet, dan zullen ze dit jaar groeien en het volgend jaar groeien, en eer drie jaren verloopen zijn, zullen ze reeds volgroeid zijn tot oude planten, maar die geen bloemen meer dragen. Dat komt, omdat wanneer ze gescheiden worden, nieuwe wortels zich kunnen vormen. Daarmede zuigen zij op en ontvangen de in de modderige aarde aanwezige vruchtbare voedingsstoffen, zoodat men de planten iederen dag grootelijks vetter ziet worden.

„Indien men ze niet scheidt, dan zullen de oude wortels hoe meer ze groeien, des te kaler worden en de voedingsstoffen der modderige aarde niet meer kunnen opzuigen.

„Wanneer broeders afzonderlijk wonen, dan zorgen ze ook afzonderlijk voor voedsel en kleeding, wanneer ze niet scheiden, dan zijn er veel menschen die den boel opeten, zonder iets uit te voeren. Dat is een regel zonder uitzonderingen. Jij die een helder verstand hebt, kunt toch moeilijk zeggen, dat je haar niet begrijpt!"

Ts'ang Ku zeide:

„Daar u als tante het initiatief neemt, en ons gezin wilt verdeelen, zal ik mij niet tegen dat bevel verzetten. Echter is het zoo gesteld met Erh Cheng, dat hij nergens toe deugt. Wat die vruchtbare voedingsstoffen aangaat, daar moeten wij een beetje veel van hebben, dan is het goed."

Bij dit zinnetje moest Mevrouw Yü inwendig lachen. T'sang Ku wenschte dus eigenlijk niet het gezin bijeen te houden, maar slechts het grootste deel der bezittingen te krijgen!

Daarop wendde zij zich tot Ta Cheng en zeide: „Heb je gehoord, wat je schoonzuster gezegd heeft? Wat denk je er van?" Ta Cheng sprak: „Links of rechts, het is alles eigendom, dat onze voorouders ons nalieten, en dus niets wat ik zelf verdiend heb. Mijn broeder en zijn vrouw zijn volkomen vrij te kiezen welk deel van land en eigendommen zij wenschen. Of het veel of weinig, goed of slecht is, ik zal er zeker niet over twisten.'

Zeer verheugd zeide T'sang Ku: „Zoo zij het, wat beloofd is staat vast. Mijn zwager is een man van eer. Wat hij beloofd heeft kan hij niet veranderen of berouwen."

Ta Cheng zeide: „Dat spreekt van zelf, mijn tante en mijn moeder hebben het beiden gehoord!"

Hoewel An Hsiao Hsieh, de vader van Ta Cheng, van beroep een geleerde was, had hij echter van zijn voorouders en vader een bezitting geërfd, die heel wat zilver waard was. Het land besloeg meer

dan 100 acres. Het woonhuis was zeer ruim en groot, en bovendien bezat hij aan baar geld duizend goudstukken.

Toen die dag, waarop het gezin verdeeld zou worden, gekomen was, schreef T'sang Ku zonder formaliteiten in een notitieboekje eenvoudig alles wat goed was voor zichzelf op, terwijl alles wat niet deugde tot Ta Cheng terugkeerde. Toen de verdeeling geregeld en afgeloopen was, bezat Ta Cheng nog iets meer dan 400 zilverstukken, drie kleine kamers op de Westzijde [1]) van het huis en een beetje meer dan tien acres land. Ta Cheng bestreed dit in het geheel niet. Vervolgens werd een oorkonde van de verdeeling opgemaakt. De tante was tusschenpersoon en de beide broeders onderteekenden het contract. Ta Cheng nam de oude en gebroken stoelen en tafels, die hem bij de verdeeling waren toegewezen en bracht ze onbekommerd naar de lage kamers waar hij met zijn moeder voortaan zou wonen. Nu het gezin verdeeld was, keerde ook mevrouw Yü naar haar huis terug.

(Slot volgt.)

De Chineezen hebben steeds 3 namen, ieder van een lettergreep. De eerste naam staat gelijk met onzen familienaam, de twee volgende met onze voornamen. Bovendien heeft de Chinees nog een kindernaam, een vriendennaam en, na zijn dood, een posthumen of eerenaam. Deze namen hebben steeds een beteekenis en worden pas gegeven nadat de feng shui of wichelaars van te voren geraadpleegd zijn.

Hieronder volgt de vertaling der in dit verhaal voorkomende namen:

Shan Hu = koraal.
An Ta cheng : Een familienaam, = de rustige.
Ta cheng = groote volkomene.
Chien Hsin = het groote geluk, naam van een stad.
Sze Chuan = vierstroomenland (een aan Tibet grenzende westelijke provincie van China.)
Hsiao Kung = de piëteitsvolle magistraat (posthume titel).
Shen Ti = Diepe bodem.
Erh Cheng = de tweede volkomene (in tegenstelling tot ta cheng).
Chen = de regelmatige.
Chang = gespannen boog.
Wang = de koninklijke.
Tsang Ku = rechtvaardig, verdraagzaam.
Chin chu = herfstchrysant.
Li = pruim.
Li chia = pruimengaard.
Huang cha = de gele gaarde.
Chè Kiang = het roode meer, plaatsnaam.
Chu cui Tzu = de schat der rivier, oostelijke havenplaats.

[1]) De schrijver bedoelt te zeggen, een rieten lamp is mooi maar gevaarlijk, m.a.w. het geluk kan ook in ongeluk verkeeren. Verder staat er feitelijk, wie van hen verwachtten dat de gedachten der oude dame zoo ver van het ware midden zouden afwijken? Dit is een toespeling op de leer van Confucius die leert dat de mensch steeds het juiste midden moet trachten te houden.

[2]) Wit is in China de kleur der rouw.

[3]) Het schijnt ons een rare goedheid, maar volgens Chineesche begrippen deed Ta Cheng bij het wegzenden niets anders dan, zeer tegen zijn eigen zin, wat hij volgens de regels der Hsiao of kinderlijke piëteit, aan zijn moeder verschuldigd was. Deze Hsiao gaat buitengewoon ver. In de Chineesche schoolboekjes komt een verhaal voor van een jongen die dagelijks van zijn moeder onrechtvaardig slaag krijgt, zonder ooit te protesteeren. Op een dag echter begint hij plotseling te huilen. Zijn moeder, zeer verbaasd, houdt op met slaan en vraagt naar de reden. Hij antwoordt, dat haar slagen hem minder pijn doen dan vroeger en dat hij nu huilt omdat hij daaraan meende te merken dat zij oud en zwak werd.

[4]) Deze 4 heilige boeken, welke iedere geletterde Chinees kent, zijn: de Chung Yung of de leer van het ware midden; de Ta Hsüch of de groote leering; de Lun Yü of de wijsgeerige gesprekken en Meng Tsze dat zijn de leerredenen van den filosoof Mencius, den Paulus van het Confucianisme. De eerste 3 boeken zijn vertaald door Henri Borel.

[5]) Bedoeld is het zieletablet, waarop de naamkarakters der overledenen gegraveerd zijn. Het wordt bewaard bij het huisaltaar, geraadpleegd en door offers en wierook geëerd.

[6]) Kuischheid na verstooting of weduwschap is, hoewel geen eisch, in China een hooge deugd. En voor vrouwen die hiervan een voorbeeld waren werd na haar dood op keizerlijk bevel menige fraaie eereboog opgericht. (Tori.)

[7]) Hoewel huwelijken voor de geboorte reeds bij de oude wet streng verboden waren, kwamen deze en vooral zeer vroegtijdige, ten bate van familie-interessen, zeer veelvuldig voor. Steeds was het huwelijk geheel een zaak der ouders. De nieuwe wetgeving heeft hierin veel veranderd.

[8]) In het origineel staat feitelijk: door de lever veroorzaakte troebelen. De Chineezen meenen, vreemd genoeg, dat de zetel van het gevoel in de lever is.

[9]) Boven een Chineesche onderdeur zijn een paar horren van latwerk aangebracht, die afzonderlijk geopend kunnen worden en dienen om het inkijken te beletten, terwijl de lucht toch vrij toegang heeft.

[10]) Om die vergelijking te begrijpen moet men zich een Chineesche weegschaal voorstellen met een korten en een langen arm:

Tsang Ku Erh Cheng.

[11]) Letterlijk: „uit het verheven geslacht". Ching dynastie. 618—800 v. Chr.

[12]) De Chineezen schrijven geen phonetisch schrift, doch hebben beeldteekens of z.g. karakters, welke teekens een geheel woord voorstellen.

[13]) Wegens den woestijnwind uit de Gobi de ongunstigste windstreek.

HET WOORD SOCIALISME

DOOR

JAN W. JACOBS.

I.

Hebt gij 't kloppen niet gehoord
van dat kleine, blonde woord?
't Kwam bij morgen en bij nacht;
't kwam als gij er niet aan dacht;
't kwam vóór dat gij 't had verwacht
en het wachtte aan uw poort —
en ging zachtjes dan weer voort. —
Hebt gij 't kloppen niet gehoord
van dat kleine, zachte woord?

't Dwaalde dagen rond u om,
wachtend op uw wellekom,
en zijn lieve blijde klank
reikte als een rozenrank
met zijn geuren naar uw dank. —
Maar verstooten van uw poort
dwaalde het verlaten voort. —
Hebt gij 't schreien niet gehoord
van dat kleine, teeder woord?

Alles wat uw hart behoeft —
alles wat uw ziel bedroeft —
al uw onrust, al uw vree;
al uw liefde, wel en wee,
droeg het in zijn diepste mee.
Als gij even had gewacht —
't kwam bij morgen en bij nacht. —
Hebt gij 't roepen niet gehoord
van dat kleine, sterke woord?

't Riep u dikwijls en met klem —
't riep u met de makkerstem —
maar het vond u niet gereed
die in 't lang verscheurde kleed
rouw om kleine smarten leed.
Hoort, het zingt zijn boodschap voort —
tot u, makkers van het woord!

En gij hebt het niet gehoord,
't kleine, blonde, dapper woord . . .

II.

Eenmaal komt het sterker weer,
eenmaal klopt het, keer op keer,
en dàn zult gij het verstaan.
Als een vriend die mee wil gaan,
zoo ziet gij elkander aan.
En het leidt u zachtjes voort,
totdat gij de wereld hoort,
buiten, voor uw eigen poort.

III.

Bevend hoort gij, hoe het zingt:
lachend ziet gij, hoe het blinkt —
in zijn oogen en zijn lach —
die de wereld nimmer zag
dan uw korten aardschen dag.
En dan weet gij, menschenkind,
dat uw leven dààr begint
waar de massa oorsprong vindt.

IV.

Het is geworden uit den tijd
waaruit gij zelf geworden zijt
en draagt te zamen in zijn schoot
het lieve leven en den dood:
den dood die tot een nieuw bestaan
u leert om lachend heen te gaan;
het leven dat uw hart begeert,
opdat het strijd te strijden leert.

V.

Het werd geboren uit het leed
waarvoor gij buigend boete deed.
Het wordt volwassen in de schuld,
van uw verterend ongeduld.
O, het zal leven in den plicht,
waartoe gij daad en denken richt.
En als gij eenmaal heen zult gaan,
sluit zijn accoord uw aardsch bestaan.

VI.

Dit woord is in de wapenzaal
het flitsend lemmet van de taal.
Gedreven door het hoogste recht,
dat haat en tweedracht blijde slecht
en in den strijd omhoog geheven,
leert het den mensch om zich te geven —
trots ijdelheid en valsche praal —
aan 't eeuwig stralend ideaal!

Ons ideaal, zoo moog het blinken,
dat woord bij woord gewapend klinke,
in naam van vrede, recht en tijd,
in naam van mensch en mensch'lijkheid! —
Door naam en geest wordt daad ons woord —
zijn lemmet klopt aan 's levens poort
en eer dit staal ons zal ontzinken,
zal 't Socialisme heerlijk klinken!

DE BELEGGING DER ARBEIDERSVERZEKERINGS-FONDSEN

DOOR

K. LINDNER.

I.

1. INLEIDING.

Op 7/15 Februari 1924 is door de toenmalige ministers van Arbeid en van Financiën aan een commissie onder voorzitterschap van den heer van Vuuren onder meer in opdracht gegeven te onderzoeken ,,of, en zoo ja, in hoeverre het op den duur mogelijk is een geschikt beleggingsveld te vinden voor de door de Rijksverzekeringsbank, de Rijkspostspaarbank, den Postchèque- en Girodienst en het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds te vormen kapitalen en of de behoorlijke belegging dier kapitalen door het instellen van een centralen beleggingsdienst zou kunnen worden bevorderd''. Deze commissie heeft de haar gestelde vraag beantwoord in een rapport van 21 Maart 1925.

Voor twijfel aan de mogelijkheid voor de kapitalen der bovengenoemde instellingen een behoorlijke belegging te vinden, heeft deze commissie geen aanleiding gezien, mits door ruime begrenzing van het beleggingsveld, door behoud der beleggingsvrijheid en ten slotte door het instellen van een Beleggingsraad de noodzakelijk geachte voorwaarden zouden zijn vervuld. Het advies der commissie-van Vuuren wordt gedragen door een bepaalde opvatting van wat mag heeten een ,,behoorlijke belegging'' en uiteraard wordt elke opvatting op dit terrein beheerscht door het doel, dat men met de belegging beoogt en het belang, dat men er door wil dienen. Volgens de groote meerderheid der commissie-van Vuuren vallen doel en belang beoogd bij de belegging samen met die van de instellingen, waarvoor wordt belegd. Kenmerkend voor haar standpunt zijn de volgende citaten uit het verslag: *,,De Staat heeft de verzekeringsbelangen van de Staatsbemoeienis losgemaakt en er een zelfstandig complex van gemaakt''* en *,,de Rijksverzekeringsbank heeft alleen de belangen der verzekerden te behartigen''*. De commissie heeft dit standpunt, dat een behoorlijke belegging het belang der beleggers d.i. het verzekeringsbelang moet bevorderen, in volle vrijheid moeten en kunnen bepalen.

Wie een ander uitgangspunt kiest, zal in het algemeen ook tot andere slotsommen komen en aangezien de tegenwoordige regeering inderdaad een andere meening is toegedaan, is het begrijpelijk, dat het rapport der commissie-van Vuuren haar niet bevredigde. Het beginsel,

dat de houding der regeering bepaalt, wordt medegedeeld in de memorie van toelichting op het ontwerp van wet tot nadere regeling van de belegging van gelden van Rijksfondsen en -instellingen. Het is „de overtuiging, dat zoo mogelijk een einde moet komen aan den onlogischen en kostbaren toestand, dat de Staat, die zelf voor vele honderden millioenen schuld heeft, via de wettelijke fondsen telken jare op groote schaal schuldbekentenissen van derden koopt".

Op zichzelf is er natuurlijk niets *onlogisch* in het feit, dat bijvoorbeeld de Rijksverzekeringsbank als vertegenwoordigster der belangen van haar verzekerden schuldbekentenissen koopt, die hooger rendement of stabieler inkomen afwerpen dan Rijksobligaties. Van deze zijde beschouwd kan de aankoop van andere schuldbekentenissen ook moeilijk kostbaarder genoemd worden; men kan die praktijk uit dit oogpunt slechts *voordeeliger* noemen.

Onlogisch en kostbaar is de in de memorie van toelichting afgekeurde praktijk slechts uit een oogpunt van Staatsbelang, in zooverre het natuurlijk ceteris paribus verstandiger is, uitgaven te bekostigen uit reeds voorhanden middelen, beschikbaar tegen voorwaarden, die men zelf kan dicteeren, dan uit op de open markt te leenen geld, waar ook de geldschieter zijn eischen kan doen gelden. Wel moet men om het zoo te kunnen zien het Staatsbelang in zeer eenvoudige gedaante aanvaarden, moet men o.a. de oogen sluiten voor het feit, dat het belang van de door den Staat in het leven geroepen verzekering en het belang van de meerderheid der in den Staat georganiseerde burgers, beide toch ook in zekeren zin Staatsbelangen, zeer wel tegengesteld zouden kunnen zijn aan dat van den Staat als credietnemer.

Gegeven dit standpunt was het beleggingsvraagstuk feitelijk reeds opgelost. De oplossing, die namelijk met logische noodzakelijkheid uit de praemisse voortvloeit, is die welke reeds sedert geruimen tijd wordt aanbevolen door Prof. Mr. A. van Gijn: belegging, voor zoover het Staatsbelang daarbij gebaat is, van de beschikbare middelen in Staatsschuld onder voorwaarden, die wat de aflossing betreft voortvloeien uit den aard der aanwending van de op te nemen middelen en wat den interest betreft niet afwijken van het minimum-rendement, waarop de instellingen, op welker middelen men beslag legt, financieel zijn gegrondvest. Feitelijk is zelfs deze laatste limiet uit de praemisse nog niet geheel verdedigbaar. Het zou n.l. kunnen blijken, dat andere winstbronnen een daling van het rendement tot beneden de rentebasis der beleggende fondsen zouden kunnen compenseeren en dan zou met een lagere rente kunnen worden volstaan.

Het beleggingsprobleem zou onder deze omstandigheden gereduceerd zijn tot een administratieve kwestie. Niettemin heeft de tegen-

woordige regeering op 4 November 1926 aan een commissie onder voorzitterschap van Mr. A. van Gijn opgedragen het „onderzoek van de mogelijkheid en de wenschelijkheid van een vereenvoudiging in het beheer van bij de wet ingestelde fondsen, door belegging van de gelden dier fondsen, hetzij in 's Rijks schatkist, hetzij in meerdere mate dan thans in Nationale Schuld".*) Het rapport dezer commissie, dat in Januari van dit jaar verscheen, beperkt zich niet tot het gevraagde onderzoek, maar behandelt opnieuw het geheele door de commissie-van Vuuren reeds bewerkte terrein. Haar advies is zonder wezenlijke verandering overgenomen in het reeds vermelde ontwerp van wet houdende nadere regeling van de belegging van gelden van Rijksfondsen en -instellingen.

II. DE COMMISSIE-VAN GIJN OVER DE BELEGGING IN NATIONALE SCHULD.

a. Principieele instemming met het standpunt der Commissie-van Vuuren.

Het verdient nu in de eerste plaats te worden opgemerkt, dat de commissie-van Gijn zich niet heeft gesteld op het standpunt, dat de regeering blijkens de aangehaalde plaats uit de memorie van toelichting innam en — zooals onder deze omstandigheden te verwachten was — heeft de commissie zich dan ook niet kunnen vereenigen met het vorenvermelde door haren voorzitter herhaaldelijk aanbevolen denkbeeld. *Feitelijk verschilt het beginsel, waaruit de meerderheid der commissie de door haar voorgestelde regeling afleidt niet van dat, gekozen door de commissie-van Vuuren.*

Om tot deze laatste conclusie te kunnen geraken, moet men echter rekening houden met een bijzondere karaktertrek van het rapport, welke er zeker het stempel van groote objectiviteit op drukt, maar juist daardoor de beoordeeling soms zeer moeilijk maakt. De rapporteur heeft zich namelijk klaarblijkelijk tot taak gesteld in het verslag een beeld te geven niet slechts van de resultaten van het overleg in de commissie, maar ook van dat overleg zelf, d.w.z. van den inhoud der discussies. Waar nu op nagenoeg alle belangrijke punten de meeningen althans aanvankelijk verdeeld waren, wordt dus soms mededeeling gedaan van inzichten, die klaarblijkelijk later zijn gewijzigd. Op bldz. 7 wordt bijvoorbeeld, ter motiveering van de beperking van het advies

*) Tot leden dezer commissie werden benoemd: Mr. Dr. A. van Gijn (voorzitter), J. B. van Dijk, Mr. J. Luden, Mr. Dr. F. A. C. Graaf van Lynden van Sandenburg, Mr. R. J. H. Patijn, Mr. A. B. G. M. van Ryckevorsel, Dr. Ir. Th. van der Waerden.

tot datgene wat in de eerstkomende tien jaren zal moeten geschieden, medegedeeld, dat de commissie *eenparig* van meening was, dat het in de door haar onderzochte materie niet wenschelijk is en onvruchtbaar om te ver vooruit te regelen. Later blijkt echter, dat alle leden zonder één uitzondering denkbeelden vertegenwoordigen, die geheel onafhankelijk zijn van de tegenwoordige tijdsomstandigheden en die over 10 jaar tot dezelfde slotsommen moeten leiden als thans. Dit tijdvak van 10 jaren blijkt bovendien een veel belangrijker rol te vervullen; het blijkt namelijk op bldz. 56 een essentieele voorwaarde van het compromis, in zooverre een der leden zich met een door drie leden voorgesteld compromis-voorstel slechts vereenigd heeft, omdat in het eerstvolgend 10-jarig tijdvak het practisch effect der invoering van dit voorstel in voldoend bevredigende mate overeenkomt met dat van het door hem bepleite denkbeeld.

Deze onaandoenlijke en onpartijdige aaneenschakeling van stellingen en van betoogen met bestrijdingen en tegenbetoogen, waarop nimmer een slotsom of synthese volgt en waarvan men ook het effect op de resultaten der commissie niet te weten komt, krijgt een al te zakelijk karakter als deze methode er zelfs toe leidt, dat op twee opeenvolgende bladzijden (40 en 41) onverzoend naast elkander komen te staan een betoog en een tegenbetoog, dat met cijfers en citaten aantoont, dat het eerste op misverstand berust. Er zijn meer plaatsen, waar men zich afvraagt, hoe een grondig bestreden betoog gehandhaafd, althans zonder nadere rechtvaardiging, in het verslag vermeld kon blijven; aangezien daarbij ook subjectieve opvattingen in het spel zijn, moet men niettemin de volledigheid der verslaggeving in deze opzichten billijken, maar welk nut heeft de vermelding van weerlegde vergissingen?

Het zal — zooals gezegd — aan de methode van het rapport te wijten zijn, dat men niet zonder oplettendheid kan geraken tot het inzicht, dat de meerderheid der commissie-van Gijn zich — wat het beginsel betreft — heeft gesteld tegenover de regeering, tegenover den heer van Gijn en tegenover de uit drie leden bestaande minderheid der commissie, maar naast de grootst mogelijke meerderheid der commissie-van Vuuren. Op bldz. 33 is een deel der commissie aan het woord, zich richtend tegen de bestrijders van het standpunt, dat de meerderheid der commissie-van Vuuren innam en stelt

„door het inrichten van een verzekeringsbedrijf heeft de Staat verzekeringsdoeleinden nagestreefd. Het verzekeringsdoel, verzorging der verzekerden met diensten en uitkeeringen, kan beter en vollediger bereikt worden naarmate de inkomsten ruimer vloeien. Het past dan ook geheel binnen het kader der vooropgestelde bedoelingen, dat de wetgever aan het bedrijf der Invaliditeitsverzekering ook op het

stuk der beleggingen dezelfde basis heeft gegeven als het particuliere bedrijf pleegt te hebben. Deze leden gaven als hun meening te kennen, dat zij, die het hier behandelde bezwaar maakten (d.w.z. zij die in de commissie-van Vuuren meenden, dat de dwang tot belegging in Staatsschuld in strijd is met de bedoeling der Invaliditeitswet) geen ongelijk hadden, waar zij betoogden, dat men zich bij de totstandbrenging van de wet het Invaliditeitsfonds zooal niet juridisch, dan toch practisch heeft gedacht als een soort pro-indiviso-bezit van de verzekerden. De eventueele overrente en winst op de beleggingen moesten aan de verzekerden ten goede komen. Men moge hiervan later bij de opschorting der Staatsbijdragen zijn afgeweken, dit neemt niet weg, dat de bedoeling der wet was en is: een zelfstandig fonds en niet een methode van boekhouding der te vormen reserves."

Deze opvattingen worden — door één lid der commissie, dat ook in andere opzichten de grondgedachten van het rapport der commissie-van Vuuren vertegenwoordigde, op bldz. 38/39 — in hoofdzaak in technischen zin nader uitgewerkt en daarop volgt dan de mededeeling, dat

„de meerderheid der commissie in dit betoog aanleiding (vond) nog eens uitdrukkelijk te constateeren, dat zij zich met de redeneering, dat de verzekerden en toekomstige verzekerden volgens de Invaliditeitswet een recht hebben op hetgeen de belegging der kapitalen van het fonds meer opbrengt dan vier procent, welke noodig zijn tot dekking der aangegane verplichtingen, niet kan vereenigen en dan ook niet instemt met het betoog, dat het in het belang der verzekerden als een plicht moet worden beschouwd, zooveel mogelijk rente te kweeken van de kapitalen der fondsen."

Maar op bldz. 47, in het hoofdstuk, dat de conclusie der commissie uiteenzet, blijkt de verdeeling der meeningen toch een belangrijke wijziging te hebben ondergaan. Het is op deze plaats, dat de drie standpunten, om welke de leden der commissie zich ten slotte hebben gegroepeerd, principieel tegenover elkander worden gesteld. Een lid verklaart hier uitdrukkelijk zich geheel te kunnen vereenigen met hetgeen de groote meerderheid der commissie-van Vuuren heeft in het midden gebracht en acht dus den bestaanden toestand, beleggingsvrijheid voor de kapitalen der sociale verzekering verre verkieslijk. Drie leden plaatsen het financieel belang van den Staat op den voorgrond. Zij vertegenwoordigen het door prof. van Gijn voorgestelde denkbeeld zonder eenig voorbehoud. De overige drie leden, van wie een ten slotte door allen aanvaard compromis-voorstel afkomstig is, echter konden zich met een radicale opheffing van de bestaande beleggingsvrijheid niet vereenigen.

„Wat in het bijzonder het Invaliditeitsfonds betreft, ging het hen te ver, thans geheel, ook voor de toekomst, te breken met de bedoeling van den wetgever der Invaliditeitswet, dat voordeeliger belegging, dan bij de berekeningen was voorzien, ten goede zoude komen aan de verzekerden."

Maar in deze woorden ligt reeds de aanvaarding van het standpunt

der commissie-van Vuuren en er is dus — wat het beginsel betreft — geen tegenstelling tusschen deze drie leden en het lid, dat dit standpunt *uitdrukkelijk* aanvaardde.

b. De beteekenis van het beleggingsprobleem.

Het was van belang deze eenigermate verrassende uitkomst in het volle licht te stellen, omdat op dien grondslag met grooter zekerheid kan worden geoordeeld over de verdiensten en de zwakke plaatsen van het advies der commissie-van Gijn en over het op dat advies berustend wetsontwerp. Thans zal in de eerste plaats getracht worden de beteekenis van het beleggingsprobleem op zichzelve nader te bepalen.

Het klinkt zoo aannemelijk als gezegd wordt, dat door de Staatsgarantie het belang der verzekerden bij de belegging der reserves van de sociale verzekering feitelijk uitgeschakeld is. Het is — zoo zegt men — een belang van den garant en niet van de verzekerden, dat het gevormde kapitaal voldoende rente afwerpt. Dit zou ook inderdaad zoo zijn, indien de Staatsgarantie beteekende, dat de wettelijke uitkeeringen en de wettelijke premiën voor den geheelen levensduur van het thans levend geslacht onaantastbaar zijn vastgelegd, indien — m.a.w. — de verhouding van den verzekerde tot den Staat die was van den tegen vaste premie bij een levensverzekeringsbank verzekerde tot den verzekeraar. Dit is echter niet het geval. In eenige belangrijke opzichten is de positie der verzekerden hier een andere.

De bijzondere positie van den verzekerde krachtens een sociale Verzekeringswet vloeit hieruit voort, dat de Staat eenzijdig in de verzekering kan ingrijpen. Als de middelen onvoldoende mochten blijken om de uitkeeringen te dekken, kan hij de verzekerde renten verminderen of wel de premiën verhoogen. Dekken daarentegen de ontvangen premiën meer dan de benoodigde reserves, dan kan de Staat het saldo naasten, de premiën verlagen of de uitkeeringen verhoogen. Dit is niet een louter theoretische stelbaarheid. De Staat heeft namelijk in het jaar 1907, toen de door hem gegarandeerde uitkeeringen der Ongevallenwet onvoldoende gedekt waren, de rekening sluitend gemaakt zonder eenig offer van zijn kant, door tariefverhoogingen namelijk. In de tweede plaats heeft de Staat, toen voorloopige berekeningen den indruk gaven, dat de balans van het Invaliditeitsfonds door het frequent verwaarloozen van verzekeringen een overschot van vorderingen boven verplichtingen zou aantoonen, een deel dezer vermoedelijke winsten bestemd tot vermindering van de Rijksbijdragen. In de derde plaats heeft de Staat, toen de lasten der ambtenaarspensioenverzekering te drukkend werden geacht, ingrijpende wijzigingen ten nadeele van de verzekerden in de verzekeringsvoorwaarden

aangebracht. Er is dus voldoende grond om te vreezen, dat de Staatsgarantie in de toekomst practisch niets anders zal beteekenen dan in 1907: het aanvaarden van de verantwoordelijkheid voor het treffen van de maatregelen, noodig om de verzekering, zij het onder gewijzigde voorwaarden, te continueeren, het logisch en noodzakelijk gevolg van den door den Staat ingestelden verzekeringsplicht.

Wil men dus de positie van den verzekerde der Invaliditeitswet of van de Pensioenwet vergelijken met die van den verzekerde in het particulier bedrijf, dan moet men een analogon zoeken in het zuiver onderlinge bedrijf en zelfs daar zal men in vele opzichten nog andere omstandigheden aantreffen.

De beteekenis van het beleggingsprobleem in de sociale verzekering blijkt dus het best vergelijkbaar met die, welke het heeft voor het onderlinge levensverzekeringbedrijf. Zonder benadeeling der verzekerden kan men de beleggings- en rentewinsten niet voor andere doeleinden absorbeeren. Het aantasten van de beleggingswinsten is het aantasten van de besparingen der verzekerden, het in gevaar brengen van de restlooze vervulling der beloften van den wetgever der Invaliditeitswet en een streep door de rekening van plannen voor toekomstige verbeteringen en voor de beschikbaarstelling van kapitaal voor sociaal-hygiënische en soortgelijke doeleinden. Zoo is het ook begrepen door het lid, dat zich met de conclusies der commissie-van Vuuren vereenigde, waar hij zijn standpunt als volgt omschrijft:

„Het geheele beheer der fondsen, dus ook de belegging, moet zoo geregeld zijn, dat daarbij iedere prikkel tot beperking der aanspraken uitgeschakeld is. Het stelsel moet openstaan voor iedere uitbreiding der voorziening ten behoeve van ouden van dagen en invaliden, zoodra de maatschappij in staat zal zijn de lasten daarvan te dragen. Geen bevriezing dus der sociale verzekering, maar haar ontwikkeling.

In de sociale wetten zijn rechten en plichten omschreven, aanspraken erkend en vastgesteld. Daaruit vloeit voort, dat de maatschappelijke groep der loonarbeiders is opgetreden als de eigenaar van een toenemend vermogen. (.....) Maar daaruit vloeien eigen rechten voort: het recht namelijk om op het beheer van dit vermogen een invloed te hebben, evenredig met de daarvoor gebrachte offers. Invloed op het beheer ten bate van, maar ook door of vanwege deze nieuwe groep (van spaarders). (.....)

De Staat kan op die bevoegdheid (om de beleggingsvrijheid op te heffen) ook geen aanspraak maken op grond van zijn garantie van nakoming der verplichtingen. Deze garantie vloeit voort uit de verplichte verzekering, die de wet heeft voorgeschreven, zij ontkent daarmede niet de zelfstandigheid, die uiteraard een verzekeringsinstituut behoeft. Het is de taak van het verzekeringsorgaan duurzaam het hoogste rendement aan zijn inkomsten te geven en daardoor de feitelijke beteekenis van de Staatsgarantie op te heffen."

c. Beleggingsdwang is onrechtmatig en onnoodig.

De juistheid van deze beschouwingswijze is zoo in 't oog loopend,

dat men geneigd is zich met eenige verbazing af te vragen hoe zich een andere opvatting, de opvatting, dat de Staat het recht zou hebben tot het instellen van een dwang tot belegging in Staatsschuld uitsluitend voor de besparingen der sociale verzekering, laat motiveeren. Aan deze praealabele vraag heeft het verslag geen bijzondere aandacht gegeven. De hoofdstukken, welke op de inleidende volgen, behandelen achtereenvolgens de bezwaren tegen den bestaanden toestand, de modaliteiten van belegging bij den Staat, de voordeelen van belegging bij den Staat, de bezwaren van belegging bij den Staat, maar geen hoofdstuk behandelt de rechtmatigheid van een beleggingsdwang. Leest men er het hoofdstuk „Conclusie der commissie" op na, dan zal men zelfs in de uiteenzetting van de meening der drie leden, die zich zonder voorbehoud voor beleggingsdwang uitspreken, niets aantreffen, dat op een rechtvaardiging gelijkt. Er is doorloopend sprake van het voordeel . . . voor den Staat. Het onderwerp was een hoofdstuk waard geweest, al was het dan maar ter informatie van andere verzekeringsinstellingen, voor welke met gelijk recht en met even groot voordeel voor den Staat een dwang tot belegging in Staatsschuld zou kunnen worden in het leven geroepen, desnoods onder gelijktijdige invoering van een Staatsgarantie als die, welke in het jaar 1907 de positie van het Ongevallenfonds herstelde.[1])

Indien het denkbeeld der gedwongen belegging in Staatsschuld, in de commissie met de kleinst mogelijke meerderheid afgewezen, in de pers gemakkelijk talrijke aanhangers kreeg, is dat zeker eer toe te schrijven aan bezwaren tegen de bestaande beleggingsvrijheid in het midden gebracht, dan aan besef van de rechtmatigheid van de naasting der verzekeringspremiën door den Staat. De commissie heeft aan deze veelvuldige bezwaren een reeks beschouwingen gewijd, die zeer interessante lectuur opleveren, voor wie zich nog herinnert hoe voor een paar jaar plotseling van alle kanten bezorgdheid tot uiting kwam over de gevaren en moeilijkheden van het beleggingsbedrijf der fondsen. Aan de beleggende instellingen waren die gevaren en moeilijkheden nog niet zoozeer geopenbaard, zij hadden er nog niets of niet veel van bemerkt, maar anderen geraakten er — blijkens de perskolommen — steeds dieper van doordrongen.

De commissie, haar bevinding inzake de vraag of het tot dusver gevolgde systeem groote bezwaren heeft medegebracht resumeerend, stelt dat zij deze vraag niet geheel ontkennend meent te moeten beantwoorden, maar voegt daar dadelijk de verklaring aan toe, dat die bezwaren haars inziens „bij lange niet zooveel beteekenis hebben als

[1]) Feitelijk is deze door de bepalingen betreffende den noodtoestand in de Wet op het Levensverzekeringbedrijf reeds ingevoerd

men bij de lezing van vele geschriften over dit onderwerp zou vermoeden'' en treffend volgt daar dan weer op de opmerking, dat deze geschriften zich gewoonlijk tot weinig gepreciseerde bedenkingen beperken. Planmatigheid en leegheid zijn reeds zoo dikwijls kenmerken geweest van den neerslag der plotseling ontwaakte algemeene bezorgdheden over de sociale verzekering, dat men dankbaar is het feit eens een keer van onverdacht objectieve zijde uitdrukkelijk geconstateerd te zien.

Over het bezwaar van de kosten der verschillende beleggingsdiensten bevat het verslag een vrij omvangrijk, met cijfers gedocumenteerd betoog zonder bepaalde slotsom. Echter zijn de medegedeelde onkosten matig en kunnen ze zeker bij de keuze tusschen belegging in Staatsschuld of op andere wijze geen gewicht in de schaal leggen, hetgeen dan ook — door de commissie — metterdaad erkend werd, toen zij besloot de vrije belegging voor zeer belangrijke bedragen te handhaven.

Dat onderlinge concurrentie der verschillende fondsen op de beleggingsmarkt nadeelige gevolgen zou hebben, wordt ontkend.

De meening, dat door de belegging der fondsmiddelen een betrekkelijk gering aantal personen een grooten invloed uitoefent bij de beslissing in welke richting die kapitalen aan de productie worden toegevoerd, wordt door de commissie niet weersproken. Om niet medegedeelde redenen erkent zij, dat deze omstandigheid op zichzelf een bezwaar genoemd zou moeten worden. Vanzelf spreekt dat niet; velen zullen met mij de meening deelen, dat de belegging beter aan een klein aantal ervaren deskundigen dan aan een talrijk ondeskundig en speculatief gezind publiek kan worden overgelaten. In elk geval concludeert de commissie, dat het hier bedoelde bezwaar voorshands niet zoo gewichtig is als sommigen wel willen doen aannemen, hetgeen ongetwijfeld een beleefde manier is om uit te drukken, dat er in de kritiek een al te zeer in het oog loopende onevenredigheid was tusschen den goeden wil en de spaarzame stof. Van een commissie, die den kring der personen, aan wie de belegging is toevertrouwd, nog aanmerkelijk wil inkrimpen, kan dit oordeel overigens niet verbazen.

Vrees voor de soliditeit der beleggingen onder de omstandigheden, waaronder die thans plaats vinden, acht de commissie niet gerechtvaardigd. Moeilijkheden om groote bedragen, zooals in tijden van groote aflossingen en conversies beschikbaar komen, tijdig te beleggen, zijn slechts gedurende korten tijd door één van de beleggende instellingen, het Pensioenfonds, ondervonden. De overige instellingen weten er niet van en de commissie meent dan ook, dat dit bezwaar althans voor de eerstkomende tien jaren niet zeer hoog moet worden

geschat. En de laatste bedenking, volgens welke de besturen der fondsen door den beleggingsarbeid te veel in beslag genomen worden, noemt de commissie met een welwillenden term overdreven. De lijst der bedenkingen is hiermede uitgeput.

Men kan het resultaat van dit deel van het onderzoek der commissie dus veilig samenvatten door te stellen, dat tegen de bestaande regeling der belegging geen noemenswaardige bezwaren aan het licht zijn gekomen. Uit den aard van het bedrijf der betrokken instellingen kan de wenschelijkheid eener gedwongen belegging in Staatsschuld derhalve moeilijk worden afgeleid. Uit het belang der verzekerden volgt die wenschelijkheid evenmin. De commissie heeft klaarblijkelijk zelfs een poging in deze richting niet raadzaam geacht. Aannemelijk te maken, dat een beleggingsdwang zooals deze de regeering voor oogen stond en die een zóó evidente en eenzijdige bevoordeeling van den Staat is, dat hoofdstuk V van het rapport, getiteld „Voordeelen van belegging bij den Staat", het eenige overbodige geacht mag worden, tegelijkertijd den leverancier dezer voordeelen winsten zal opleveren, ware inderdaad een dialectisch kunststuk, dat in een ernstig rapport wat vreemd zou hebben aangedaan.

d. De nadeelen der belegging in Staatsschuld.

Over de nadeelen, welke voor de verzekering en voor de gemeenschap van een verplichte belegging in Staatsschuld te vreezen zijn, onderneemt het verslag een uitvoerige polemiek met de commissie-van Vuuren. Aan de waarde van het verslag is hier in bijzondere mate ten goede gekomen, dat een van de leden, waar het pas gaf — en het *was* soms noodig — de handschoen voor de commissie-van Vuuren opnam.

Over de onvereenigbaarheid van den beleggingsdwang met de bedoeling van de Invaliditeitswet in het bijzonder is in het voorafgaande reeds het meest belangrijke medegedeeld.

Veel aandacht geeft het verslag aan de afwijzing van het verwijt, dat door belegging van de middelen der verzekeringsfondsen bij den Staat een van de voornaamste doeleinden der fondsvorming minder goed tot haar recht zou komen dan door een vrije belegging, die — binnen de grenzen eener veilige plaatsing — in beginsel naar het beste rendement streeft. Hier wordt nu niet gedoeld op het belang van de verzekerden bij een normaal rendement maar op de mate, waarin de belegging de productie bevrucht en daardoor tevens de werkgelegenheid vermeerdert. Als de fondsvorming haar doel volkomen zal bereiken, dan moet het provenu der beleggingen niet slechts de middelen opleveren om straks de absoluut en relatief sterk toegenomen uitkeeringen te dekken, zonder dat daartoe een beroep op den belastingbetaler

noodig is, maar moeten inmiddels de bespaarde en belegde middelen mede bijgedragen hebben tot een geleidelijke uitbreiding van het productie-apparaat, welke in staat stelt de vermeerdering van het uiteraard arbeidslooze inkomen van ouden van dagen en invaliden te dekken zonder compenseerenden druk op het inkomen der nog productief werkzamen.

Men kan van meening verschillen over de vraag of het hier omschreven doel door middel van den spaardwang der sociale verzekering verwezenlijkt worden kan, maar deze vraag is hier niet aan de orde en wordt trouwens — indien ik mij niet vergis — slechts door één lid van de commissie ontkennend beantwoord. Aannemende dus, dat het doel bereikbaar is, mag men een onderzoek naar de wijze, waarop dit het volledigst en het snelst het geval zal zijn, niet voor overbodig houden. Dat er iets minder begrijpelijk zou zijn in den door de commissie-van Vuuren vooropgestelden eisch eener productieve aanwending van de beschikbare middelen wordt dus op bldz. 34 van het verslag wel ten onrechte te kennen gegeven. Dat deze eisch bijzonderlijk op den voorgrond wordt gesteld ten aanzien van de premiën, dat is van de directe besparingen op het arbeidsloon, schijnt mij evenmin een goed aangrijpingspunt voor de kritiek eener commissie, die in haar meerderheid zelve ten aanzien van de belegging een onderscheid maakt tusschen premiën en Rijksbijdragen. De grondgedachte is immers, dat het billijk is, dat de Staat bij de belegging van zijn eigen bijdrage tot de vorming van het verzekeringsfonds in de eerste plaats eigen doeleinden nastreeft. Welke onjuistheid kan er dan gelegen zijn in het stellen van een soortgelijken eisch ten aanzien van de overige bijdragen?

Den twijfel aan de volkomen gelijkwaardigheid uit een oogpunt van productiviteit van belegging in Staatsschuld en vrije belegging, welke zich op de gewone wijze richt naar zekerheid en rendement, acht de kritiek in het verslag der commissie-van Gijn niet gerechtvaardigd. Opmerkenswaardig is echter, dat dit oordeel voorwaardelijk is. Men moet volgens het verslag aannemen, dat de Staat niet zal terugvallen in de politiek, welke hij ten aanzien van zijn schuld voor meer dan een halve eeuw verliet, n.l. de politiek van onvoldoende aflossing uit de gewone middelen. Meer in het bijzonder formuleert het verslag de voorwaarde, dat de schuld aan de fondsen geheel zal worden behandeld als alle andere Staatsschuld „en dat daarvan dus rente en aflossing in Hoofdstuk VII A der Staatsbegrooting worden uitgetrokken en door gewone middelen gedekt". De vraag is echter juist of het gevaar voor kapitaalintering, dat bijvoorbeeld het gevolg zou zijn van de aanwending der middelen, welke uit de fondsen toestroomen tot dekking van

verplichte aflossingen op andere leeningen, altijd en onder alle omstandigheden latent zal blijven. Zoolang de waarborg, ontworpen in art. 5bis van het ontwerp der commissie (en in eenigszins gewijzigden vorm overgenomen in art. 6 van het regeeringsontwerp) werkzaam blijft, loopt alles natuurlijk zooals het behoort, maar het was dan toch ook noodig, dat in hoofdstuk IV van het rapport de derde modaliteit [2]) van belegging bij den Staat uitdrukkelijk werd uitgesloten en — als ik mij niet zeer vergis — had juist deze methode aanvankelijk de voorkeur van den voorzitter der commissie-van Gijn.[3])

Echter ook afgezien van de gevaren, welke van deze zijde zouden kunnen dreigen, is nog wel eenige twijfel geoorloofd aan de doeltreffendheid eener automatische belegging van de groote kapitalen der sociale verzekering uitsluitend in Staatsschuld. De minderheid der commissie noemt bijvoorbeeld op bldz. 39 eenige algemeen bekende voorbeelden van economisch moeilijk te rechtvaardigen uitgaven, waarvan men veelal aanneemt, dat ze tot stand kwamen onder den invloed van de gemakkelijkheid, waarmede destijds de noodige middelen verkregen konden worden. Is echter het meest begeerde effect der gedwongen leeningen — volgens het verslag het „belangrijkste voordeel" van de massale belegging in Staatsschuld — n.l. de z.g. gunstige invloed daarvan op het Staatscrediet, de *abnormale* voorsprong van de koersen der Staatsleeningen op die van andere leeningen (abnormaal in zooverre ze niet uit den risicofactor verklaarbaar is) niet een moeilijk miskenbare aanduiding van de werkelijkheid van het hier bedoelde gevaar?

Een hooge koers kan door niemand als een voordeel gezien worden, als er niet van wordt geprofiteerd door het werkelijk sluiten van leeningen op dien voet. Een abnormaal hooge koers beteekent dan een onnatuurlijke bevoorrechting van een bepaalde credietbehoefte, dat is een verzwaring van de voorwaarden, waaronder andere behoeften op dezelfde markt bevrediging zouden vinden. Afgezien van den risicofactor is de rente, welke kan worden aangeboden, een maat van de productiviteit der kapitaalaanwending. Elke invloed, welke kunstmatig storend ingrijpt in de werking van vraag en aanbod op de credietmarkt (en de kunstmatige bevoorrechting van het Staatscrediet *is* zulk een ingrijpen) belemmert de afstrooming van de besparingen

[2]) Bedoeld wordt de storting van alle gelden, welke de fondsen niet tot dekking van uitgaven behoeven, in de schatkist en het daarvoor crediteeren van de fondsen in de boeken van den Staat ter Generale Thesaurie met bijschrijving van een vaste rente.

[3]) Zie Prof. Mr. Ant. v. Gijn: De Financiering der Invaliditeits- en Ouderdomsverzekering (de Ned. Nijverheid 1923 bldz. 345).

in de meest natuurlijke, dat is meest productieve richtingen, belemmert met andere woorden den meest gewenschten, n.l. meest productieven uitbouw van het nationaal bedrijf.

Het komt mij voor, dat aan deze conclusie niet is te ontkomen, tenzij men dan aanneemt, dat geen werkelijk economisch gerechtvaardigde kapitaalvorming ooit achterwege blijft wegens gebrek aan middelen om haar te financieren, maar ik heb juist dezer dagen met alle instemming, die een leek zich mag veroorloven, gelezen, dat het feit zelf van het bestaan van een rente reeds bewijst, dat deze meening niet juist kan zijn.[4])

e. De Rijksbijdrage behoeft en behoort geen andere rente dan 4 pCt. af te werpen. Redelijkheid der betaling dier bijdrage in obligatiën.

De (kleinst mogelijke) meerderheid der commissie-van Gijn heeft — zich plaatsende op het standpunt, dat volgens de bedoeling van den wetgever de verzekerden recht hebben op de verzekeringswinsten, rentewinsten daaronder begrepen — de verplichte belegging in Staatsschuld in beginsel afgewezen. Een drietal leden dezer meerderheid heeft echter gemeend tevens rekening te moeten houden met het feit, dat de latere wetgever van het beginsel in zooverre is afgeweken, dat hij reeds behaalde winst op de belegging der Staatsbijdrage heeft doen strekken tot verlaging dier bijdragen. Zelfs is de wetgever in dit opzicht nog verder gegaan, toen hij ook toekomstige beleggingswinsten op dezelfde wijze met de nog verschuldigde bijdragen heeft verrekend. In beide opzichten volgde de wetgever daarbij het advies der commissie-van Vuuren, die op bldz. 22 van haar rapport verklaarde dat — volgens haar meening — de Staat er slechts voor heeft te zorgen „dat de Rijksverzekeringsbank jaarlijks in het bezit wordt gesteld van een bedrag, dat haar in staat stelt zich een bezit te verwerven, dat een balanswaarde heeft tegen 4 pCt. van rond *f* 17.3 millioen". Ook de commissie-van Vuuren stelde zich dus uitdrukkelijk op het standpunt, dat rente- (of beleggings)winsten op de Staatsbijdragen niet toekomen aan de verzekerden, maar behooren te strekken tot vermindering der Staatsbijdragen.

Indien dus de vorenbedoelde drie leden van de commissie-van Gijn in de verlaging der Rijksbijdragen van 1926 een grond zien om ook iedere in de toekomst mogelijke beleggingswinst op de Staatsbijdrage uit te sluiten, herhalen zij in andere woorden, wat de com-

[4]) Zie Prof. Mr. Ant. v. Gijn over de brochure van Prof. T. Limperg Jr. inzake de beteekenis van Reserve en Fondsvorming der Verzekeringen voor de Kapitaalmarkt in „De Economist" 1928 p. 461.

missie-van Vuuren reeds uit het karakter der Rijksbijdragen zelve als een vanzelf sprekenden eisch had afgeleid en vooropgesteld en wat reeds (zij het op technisch niet bevredigende wijze) in de wet is neergelegd. Het lag in de rede om ten aanzien van het Pensioenfonds eenzelfde handelwijze aan te bevelen.

Het is nu op zichzelf een gelukkige gedachte geweest om te trachten de onbevredigende wijze, waarop het voorstel van de commissie-van Vuuren in de Invaliditeitswet is uitgewerkt, te verbeteren door de Staatsbijdrage te vervangen door een schuldbekentenis, waarvan de rente dus in beginsel op 4 pCt. zou worden gesteld. Daar evenwel het bedrag der annuïteiten van de Rijksbijdrage in de kosten der Invaliditeitswet reeds met de contante waarde eener vooronderstelde overrente was verminderd, is getracht het effect van dien aftrek weer op te heffen door de rente der obligatiën, af te geven aan het Invaliditeitsfonds, op 4.4 pCt. te stellen, terwijl die voor de schuldbekentenissen, waarmede de annuïteiten aan het Pensioenfonds voldaan zullen worden, op 4 pCt. gesteld blijft. *De rente op deze schuldbekentenissen moet — volgens het voorstel — steeds in contanten worden voldaan* (bldz. 48). Deze laatste bepaling is de erkenning van het feit, dat de verplichte belegging in Staatsschuld zich niet verder mag uitstrekken dan tot de hoofdsom van de schuld, aangezien het provenu der te creëeren schuldbekentenissen uiteraard bestemd is om uitkeeringen te dekken.

Denzelfden gedachtengang volgt het vierde lid van de meerderheid, maar in een theoretisch iets vollediger afgeronde gedaante. De gronden, welke dit lid deden besluiten, dat de belegging van het kapitaal, gevormd uit de verzekeringspremiën, moet geschieden in de richting, welke het belang der verzekerden voorschrijft, leidden hem er ook toe te besluiten, dat de kapitaalwaarde van de Staatsbijdragen, d.i. het kapitaal hetwelk deze bijdragen feitelijk vertegenwoordigen en dat dus de hoofdsom der Staatsbijdrage uitmaakt, mag worden belegd op de wijze, welke het financieel Staatsbelang voorschrijft. Ook hier wordt dus tusschen het kapitaal en de renten van dat kapitaal onderscheiden, maar omdat het uitgangspunt zuiverder gesteld en ook theoretisch juist is, vervalt de ontwerper niet in de fout, welke de drie leden bij de uitwerking van hun stelsel hebben gemaakt door onvoldoende onderscheiding van kapitaal en rente. Hadden deze leden niet uit het oog verloren, dat de annuïteiten der Rijksbijdragen feitelijk bestaan uit twee componenten, aflossing en rente van het nog niet afgeloste deel, dan had het beginsel, dat aan hun advies ten grondslag ligt, hen uiteindelijk geleid tot hetzelfde resultaat, dat het vierde lid der meerderheid bedoeld heeft te bereiken. Wilde dat lid de annuïteiten in den vorm van schuldbekentenissen aan de fondsen uitkeeren tot het totaal-

bedrag dezer obligatiën de hoogte van het door Rijksbijdragen te dekken aanvangstekort had bereikt, een juister toepassing van het beginsel der drie leden zou steeds toenemende fracties der jaarlijksche termijnen in den vorm van obligatiën hebben doen uitkeeren, tot dat met de laatste der bijdragen hetzelfde totaalbedrag zou zijn bereikt als in het andere geval.

Het komt mij voor, dat het volgende eenvoudige betoog aantoont, dat de vooropgestelde bedoeling van het voorstel der drie leden langs den door hen voorgestelden weg d.i. de niet nader beperkte uitkeering van de Rijksbijdragen in den vorm van schuldbekentenissen, nimmer kan worden bereikt. Het doel immers was het uit de premiën gevormde kapitaal te doen beleggen volgens de richtlijnen, aangewezen door het belang der verzekerden, en de omvang van dit kapitaal is uiteraard onafhankelijk van de wijze, waarop de Rijksbijdrage wordt geliquideerd. Het is dus zeker in strijd met de bedoeling, dat het in Staatsobligatiën belegde kapitaal een grooter eindbedrag zou bereiken, naar gelang de aflossing van de Rijksbijdrage ter grootte van het aanvangstekort der verzekering over een grooter aantal termijnen verdeeld wordt, hetgeen toch volgens het plan der 3 leden inderdaad het geval zal zijn. Was dit aantal onbeperkt, bevatte m.a.w. de annuïteit geen aflossingsquote maar bestond ze uitsluitend uit rente, dan zou ten slotte het *geheele* kapitaal van het fonds uit Staatsobligatiën komen te bestaan. Daar deze alle 4.4 pCt. rente zouden afwerpen, zou de transactie, zooals de drie leden zich die voorstellen, misschien wel te voordeelig voor het Invaliditeitsfonds uitvallen. Immers ook de interesten zouden in hun plan steeds in den vorm van 4.4 pCt. rentedragende obligatiën zijn voldaan.

De juiste oplossing,[5]) d.w.z. de verwezenlijking van de eigenlijke bedoeling der drie leden is gegeven in het voorstel van het vierde lid der meerderheid, dat ook geen onbedoelde bevoordeeling van het Invaliditeitsfonds ten nadeele van den Staat zou kunnen tengevolge hebben. Het schijnt mij onweerlegbaar, dat het een slechts schijnbaar meeningsverschil was, dat ten grondslag ligt aan het compromis, de beperking der toepassing van het door de meerderheid aanvaarde beginsel tot de eerstvolgende tien jaren. Inderdaad zijn beide plannen uit hetzelfde standpunt afgeleid en — afgezien van een vergissing in de uitwerking — identiek.

[5]) Ik onderstel dat het de bedoeling is geweest de *niet* wegens rentewinst verlaagde annuïteiten zoolang in den vorm van 4 pCt. obligatiën uit te keeren, tot de som de hoogte van het aanvangstekort bereikt heeft. De daarop volgende betaling in geld kan dan weer plaats vinden onder de door de commissie-van Vuuren voorgestelde voorwaarden, n.l. tot wisselend bedrag, afhankelijk van den rentestand.

f. Eerste Slotsom.

Met betrekking tot het hoofdpunt van overleg heeft — mijns inziens — de arbeid van de commissie-Van Gijn geleid tot een alleszins heugelijk resultaat. De bedreiging van een beslag op alle exploitatie-winsten van het sociale verzekeringsbedrijf, welker voltrekking die verzekering tot een levenloos mechanisme zou hebben gemaakt, is voorloopig afgewend. Indien al de behandeling van het ontwerp van wet, houdende de nadere regeling der belegging van de gelden der Rijksfondsen niet leidt tot een rectificatie van wat er onjuist is gebleken in de aanbevolen oplossing, zal toch de kracht der feiten waarschijnlijk spoedig genoeg tot correctie aanleiding geven. Tot een werkelijk principieele afwijking van de grondbeginselen der wettelijke regeling is het niet gekomen en men mag nu misschien aannemen, dat de onaantastbaarheid der technische grondbeginselen althans eenige jaren onaangevochten zal blijven. Er is inderdaad niets waaraan de sociale verzekering zooveel behoefte heeft als aan een tijdvak van rust en stabiliteit, althans wat de grondslagen van het bedrijf betreft.

(Slot volgt.)

TECHNIES-EKONOMIES OVERZICHT

DOOR

Dr. Ir. TH. VAN DER WAERDEN.

XXXVI.

STIKSTOF-INDUSTRIE: NED. FABRIKAAT!

De stikstof heeft grote betekenis als voedsel voor planten, voor het leven van mens en dier en voor de industrie. Ze is in de Marxistiese waardeleer, evenals in die van het grensnut, waardeloos: ze is te geef en vormt 80 pCt. van onze haast onuitputtelike dampkringslucht, waarin ze ongebonden voorkomt.

In die ongebonden toestand heeft de stikstof evenmin veel waarde uit overwegingen van gebruiksnut, ondanks haar overmatige aanwezigheid; slechts enkele planten, als leguminosen en lupinen, kunnen haar vastleggen en daardoor bruikbaar maken voor andere doeleinden. Het probleem was dan ook sedert jaren, de stikstof te binden, haar vast te leggen in ammoniak, kalkstikstof of salpeterzuur. In die vorm is zij bruikbaar voor de landbouw, voor de „springstoffenindustrie", voor de kleurstoffennijverheid enz.

Wij zullen ons in het volgende bepalen tot de landbouw, de vervaardiging van kunstmeststoffen, en meer in het biezonder tot de kunstmatige binding van stikstof met waterstof, de vervaardiging dus van synthetiese ammoniak.

Tot voor enkele jaren had de voorziening van de bodem met stikstofhoudende verbindingen plaats met behulp van stalmest, van Chilisalpeter (beide natuurprodukten) en van zwavelzure ammoniak, een bijprodukt van de gasfabrieken en de kooksovens, die een der grondstoffen voor de ijzerbereiding maken. De toenemende bevolking en de steeds intensievere kultuur drongen naar nieuwe bronnen voor gebonden stikstof, terwijl de vrees niet denkbeeldig was, dat er een eind zou komen aan het beschikbaar-zijn van Chilisalpeter. Daarenboven was West-Europa tijdens de wereldoorlog afgesloten van het verkeer met Chili, waardoor een grote verarming van de bodem was ingetreden en de behoefte aan voorziening op andere wijze klemmender geworden.

Reeds jaren was de mogelikheid van binding der luchtstikstof bekend: Reeds in 1787 konstateerde Cavandish, dat bij het overspringen van een elektriese vonk in de lucht stikstof zich met zuurstof verbond. Maar het duurde meer dan een eeuw alvorens deze physiese

ontdekking techniese toepassing zou kunnen verkrijgen. De eerste fabriek, waar dit beginsel werd uitgewerkt, ontstond in 1902 aan de Niagara-Watervallen, door toepassing van goedkope electriese energie, door het vallend water opgewekt.

Een gewijzigd procédé, voor de vervaardiging van kalksalpeter (Norge-salpeter) werd sedert 1903 in Noorwegen toegepast. Ook hier waren het de watervallen, die electriese energie opwekten en temperaturen van 3000° C. wisten te geven voor de vervaardiging van het stikstofprodukt.

Geleidelik komt nu een stikstofindustrie op in Amerika, Zweden, Noorwegen, Duitsland, Engeland, Frankrijk en Italië, waarbij nieuwe procédé's, bijv. voor de bereiding van natrium-cyanide of aluminium-nitride, waaruit dan weer de kunstmeststof zwavelzure ammoniak kon worden gevormd.

De onmiddellike opbouw van ammoniak (NH_3) uit zijn elementen stikstof en waterstof is eerst prakties mogelik geworden door de vinding van Haber. Bij het procédé-Haber verbinden stikstof en waterstof zich, bij een temperatuur van circa 750° C. en een druk van 200 atmosferen, onder medewerking van een geschikt medium, een kontaktmassa, die katalysator genoemd wordt. Omstreeks het einde van de wereldoorlog kon de Badische Analin und Sodafabrik (tans I. G. Farbenindustrie genaamd) alleen reeds 300.000 ton zwavelzure ammoniak produceren, d.i. driemaal de hoeveelheid Chilisalpeter die in Nederland in het laatste jaar vòòr de oorlog werd ingevoerd. Terzelfder tijd traden de procédé's Bronn, Casale, Claude, Fauser en Mont-Cénis uit de periode van laboratorium-beproeving en werden de verschillende systemen fabriekmatig toegepast. Een der eerste grote fabriekmatige ondernemingen ontstond in België (syst. Casale), n.l. de Soc. Semet-Solvay et Piette, waarin de kooksgassen van de ovens van Ostende werden gesplitst en gebonden. Ze werd opgericht in 1925/26.

Er is natuurlik over de fabrikage, zowel van kalksalpeter als van kalkstikstof en synthetiese ammoniak nog heel wat meer te zeggen. Voldoende is voor ons doel het onderling verband en de behoeftevoorziening aan te duiden. Voor ons land is vooral van belang, dat de latere procédé's vanaf 1910 (Haber) niet meer afhankelik zijn van het beschikbaar hebben van goedkope electriciteit uit waterkrachtcentrales. Men had voortaan alleen waterstof nodig, en deze kon men op verschillende wijzen verkrijgen.

In de eerste tijd heeft men de waterstof gebezigd, die in het watergas voorkomt. Zoals bekend hebben vele gasfabrieken, naast hun koolgasfabriek, een inrichting waar watergas wordt gemaakt. Dit geschiedt op eenvoudige wijze, door waterdamp te voeren over gloeiende kooks:

uit kool + water verkrijgt men dan kooloxyd + waterstof. Deze waterstof werd nu volgens Haber met luchtstikstof in kontakt en verbinding gebracht; volgens zijn methode werden in de fabriek te Oppau van de Badische in 1913 reeds 30.000 ton ammoniumsulfaat gemaakt. Later sedert 1915, werd de oxydatie voortgezet tot koolzuur en waterstof.

Waterstof is echter ook ongebonden aanwezig in steenkoolgas. Zodra het nu mogelik bleek de waterstof ook uit het koolgas af te zonderen, werd de mogelikheid van het vervaardigen van synthetiese ammoniak geografies haast onbegrensd. Want steenkoolgas wordt niet alleen gemaakt in alle gasfabrieken, maar op veel groter schaal in de kooksovens der mijnen en hoogovenwerken.

De mogelikheid van stikstoffabrikage werd dus belangrijk uitgebreid. Immers overal waar kooksovens zijn — en welk land in Europa of Amerika heeft die niet — is de basis voor stikstoffabrikage aanwezig, volgens methoden, die doorgaans een goedkoper produktie mogelik maken. Men heeft reeds de keus uit een reeks van verschillende uitvindingen om, met of zonder hulp van zwavelzuur, zwavelzure ammoniak, de begeerde kunstmeststof te maken. En niet alleen te maken, maar zò overvloedig te fabriceren en zò goedkoop, dat Duitsland reeds geen Chilisalpeter meer behoeft, terwijl de andere West-Europese landen dezelfde weg reeds grotendeels hebben afgelegd.

***

Zijn wij wèl ingelicht, dan zijn er op het vasteland van Europa reeds 21 kooksovenbedrijven, welke fabrieken voor systhetiese ammoniak in bedrijf of in bestelling hebben. Onder die bedrijven komt Nederland nog niet voor, maar dat zal nu binnenkort anders worden.

Midden April j.l. werd een wetsontwerp ingediend om een crediet aan de Staatsmijnen beschikbaar te stellen voor de oprichting van een fabriek van synthetiese ammoniak. Totaal zal hiervoor een kapitaal nodig zijn van 12.5 millioen, de kapaciteit is ingesteld op de vervaardiging van 20.000 ton jaarliks, maar is voor grote uitbreiding vatbaar. Dit wetsontwerp werd met grote instemming ontvangen en twee maanden later zonder hoofdelike stemming aangenomen. De kamerleden, die zich op een warme verdediging hadden voorbereid, konden hun aantekeningen in portefeuille houden bij gebrek aan bestrijders. Een even voorspoedig verloop had het ontwerp in de 1e Kamer, zodat binnenkort de fundamenten gelegd kunnen worden.

Het is verheugend, dat het wederom de Staatsmijnen zijn geweest, die hier in Nederland voorgaan, al zou het niet verkeerd zijn geweest als men met de voorstellen reeds een paar jaar eerder was gekomen.

Misschien is hiervoor echter een goede verklaring; wij komen er straks op terug.

Middelerwijl werd de oprichting van een tweede fabriek voorbereid, nu niet in Zuid-Limburg, maar te Velsen, bij Hoogovens. Eind Juni kwam de mededeling, dat ook daar de kooksovengassen kunstmatig ontleed zouden worden, om de vrijkomende waterstof te binden aan stikstof uit de lucht; wederom een produktie dus van kunstmeststof, als nevenbedrijf bij de kooksfabrikage.

Zoals bekend maken de Limburgse mijnen evenals het Velsense hoogovenbedrijf grote hoeveelheden kooks. De mijnen maken kooks uit hun prachtige vetkolen, om deze uit te voeren naar de hoogovens van Luxemburg en Elzas-Lotharingen, dus voor metallurgiese doeleinden. De Hoogovens te Velsen maken de kooks uit de steenkolen die zij van Limburg, Duitsland of Engeland aanvoeren voor hun eigen bedrijf van ruwijzerwinning. Beide hebben dus tevens reusachtige gasfabrieken, want de verkooksing van steenkolen is bij beide het essentiële. Velsen heeft bovendien grote hoeveelheden hoogovengas, dat bij de ijzerwinning ontstaat, maar dat arm is, minder calories vermogen heeft en niet voor waterstof-afscheiding geschikt is. De ovengassen, waarom het hier gaat, zijn dus uitsluitend die welke uit de kooksbatterijen komen en daar, als in gasfabrieken, gezuiverd worden en ontdaan van bijprodukten.

De afscheiding van waterstof uit de gassen, die bij de verkooksing van steenkool ontstaan, is in wezen niets anders, dan een voortzetting van het afscheidingsproces dat bij iedere behoorlike gasfabriek plaats heeft; de teer wordt afgescheiden, de ammoniak en de cyaan worden uitgewassen, en doorgaans zijn deze zuiveringen weer het begin van verdere veredeling van afvalprodukten: teerprodukten, benzolfabricage enz.

Het verkooksen, de destillatie komt in hoofdzaak dus op het volgende neer: De steenkool wordt onder luchtafsluiting verhit, hij wordt daarbij ontleed, de koolstofrijke verbindingen splitsen zich, de vaste koolstof (kooks) ontstaat en daarnaast de kooksovengassen en vloeibare koolstofverbindingen (teer). Een denkbeeld van de samenstelling der vrijkomende gassen verkrijgt men door globaal aan te nemen, dat het steenkoolgas naar het volume bestaat uit 51 pCt. waterstof (H_2), 31 pCt. Methaan (CH_4) en voor de rest uit zware koolwaterstoffen, koolmonoxyd, koolzuur en stikstof (N_2).

Het gaat er dus nu om, de circa 50 pCt. waterstof, die ongebonden aanwezig is, af te zonderen, dit is een in hoofdzaak physies proces, waarbij de overige gassen successievelik in vloeibare toestand worden gebracht en afgevoerd, waarna de waterstof overblijft. Is deze water-

stof eenmaal in zuivere toestand verkregen, dan kan het proces van binding met luchtstikstof beginnen, waarbij de waterstof en stikstof in de vereiste verhouding, van 75 pCt. H_2 met 25 pCt. N_2 worden gemengd, waarbij dan de geschikte temperatuur, druk en bemiddelaar (catalysator) vereiste zijn.

Om tot de scheiding van het gezuiverde steenkoolgas te geraken moet men zich dus voorstellen, dat allereerst door besproeiïng met water, onder een druk van circa 10 atm. het koolzuur, de resten aan ammoniak en benzol verwijderd zijn. Hierna begint de afkoeling van het gas door ammoniakmachines tot een temperatuur van circa —45° C., bij deze temperatuur worden sommige bestanddelen vast of vloeibaar en kunnen deze verwijderd worden, waarna in hoofdzaak nog acetyleen, kooloxyd, stikstof en waterstof overblijft. Om de reeks van acetyleen tot kooloxyd te verwijderen moet over een nog lagere temperatuur beschikt worden, waarbij de ammoniak-koelmachine vervangen wordt door de stikstofkoelmachine; de verdamping van vloeibare stikstof onttrekt daarbij warmte aan de reeds sterk afgekoelde gassen en maakt hen vloeibaar en verwijderbaar. De laatste afscheiding en tevens de volledige reiniging van waterstof wordt bereikt, door het opstijgend gas met vloeibaar stikstof te besproeien; daarbij kan men tevens zoveel stikstof toevoeren, dat het mengsel de waterstof en stikstof in de verhouding 75 tot 25 bevat, dus gereed is voor de binding tot ammoniak. Middelerwijl zijn dus verschillende gassen aan het kooksovengas onttrokken; worden deze samengevoegd, dan heeft het resterende gas nog een caloriese waarde van 65 à 70 pCt. van wat het als steenkoolgas had behouden.

Over het binden van de verkregen waterstof met de stikstof van de lucht is hierboven reeds het beginsel aangeduid; welk der procédé's de Staatsmijnen of de Hoogovens zullen volgen is nog niet bekend gemaakt. Vast staat wel, dat zij de scheidingsmethode zullen volgen en dus niet zullen werken met dure kooks en vooraf bereid watergas. Bij de methoden, waaruit gekozen zal worden, zal dus eerst door partiële vloeibaarmaking der kooksovengassen de benodigde waterstof gewonnen worden; en verder lopen de bindingsprocédé's in hoofdzaak uiteen in het aantal atmosferen druk, in de vereiste temperatuur en de katalysator.

Zonder twijfel staan wij hier voor een nieuwe, grootse onderneming, maar men zou verkeerd doen de techniese moeilikheden te overschatten en een groot risico te vrezen. De moeilikste onderdelen van het proces, zoals de kompressoren met gashouders, de koelers en de saturatoren (verzadigers) voor zwavelzure ammoniak zijn aan de Staatsmijnen reeds lang bij ervaring bekend. In dit verband moet ons de opmerking

van het hart, dat het wel wat vreemd aandeed, dat Ir. Riekus Tromp in „Het Vaderland" van 1 Mei 1928 tegen de onderneming, om haar gekompliceerdheid, meende te moeten waarschuwen. Zonder enige verdere motivering meende deze schrijver, dat de fabrikage van synthetiese stikstof voor het partikulier initiatief moest worden gereserveerd, met miskenning van de schitterende prestaties, die het Staatsmijnbedrijf reeds gedurende een kwart eeuw, ook inzake veredeling en verwerking van byprodukten, heeft getoond. Er is dan ook geen reden voor de vrees, dat de leiders van dit bedrijf deze gasscheiding en binding niet aan zouden kunnen. Gelukkig was Mr. Knottenbelt in Indië, anders zouden wij wellicht een herhaling beleefd hebben van de vrijheidsbondse bestrijding van het overheidsbedrijf, dat men vandaag onbekwaam wil noemen en morgen de middelen voor de volle ontplooiïng zijner krachten wil onthouden: men denke aan de trieste poging van voor kort, om ten bate van de Rotterdamse kolenhandel de Staatsmijnen te willen beletten een eigen verkoopsorganisatie tot volle ontwikkeling te brengen. Doch dit ter loops.

Of met deze onderneming nu de laatste stap gezet is op de weg der techniese chemie bij de Staatsmijnen, is een andere vraag. Te verwachten is, dat het niet bij de fabrikage van 20.000 ton per jaar zal blijven: de vraag van de landbouw neemt nog aldoor toe, de bestaande fabrieken kunnen het niet af, terwijl de voorwaarden voor overvloediger, goedkope produktie aanwezig schijnen. Maar al zal ook de door Ir. Tromp gevreesde konsekwentie, de latere oprichting ener fabriek, om de verkregen ammoniak tot salpeter te oxyderen, niet uitblijven, dan zou daarmede geen fout worden gemaakt, maar dan zou daarmee slechts een natuurlike ontplooiïng van het Staatsmijnbedrijf plaats vinden. En het is geenszins denkbeeldig, dat dit bedrijf eerst zijn grootste kracht zal kunnen tonen, naarmate het zijn „vertikale organisatie" kompleter maakt.

***

Men zou de vraag kunnen stellen: Waarom komen Zuid-Limburg en Velsen nu plotseling met hun grote plannen? Hebben zij niet een andere, meer voor de hand liggende, aanwending voor hun kooksovengassen nagestreefd? Zonder twijfel hebben zij dit. Beide hebben er ernstig naar gestreefd in hun omgeving, en wel in een zeer ruime omgeving, hun kooksgassen af te zetten. Maar beide zijn daarbij gestuit op veel onwil bij de gemeenten, die voor die afzet van steenkoolgas in aanmerking kwamen, en die eigen gasfabrieken hadden. Onze partijgenoten hebben, meestal gedreven door genegenheid voor het gemeentelik overheidsbedrijf, ten dele ook wel uit een gevoel van

onveiligheid, de in het algemeen voordelige aanbiedingen der nieuwe „gasfabrikanten" afgewezen. Of zij hierin juist hebben gehandeld, zullen wij te dezer plaatse niet bespreken. Wel willen wij op konsekwentie van technies-ekonomies belang wijzen.

Dezer dagen heeft Prof. Ir. F. van Iterson, lid van de Direktie der Staatsmijnen, in de Ver. v. Gasfabrikanten zijn ervaringen meegedeeld („N. R. Ct." 3 Juli 1928). Zij stemmen vrijwel overeen met wat wij van dichtbij in de Zaanstreek meemaakten. De kans bestaat, dat de gemeenten Eindhoven, Venlo, Roermond en Maastricht het Staatsmijngas zullen weigeren, ofschoon het hun aangeboden wordt tegen een prijs van 2.8 ct. per M^3 voor de eerste millioen M^3 per jaar, snel aflopend tot 1.9 cent van alle M^3 boven de zeven millioen, wanneer de kolenprijs *f* 10.— per ton bedraagt; bij dit tarief zou de prijs bijv. voor Eindhoven onder de tegenwoordige omstandigheden nog beneden 2 cent blijven.

Mocht hierop niet worden ingegaan — en hier geldt het niet een offerte van een particuliere maatschappij, maar van een ander overheidsbedrijf — dan is het voorgoed uit met levering van kooksovengas op verre afstand in Nederland. Dan zijn uiteraard de Staatsmijnen, evenals het Hoogovenbedrijf te Velsen, gedwongen voor hun kooksovengassen een ander emplooi te zoeken: d.i. fabrikage van ammoniak met luchtstikstof. Want het is ook voor de leek begrijpelik, dat bijv. de vier batterijen, elk met 66 kooksovens, die in het komende jaar alleen reeds op de grote mijn Maurits in werking zullen zijn, schreeuwen om een ekonomiese benutting hunner afvalgassen. De Maurits en de Emma zullen dan gezamenlik vrijwel evenveel gas produceren als alle gasfabrieken in Nederland tezamen.

Tot slot nog deze opmerking. De scheiding der kooksovengassen zal dus waterstof vrijmaken, vertegenwoordigend, naar het volume gerekend, c.a. 52 pCt. Maar wat gebeurt er met de andere helft? De overblijvende gassen (hoofdzakelik methaan, $C.H._4$) hebben nog $\frac{2}{3}$ der aanvankelike caloriese waarde over. Ook hiervoor zal ekonomiese toepassing moeten gezocht worden, en deze zal wel in dezelfde richting liggen als tans reeds voor een deel der armere hoogovengassen te Velsen en der rijkere kooksgassen in Zuid-Limburg gevonden is: hun energie kan worden omgezet in electriciteit.

Uit een en ander zal tans voldoende gebleken zijn van welke grote betekenis de voorgenomen vervaardiging van synthetiese ammoniak voor Velsen, maar in veel grotere mate voor Zuid-Limburg is. Ziehier nu een bevordering van Ned. Fabrikaat waar niets tegen en alles voor is!

UIT DE EERSTE VAKBEWEGING VAN ANTWERPEN

DOOR

ALBERT VAN LAAR.

TWEE ONUITGEGEVEN BRIEVEN VAN FRIEDRICH ENGELS.

Op den avond van 27 December 1868 [1]) kwamen in een somber straatje van Antwerpen, een paar minuten van de hoofdkerk verwijderd, in een verlaten herberg, een ,,staminee'', zooals men dat hier noemt, enkele sigarenmakers bijeen. Dat ze een maatschappij willen oprichten zal geen Vlaming verwonderen en zeker geen Antwerpenaar. Dat ze bijeen kwamen om een maatschappij te stichten, met het doel verbetering te brengen in hun lot, zulks was iets geheel nieuws in dien tijd, dat het paar overgebleven gilden niet veel meer deed dan voor het eigen altaar in de kerk de zondagsche mis te hooren en verder op tijd en stond van de kas te trekken.

Het bestuur wachtte er zich wel voor van bij den aanvang reeds over socialisme te spreken. Bij het lezen van de overgebleven bescheiden krijgt men allicht den indruk, dat men over dit onderwerp nog slechts zeer oppervlakkig ingelicht was. Toch werd op een vergadering het reglement van de *Internationale* voorgelezen, die in dien tijd te Antwerpen haar afdeeling had, luttel geestdriftigen groepeerde en heel het socialistisch leven grootdoend in haar opgesloten hield. Men koos zelfs drie afgevaardigden, die er de sigarenmakers zouden vertegenwoordigen, doch een orkaan stak op: een lid — en er waren er nog niet te veel — nam ontslag. Men zou dan de zaak nog eens opnieuw bespreken en al vast kon ieder tegen zijn vrienden zeggen, ,,dat wij nog niet aangesloten zijn en er van af kunnen als wij willen''. De voorzitter, die deze mededeeling deed, verklaarde tegen de aansluiting

[1]) Als bronnen voor dit opstel werden gebruikt: 1. het verslagboek van het *Sigarenmakersverbond*, berustend in het archief van de Antwerpsche afdeeling van het *Tabakbewerkersverbond;* 2. het blad *De Werker*, socialistisch partijorgaan, jaargang 1871; 3. twee onuitgegeven brieven van *Friedrich Engels*, die in bijlagen opgenomen zijn.

Een eerste maal werd dit conflict in het kort behandeld in: Albert van Laar, *Geschiedenis van de Arbeidersbeweging te Antwerpen en omliggende, met een inleiding van Camiel Huysmans en een slotwoord van Willem Eekelers*, Antwerpen, Ontwikkeling, 1926, 8°, 582 blz., p. 317—318. De weergevonden brieven van Friedrich Engels gaven aanleiding tot een nieuwe en uitvoerige behandeling van de stof.

te zullen stemmen, om te laten zien, dat er van dwang geen sprake is. Van een nieuwe bespreking kwam echter nooit iets.

Als tegenhanger moge gelden, dat men toen reeds herhaaldelijk blijk van solidariteitsgevoel wist te geven. De stielgenooten van Leipzig waren in 1869 in staking gegaan en het jonge Sigarenmakersverbond van Antwerpen stemde een steungeld van 100 fr. Het bestuur meende het goed; de leden daarentegen waren sceptisch: „er zullen altijd werkstakingen zijn", zei een onder hen en gaf te verstaan, dat men toch niet telkens 100 fr. kon gaan wegsmijten!

Veel verder dan het inrichten van den onderlingen bijstand vermocht men het op dat oogenblik nog niet te brengen: werklooze leden kregen onderstand, hetgeen de kas niet belette er tamelijk goed voor te staan. Na een tweejarig bestaan was er 4000 fr. gedeponeerd op de bank.

Inmiddels werd het stilaan tijd, dat de sedert een paar jaar georganiseerde sigarenmakers hun krachten eens gingen meten met de patroons, die ten andere met leede oogen hun groeiende organisatie volgen.

Zoo vernemen wij, dat zekeren dag, in Maart 1870, de secretaris Haesaerts op aanvraag van de „gasten" van den Heer Hamspohn, een van de groote sigarenfabrikanten van dien tijd, dezen eens zou gaan spreken: er waren nog altijd zooveel sigarenmakers zonder „popmakers"!

Hamspohn, die den gedelegeerde ontving en aanhoorde, gaf hem in alles gelijk. Hij zou de zaak in de patroonsvereeniging ter bespreking brengen. Daar bleef het echter bij. Haesaerts deelde den zakelijken inhoud van het onderhoud aan de betrokken arbeiders mede, die dan verder met hun patroon onderhandelen konden. Maar deze was niet meer te spreken: hij was altijd ziek of afwezig. Moede die comedie nog langer mede te spelen, legden de sigarenmakers van Hamspohn er het bijltje bij neder. Het was staking.

Als men nagaat, dat te dien tijde te Antwerpen alleen de drukkers in een verouderde gilde georganiseerd waren, dan kan men zich licht voorstellen welk een indruk deze eerste loonstaking in de Scheldestad moet gemaakt hebben. De patroons lieten zich in de eerste plaats niet onbetuigd. Het heeft er zelfs den schijn van of ze niet beter vroegen dan eens en voor goed met de fratsen van hun personeel gedaan te maken. Ze traden als één man op.

Haesaerts werd geroepen bij den Heer Stein, een ander sigarenmagnaat te Antwerpen, en er ontvangen „als een blijkershond". Hij mocht met een *ja* of *neen* antwoorden op de vraag of de stakers terug aan het werk wenschten te gaan. Haesaerts kon niet anders dan met een beslist *neen* antwoorden en zeggen, dat de „gasten" niet meer wilden. Hij had schoon te verklaren: „*wij* zijn er voor niets tusschen en

trekken er ons niets van aan", — hetgeen de vereeniging heel het conflict door is blijven staande houden, — een voorbeeld ging gesteld worden. Al de Antwerpsche sigarenfabrieken, op 7 na, sloten hun deuren en het betrokken personeel stond op straat.

Het was voor het *Sigarenmakersverbond* nu niet meer mogelijk zich op het achterplan te houden en er zich bij te bepalen zijn leden met raad en daad bij te staan, ten einde het geschil zoo niet bij te leggen, dan toch de gevolgen zooveel mogelijk in te dammen: nu moest kordaat de leiding genomen worden, hetgeen dan ook gebeurde. Het bestuur besloot dadelijk 100 fr. te lichten en uitbetaling van heel het kapitaal op de bank aan te vragen. Het bedrag van het steungeld, evenredig met den duur van het lidmaatschap, werd vastgesteld, alsmede dag en uur, waarop aan de stakers zou uitbetaald worden: men ziet het, dat men, zonder ervaring op het gebied, de zaken toch doelmatig wist aan te vatten.

De vraag was of de vereeniging financieel sterk genoeg was om voldoende lang te kunnen weerstaan aan de lasten van een naar alle waarschijnlijkheid lang durenden strijd: Haesaerts schat bij voorbaat den duur op zes weken. Daarom zullen de „gasten", die aan het werk blijven, beginnen met per week één frank af te dragen. Verder zou bij de zustervereeniging van Londen een leening van 150 pond aangegaan worden. Er werd in dien zin geschreven, doch zoodra te Londen het nieuws van den strijd bekend raakte, zond men zonder meer een som van 1250 fr.; brieven hadden elkander gekruist, indien men het verslagboek gelooven mag, tenzij de waarheid hier weer een zacht geweld aangedaan werd ten einde eventueel het gerecht te misleiden. Geld krijgen zonder 't te vragen is iets heel anders dan er uitdrukkelijk voor te onderhandelen. Uit latere gegevens zou echter blijken, dat ook de leening van 150 pond is doorgegaan.

Het verloop van de gebeurtenissen moeten we van af het in beslag nemen van de boeken door het gerecht, minder betrouwenswaardig in de pers volgen en namelijk in *De Werker*, het toenmalig te Antwerpen verschijnende partijblad.

Het gemiddeld loon bedroeg 20 fr., „een artist" bracht het wel eens tot 25. Dat was dan nog oogenverblinding, want in feite ging hij met slechts 13 à 14 fr. naar huis. Immers moest er van de hoofdsom heel wat afgetrokken worden en wel de volgende apothekersrekening:

Fr. 0.10 voor „plaksel",
„ 0.50 „ licht en vuur,
„ 0.25 „ patent,
„ 5.— „ den popmaker.
Totaal Fr. 5.85 af te staan aan den patroon.

Voorheen mocht de arbeider zelf het plaksel betalen, hetgeen hem 2 centiem kostte; voor den patroon vloeide daar ten minste een winst van 8 centiem per week en per werkman uit voort. Het patent kostte per jaar 5 fr. voor elken gast: de patroon hield er 52 maal fr. 0.25 voor af of 13 fr., hetgeen opnieuw een profijt voor den patroon van 8 fr. per jaar en per arbeider vertegenwoordigde. Daarbij kwam, dat deze nog eens voor elke 100 sigaren er een gratis afleveren moest en op zijn loon afgetrokken werd, voor ongeschikt geoordeeld werk.

Wat de popmakers betreft, hun aantal was ontoereikend; voor 600 volle werklieden waren zij slechts 400 in aantal en meestal zijn het kinderen, die niet snel genoeg konden volgen. Wat wilden de sigarenmakers om daarin te verhelpen? Wij zeiden het reeds: zij wenschten de popmakers voor het werk van 8 en 12 fr. per duizend af te schaffen en daarvoor zelf de poppen te maken, hetgeen voor hen winstgevender zou zijn. De firma Tinchant had dit stelsel reeds ingevoerd en de sigarenmakers verdienden er 1 fr. per duizend meer.

De firma Hamspohn had dit geweigerd en bovendien geavarieerde tabak te verwerken gegeven, vandaar de reden, waarom de arbeiders het werk neergelegd hadden. Dat gebeurde den 18 Maart 1871. Den 22 Maart vergaderde de *Société de Fabricants de Cigares*, die krachtens haar reglement opgericht was om zich tegen de eischen van hun personeel te verdedigen; twee dagen later werden al de arbeiders op de andere fabrieken, behalve een paar, ontslagen. Ook van dien kant was er dus verstandhouding. Het geschil bij Hamspohn was het voorwendsel, dat moest gevonden worden om de organisatie te treffen. Zoodoende stonden 500 man op straat, met deze bijzonderheid, dat te Brussel het voorbeeld van Anwerpen gevolgd werd en ook 250 man konden gaan wandelen.

Den 24 Juni meldt *De Werker*, dat de staking reeds 12 weken duurde en dat het einde er nog niet van te voorzien was. Het *Sigarenmakersverbond* riep meetingen samen, om de bevolking over de handelwijze van de fabrikanten in te lichten. Mogen wij het blad geloven, dan waren het vergaderingen, waar niet minder dan een paar duizend man samenstroomden. Op een van deze meetingen vernemen we, dat er onderhandelingen tusschen de patroons en afgevaardigden van de vereeniging hadden plaats gegrepen; een commissie zou samengesteld worden bestaande uit 12 patroons en 6 gasten. Klaarblijkelijk heeft deze commissie ook gezeteld, het nut van de vereeniging werd erkend en verhooging van loon werd op 8 fabrieken toegestaan. De fabrieken werden heropend, maar bij het binnentreden in de fabriek werd van elk arbeider het ontslag van den bond geëischt: het was een slecht gekozen oogenblik, nu de arbeiders in de praktijk het nut van de

vereeniging hadden leeren kennen. Zij weigerden en de fabrieken werden opnieuw gesloten. De staking ging verder, te midden van veel bewogen incidenten en zonder dat de patroons aan toegeven dachten.

Den 13 Augustus meldt *De Werker* eindelijk, dat de staking te Brussel afgeloopen is, nadat al de eischen van de werklieden waren aangenomen geworden. Te Antwerpen bleef ze nog een tijdlang voortduren op enkele fabrieken. Zoo niet stoffelijk, dan waren de sigarenmakers toch zedelijk de overwinnaars van den strijd: hun organisatie overleefde den storm en werd meer en meer de hechte steun, waarop gedurende jaren heel het gebouw van de arbeidersbeweging te Antwerpen zou rusten.

Ziedaar in het kort verteld, wat in de gegeven omstandigheden over de eerste staking van belang te Antwerpen kan verzameld worden. In onze *Geschiedenis van de Arbeidersbeweging te Antwerpen* hebben wij er in enkele lijnen gewag over gemaakt: dank zij een nader onderzoek van de weinige overgebleven bescheiden, hebben wij de gebeurtenissen hier nader kunnen toelichten.

Het toeval heeft ons geholpen om er iets meer over te weten en namelijk een zijde te belichten, waarover tot nu toe niets bekend was. Gezel Cools, Schepen van financiën te Antwerpen, overhandigde ons twee brieven van Friedrich Engels, welke deze in zijn hoedanigheid van secretaris van de *Internationale* geschreven had in antwoord op een paar brieven van Filip Coenen, — zooals wij reeds hooger zegden, — de vader van de Arbeidersbeweging te Antwerpen en ook gedurende jaren de onbetwistbare leider van de Antwerpsche afdeeling van de *Internationale* in dien tijd.

Deze brieven zijn in ieder opzicht van groot belang: van den eenen kant toonen zij hoe de *Internationale* in die dagen poogde de arbeidsconflicten in haar vaarwater te canaliseeren en van een anderen kant hoe de langzamerhand hier en daar opkomende arbeidersvereenigingen op deze pogingen reageerden.

Van een zeker belang voor het begrijpen van de feiten is de kritieke toestand, waarin op dat oogenblik de *Internationale* verkeerde. Niet alleen leed zij onder de nawerking van den oorlog van 1870 op een wijze, die doet denken aan de hedendaagsche naoorlogsche verwikkelingen in hun verband met de arbeidersbeweging, evenals ten gevolge van den invloed van de Parijsche Commune, die een zekere verwildering in de rangen bracht, doch ook door den tendenzstrijd, die in den schoot van de *Internationale* zooveel verdeeldheid bracht.

Het is begrijpelijk, dat gelegenheden als die van de staking van de sigarenmakers, welkom waren om de aandacht van het innerlijk gekibbel af te wenden en te vestigen op den veel interessanteren en ten

slotte ook hoofdzakelijk economischen strijd; in die dagen waren deze gelegenheden uiterst zeldzaam en zoo had voor de leiders van de *Internationale* de staking te Antwerpen een veel grooter belang dan men op het eerste zicht zou denken.

Het is in het licht van die beschouwingen, dat men de brieven van Engels, waarover wij het zullen hebben, moet zien.

In de eerste plaats dient opgemerkt te worden, dat zij gericht zijn aan Filip Coenen en niet rechtstreeks aan Haesaerts of aan het Sigarenmakersverbond, — hetgeen hetzelfde is. Wij hebben er ook elders op gewezen, dat te Antwerpen de tegenstand zijn reden van bestaan vond in het feit, dat de Antwerpsche afdeeling van de *Internationale* te veel tegen den godsdienst gekant was. Coenen was een oud congregatielid. Wat moet het geweest zijn met eenvoudige leden van het *Sigarenmakersverbond*, die volstrekt niet als vrijdenkers en republikeinen tot de vakvereeniging gekomen waren.

Het is dan ook op aanvraag van Coenen, dat Engels den steun van de *Internationale* verleende. De Londensche sigarenmakers waren er wél bij aangesloten en het is dank zij hun tusschenkomst, dat de leening van 150 pond of 3750 fr. verleend werd, die door Haesaerts aangevraagd werd; op dezelfde wijze kenden de Belgische sigarenmakers te Londen 20 pond toe, terwijl ook de steun van een andere niet genoemde vereeniging en van de tabakbewerkers van Liverpool beloofd en ook verleend werd.

De Algemeene Raad besloot bovendien een oproep te sturen aan de Engelsche weerstandsorganisaties en vereenigingen en zond een afvaardiging naar de centrales te Londen. Heel die steun moet ongeveer 15000 fr. opgebracht hebben, zooals blijkt uit het tweede schrijven van Engels, dat we hier bespreken.

De *Internationale* achtte het verder niet noodig op te treden om het aanwerven van onderkruipers te voorkomen: in Engeland bestond daarvoor geen vrees en elders had Antwerpen zelf de gepaste maatregelen genomen. Engels meende niet meer te kunnen doen dan voor Duitschland een artikel te plaatsen in de *Volksstaat van Leipzig*, waarin hij den oorsprong beschreef van het konflikt, vroeg dat geen onderkruipers zouden overkomen en integendeel steun zou verleend worden, terwijl de redactie verzocht werd aandachtig de gebeurtenissen te volgen.

Wat den toegezegden steun betreft, kon over den uitslag van de aangewende stappen vooraf niets bepaalds gezegd worden: eerst na weken zou voor Engeland alles klaar kunnen zijn; voor Duitschland was het bedenkelijk of de resultaten schitterend zouden zijn, aangezien de oorlog de menschen er geruïneerd had.

Vol belangstelling zou voor het overige de *Internationale* de verwikkelingen gadeslaan. In verband daarmede vroeg Engels of de 300 sigarenmakers van Brussel eveneens het werk neergelegd hadden. Men had niets laten weten, hetgeen een spijtig verzuim was: hoe kon men helpen, als men van niets afwist?

Dat de leening van de Engelsche sigarenmakers aan die van Antwerpen wel degelijk via de *Internationale* toegestaan werd, blijkt nog uit het feit, dat Engels mededeelt, dat de 150 pond „heden", den 5 April, verzonden en indien zij binnen de 24 uur niet toegekomen waren, Cohn, de voorzitter en afgevaardigde in den schoot van den Algemeenen Raad, onmiddellijk moest verwittigd worden.

Aan het slot legt Engels nog eens getuigenis af van al zijn belangstelling en zegt: „ik zal het als mijn plicht beschouwen al het mogelijke te doen voor de Antwerpsche arbeiders, die ik de eer heb hier in den raad te vertegenwoordigen; wil mij alleen goed op de hoogte houden van alles wat er gebeurt".

Terloops zullen we hier ook aanhalen, wat Engels zegt over het Antwerpsche partijblad, waarvan men steeds twee exemplaren, — net als van alle andere bladen, — wenschte te ontvangen, hetgeen alles behalve regelmatig gebeurde: „het zou spijtig zijn, zoo voegt hij er aan toe, moest „*De Werker*" ons niet meer toekomen, wij hebben hem altijd met de meeste belangstelling gelezen". Deze belangstelling viel niet op een killen steen en in het andere schrijven, dat ons bewaard bleef, beantwoordde Engels klaarblijkelijk een aandringen van Coenen om propaganda voor het blad te maken: veel zal het niet uithalen, zoo heet het er, aangezien weinigen de Vlaamsche taal verstaan; men zal evenwel het mogelijke doen.

Dit tweede schrijven is een antwoord op de brieven, die Coenen op 1 Mei en op 1 Augustus 1870 schreef. Dit zou dus het derde schrijven van Engels zijn over de zaak. Het gaat hem hier voornamelijk over de aansluiting van de sigarenmakers bij de *Internationale*, die nog altijd uitgebleven was en ook nog lang uitblijven zou, aangezien ze eerst in Maart 1890 voltrokken werd. De secretaris was er niet weinig over uit zijn humeur! Hadden we het geweten, we hadden ons voor hen niet zoozeer in de weer gesteld: ziedaar de bittere overweging, die hem nijdig uit de pen vloeit.

Engels vergat maar één ding en dat was, dat het niet de sigarenmakers waren, die hulp gevraagd hadden, maar leden van de *Internationale*, die voelden, dat zoo de tijd voor aansluiting nog niet aangebroken was, het terrein door steun daarvoor moest geëffend worden en dat deze aansluiting niet al te lang uitblijven zou. Was de meerderheid bij de vereenigde sigarenmakers daarvoor gewonnen, dan

diende nog uitgesteld te worden om de minderheid en vooral de onvereenigden niet af te schrikken. Hebben wij hooger niet aangetoond, dat op een gegeven oogenblik het principe van deze aansluiting door de vergadering aangenomen was, dat zelfs afgevaardigden bij de *Internationale* aangewezen waren, maar dat men later terugdeinsde voor de gevolgen bij een deel van de leden? Het proletarisch gevoel was in die jaren nog weinig ontwikkeld, van klassenstrijd wordt te Antwerpen voor de jaren 1895 nog niet gesproken en Marx was nog niet, wat hij thans voor de arbeidersbeweging geworden is. Men voelde er in de toonaangevende kringen oneindig meer voor de gedachten van Bakounine.

Het was niet te laat om tot betere gevoelens te geraken en Engels sprak de hoop uit, dat de aansluiting nog dienzelfden dag zou komen, zoo niet, dan was het gedrag van de Antwerpsche sigarenmakers kort en goed afschuwelijk: voor de toekomst hoefden ze dan op geen duit meer te rekenen, want, waarlijk, het geld kon beter gebruikt worden voor mannen, die met de Internationale waren.

Het pessimisme van Engels was wel eenigszins overdreven. Moreel kwamen inderdaad de sigarenmakers gesterkt uit den strijd. De organisatie had de vuurproef met glans doorstaan. Het ledental was aangegroeid en het vertrouwen was oneindig gestegen. Gedurende jaren zijn de sigarenmakers te Antwerpen de pionniers geweest van de arbeidersbeweging: al wat na hen kwam, heeft ruim op hen kunnen rekenen. In tegenstelling met wat Engels onderstelde, hebben ze zich ook dankbaar betoond voor de hulp, die hun in die jaren was verleend geworden. Zij hadden aan den lijve gevoeld, wat de solidariteit in de dagen van strijd te beteekenen heeft en noch van het binnen-, noch van het buitenland heeft men ooit tevergeefs op hen een beroep voor geldelijken of zedelijken steun gedaan. De sigarenmakers hadden hun sporen verdiend en wisten in de toekomst hun arbeidersideaal steeds hoog te houden.

BIJLAGE I.

HET EERSTE SCHRIJVEN VAN FR. ENGELS.

Internationale
Arbeiders-vereeniging
Algemeene Raad.
Londen.

Algemeene Raad van
de Internationale
Arbeiders-vereeniging
256 High Holborn
London, W. C.

5 April 1871.

Kameraad Ph. Coenen.
Antwerpen.

Waarde kameraad,

Zooals ik U reeds schreef in mijn laatsten brief heb ik het mijn plicht geacht den inhoud van Uw schrijven over de staking der Sigarenmakers voor te leggen aan de vergadering van den centralen raad van gisteravond. Ik heb tegelijkertijd verzocht, dat de raad onze Antwerpsche leden zooveel mogelijk zou steunen.

In dit opzicht heb ik krachtigen steun gekregen van kameraad Cohn, voorzitter van de Londensche sigarenmakers, die den raad meedeelde, dat de sigarenmakers van zijn vakbond aan hun Antwerpsche kollega's een leening hadden toegestaan van 150 pond sterling of rond 3.750 frank; dat de bond van hier werkende Belgische sigarenmakers 20 pond had uitgekeerd; dat zijn bond een anderen vakbond hier ter stede en den bond van de Liverpoolsche sigarenmakers zou zien te bewegen om voorschotten te geven tot ondersteuning van de staking, enz.

Voorts heeft de raad met algemeene stemmen besloten:

1. dat onmiddellijk een beroep zal worden gedaan op de Engelsche strijdkassen te Londen en in de provincies; de oproep zal gedrukt en verspreid worden onder alle organisaties, om hen te bewegen de Antwerpsche stakers te helpen;

2. dat vertegenwoordigers van den raad besprekingen zullen voeren met de groote centrale bonden van Londen, met wie wij in verbinding staan, om hen voor hetzelfde doel te beïnvloeden.

Daar ik reeds van kameraad Cohn vernomen heb, dat gij reeds de noodige maatregelen genomen hebt om het ronselen van Hollandsche sigarenmakers door de Antwerpsche patroons te beletten en daar pogingen met hetzelfde doel in Engeland op niets zouden uitloopen, heb ik in Uw belang niet anders kunnen doen dan een kort artikel schrijven voor Uw Duitsche blad, *de Volksstaat van Leipzig*, waarin ik den oorsprong van de staking uiteenzet en de Duitsche sigarenmakers aanspoor elke aanwerving van arbeiders voor Antwerpen te verhinderen, met een opwekking om gelden voor te schieten tot steun aan de staking. Dit artikel zal de volgende week verschijnen; ik heb bovendien den redakteur nog eens verzocht Uw zaak niet uit het oog te verliezen.

Het is natuurlijk moeilijk over het welslagen van al deze maatregelen bij voorbaat te oordeelen. Wel staan de Engelsche bonden U voorschotten toe, maar het zal nog wel enkele weken duren voordat de noodige formaliteiten vervuld zijn. De Duitsche bonden zijn nauwelijks in staat geld voor te schieten, daar de oorlog hun fondsen uitgeput zal hebben. Wil mij intusschen over de sigarenmakersstaking op de hoogte houden, opdat ik zoo noodig en zonder tijdverlies kan ingrijpen. Is het waar, wat

kameraad Cohn zegt, dat de 300 Brusselsche sigarenmakers ook in staking zijn? Men heeft den raad hiervan niets medegedeeld en dat zou, als het zoo is, van de Brusselaars erg onverstandig zijn, want hoe kunnen wij wat doen als men niets van zich laat hooren?

Sedert eenigen tijd hebben wij de nummers van *de Werker*, die voor den raad bestemd zijn, niet meer ontvangen. De algemeene raad moet al onze bladen *in duplo* ontvangen, een er van is bestemd voor de bibliotheek, waar wij een volledige verzameling aanleggen van al deze kranten voor de latere geschiedschrijving van de proletarische beweging in ieder land; het tweede exemplaar is voor den secretaris van het land, waar de krant verschijnt. Het zou heel jammer zijn, wanneer wij *de Werker*, die wij altijd met veel belangstelling hebben gelezen, niet meer ontvingen.

De 150 pond moeten U vandaag zijn toegestuurd. Indien ze binnen 24 uur na ontvangst van dezen brief nog niet binnen zijn, schrijf dan onmiddellijk aan kameraad Cohn, wiens adres gij hebt.

Ik zal het als mijn plicht beschouwen al het mogelijke te doen voor de Antwerpsche arbeiders, die ik de eer heb hier in den raad te vertegenwoordigen; wil mij alleen goed op de hoogte houden van alles wat er gebeurt.

Met hartelijken groet

FR. ENGELS.

BIJLAGE II.

HET TWEEDE SCHRIJVEN VAN FR. ENGELS.

Internationale
Arbeiders-vereeniging
Algemeene Raad.
Londen.

Algemeene Raad van
de Internationale
Arbeiders-vereeniging
256 High Holborn
London, W. C.

1 Augustus 1871.

Waarde kameraad Coenen.

Ik heb Uw beide brieven van 1 Mei en 1 dezer ontvangen, waaruit ik bemerkt heb, dat de Antwerpsche sigarenmakers niet aangesloten zijn geweest en nog niet aangesloten zijn, zelfs nu nog niet, bij de *Internationale*. Ik moet er mijn groote verbazing over uitspreken, dat men ons dat niet verteld heeft bij het begin van de staking, want alles wat wij hier voor hen gedaan hebben — en dat is geen kleinigheid geweest wanneer men bedenkt, dat wij hun meer dan 15.000 frank gaven — hebben wij gedaan met de gedachte, dat wij werkten voor leden van de Internationale en nu hooren wij niet alleen, dat zij de onzen niet waren, maar dat zij zich, na alles wat wij voor hen deden, nog niet eens bij ons hebben aangesloten! Dat is toch wel bar en wat mij betreft heb ik het besluit genomen voor zulke ondankbaren geen hand meer uit te steken. Noemen die heeren dat solidariteit om eerst geld aan te pakken van de Engelsche arbeiders en anderen, door de Internationale voor hen bijeengebracht en dan nog niet toe te treden tot onze vereeniging als eerste bewijs, dat zij voor anderen evenveel over hebben? Wij hebben daarover andere opvattingen hier en voor zulke menschen hoeft de Internationale zich niet uit te sloven. Wie de vruchten plukken wil van onze vereeniging, moet ook klaar staan zijn deel van den last te dragen en het minste is dan toch wel zich aansluiten.

Menschen, die een grooten mond opzetten en om geld van de Internationale vragen en dan toch weigeren de onzen te worden, zulke menschen verdienen door de bourgeoisie nog meer uitgebuit te worden, want zij versmaden het eenig mogelijke afweermiddel tegen de uitbuiting der bourgeoisie: de vereeniging en de organisatie der arbeiders van geheel Europa. Zoolang de Internationale bestaat is een zoodanig geval nog nooit voorgekomen; voor de Antwerpsche sigarenmakers was de eer weggelegd om te bedelen om steunpenningen van de Internationale en dan, na het geld te hebben aangepakt, tot ons te zeggen: wel bedankt, mijne heeren, ge kunt nu wel weer gaan, wij hebben U niet meer noodig, daar is het gat van de deur!

Ik hoop, dat ik hen te hard beoordeel en dat zij van nu af deel van ons uitmaken, maar als zij dat niet dadelijk doen, zult U moeten toestemmen, dat ik voor hun verachtelijke houding geen woorden kan vinden en zoolang ik niet heb gehoord, dat zij zich bij ons hebben aangesloten, zal ik mij er tegen verzetten, dat zij nog een cent meer krijgen. Wij kunnen ons geld heel wat beter gebruiken voor onze eigen leden.

U vraagt mij, of de Londensche sigarenmakers aangesloten zijn? Maar natuurlijk en wel sedert de oprichting van de Internationale! Hun voorzitter, kameraad Cohn, vertegenwoordigt hen in den algemeenen raad. Ik heb met hem gesproken over Uw advies, dat zij Antwerpen zouden schrijven over de aansluiting, maar wat voor uitwerking kan een brief hebben als 15.000 frank niet hielpen?

De Werker bereikt ons nog erg onregelmatig en alleen naar in één exemplaar. Daar er hier maar heel weinig arbeiders zijn, die Vlaamsch lezen, zal het niet gemakkelijk zijn abonnees te werven; desondanks heb ik aan de leden van den algemeenen raad gevraagd propaganda voor Uw blad te maken.

Dit jaar zullen wij geen kongres kunnen houden; de vervolgingen in Frankrijk, Spanje, Duitschland, Oostenrijk en Hongarije maken dat volstrekt onmogelijk. In de plaats daarvan zal een partikuliere konferentie worden belegd om onze organisatie te versterken, doch daartoe kan de algemeene raad slechts korrespondeeren met de verschillende *centrale* raden. Wij betwijfelen overigens, of de Hollandsche regeering wel liberaal genoeg zal zijn om volledige vrijheid toe te staan aan ons kongres, waar na de gebeurtenissen van Parijs hoogst delikate kwesties aan de orde zouden komen.

In de laatste zitting van den algemeenen raad zijn de sekretariaten in andere handen gekomen; ik heb Spanje en Italië gekregen en België afgestaan aan kameraad Alfred Herman van Luik, voor deze funktie aanbevolen door het jongste Belgische kongres. Hij zal dus voortaan met ons korrespondeeren.

Hartelijken groet,

FR. ENGELS.

UIT DE VOLKENBONDSSTAD

DOOR

Mr. H. J. VAN MEURS.

Mijn overzicht kan deze keer kort zijn. De belangrijkste bijeenkomsten, sedert ik de laatste keer de lezers van het internationale leven hier vertelde, waren voortzettingen van vroegere konferenties of vroegere kommissiezittingen, zodat ik voor de uiteenzetting van de daar behandelde kwesties naar vroegere overzichten kan verwijzen en mij tans tot de eigenlike resultaten kan beperken.

Om te beginnen de konferentie-Colijn. Men herinnert zich de redenen van deze tweede zitting. Het afbreken van het protektionisme, hier in de vorm van in- en uitvoerverboden, had niet zo radikaal kunnen plaats hebben als wel wenselik ware geweest; men moest hier en daar een steentje laten staan, wilde men de staten werkelik het grote sloperswerk laten verrichten. In November waren er al enkele uitzonderingen op het algemene beginsel van afschaffing van al die verboden toegestaan; tot 1 Februarie hadden de ondertekenaren van de in November aangenomen konventie nog de gelegenheid verlof te vragen reeds bestaande verboden nog te mogen handhaven. Toen de konferentie in het begin van Julie weer bijeenkwam, lag er een aardig lijstje van aanvragen gereed, Tsjecho-Slowakije bovenaan. Van dat lijstje zijn er in de loop der discussies nog heel wat verdwenen, hetzij dat de landen na rijp beraad zelf meenden hun aanvragen wel te kunnen intrekken, hetzij dat de konferentie deze of gene uitzondering weigerde of vond dat ze niet op haar agenda tuis hoorde. Nadat het sterk verminderde lijstje definitief was vastgesteld, hebben 27 staten de aanvullende overeenkomst op de konventie van November getekend; Amerika krijgt nog gelegenheid later te tekenen als de regering daar het stuk eerst heeft kunnen bestuderen.

Dit is een belangrijke stap in de richting van meerdere vrijheid voor de handel, deze ondertekening van het eerste meerzijdige handelsverdrag door 27 staten, om de uitdrukking te bezigen, die de voorliefde van voorzitter Colijn heeft. De heer Colijn was het ook, die er tegenover de journalisten de aandacht op vestigde, dat dit een werkelike afbraak is, niettegenstaande de kleine brokstukken, die hier en daar blijven staan: als de konventie in werking treedt zullen er van de paar honderd in- en uitvoerverboden, die nu nog bestaan, nog slechts 18 overblijven en van die achttien zijn er eigenlik slechts 8 van betekenis

voor de wereldhandel, terwijl er van de overige 10 nog enkele na verloop van tijd gaan verdwijnen.

Nu is het alleen nog maar zaak de konventie in werking te krijgen. „Alleen nog maar"? Dat zal nog heel wat voeten in de aarde hebben. Wanneer de algemene ervaring met internationale overeenkomsten al niet voldoende was als waarschuwing tegen overdreven optimisme op het stuk van ratifikaties, dan zouden de hier gehouden diskussies goed kunnen dienen als aanvulling voor dit biezondere geval. Men gaat in een internationaal milieu niet licht over een nacht ijs; maar hier heeft men werkelik de garanties, waarmee de meeste staten hun greep naar een minder gekompliceerde en redeliker organisatie van de wereldhandel wilden overgeven, wel zo van alle kanten bekeken, omgedraaid en gekneed, dat met het definitieve baksel ook zelfs de bangste staat het wel moet durven wagen.

Niet minder dan 14 van de 27 deelnemende staten worden als de meest belangrijke voor deelneming aan dit sloperswerk met name in de konventie genoemd; d.w.z. de staten zijn er nog eens uitdrukkelik opmerkzaam op gemaakt, dat zij het van kracht worden van hun eigen ratifikatie afhankelik kunnen maken van de ratifikatie van één of meer staten uit die lijst, een recht dat zij zonder die lijst en buiten die lijst om ook reeds hebben.

Neen, over roekeloosheid in het internationale leven hebben wij voorlopig nog niet te klagen. Hebben achttien staten op 1 Oktober 1929 de konventie geratificeerd, dan treedt deze op 1 Januarie 1930 in werking. Wij willen het hopen; krijgt men het benodigde aantal op die datum niet bij elkaar, dan komt er een derde konferentie-Colijn, om te zien, wat er dan gedaan kan worden.

Dezelfde morgen, dat de bovengenoemde overeenkomst ondertekend werd, zetten de vertegenwoordigers van zestien staten hun handtekening onder twee andere overeenkomsten, een betreffende de uitvoer van huiden, een betreffende de uitvoer van beenderen. In het Junienummer van dit tijdschrift vindt men een nadere uiteenzetting over de geschiedenis van deze twee overeenkomsten, welke reeds langere tijd in voorbereiding waren; hier zal ik alleen de bereikte resultaten in het kort samenvatten. Voor de huiden is dit resultaat inderdaad zo gunstig geworden, als het zich in Maart liet aanzien. Hebben de zestien staten 1 Julie 1929 alle gedaan, wat van hen verwacht mag worden, n.l. deze overeenkomst geratificeerd, dan hebben zij daarmee deze twee belangrijke verplichtingen op zich genomen: voor dit artiekel geen uitvoerverbod meer er op na te houden en — wat nog veel belangrijker is — ook geen uitvoer*rechten* meer.

Tot zulk een mooi resultaat is men voor de beenderen niet kunnen

komen; lange tijd zag het er naar uit, dat men helemaal tot geen resultaat zou komen. Het lichtelik chaotiese karakter van de overeenkomst, die tenslotte tot stand kwam, maakt het iedereen wel duidelik, dat er braaf gevochten is. Over de afschaffing van de uitvoerverboden was men het vrij spoedig eens; maar niet alzo voor de afschaffing der uitvoerrechten, zelfs niet voor de vaststelling van een limiet. Er waren staten, die beslist alleen te vinden waren voor geen of een zeer laag uitvoerrecht, er waren er ook die door dik en dun voor hun prohibitieve uitvoerrecht opkwamen. Zo schoot er niet veel anders over, dan in groepen op mars te gaan, wilde men überhaupt marcheren. Het grootste deel der staten verbindt zich nu na afschaffing van het uitvoerverbod geen hoger uitvoerrecht te heffen dan 1.50 francs op de honderd kilo. Oostenrijk, Hongarije en Tsjecho-Slowakije mogen het wat duurder doen, 3.00 francs namelik. Tegenover Roemenië, Polen, Joegoslavië, Finland, Estland en Letland is men zelfs zo royaal geweest om ze geheel vrij te laten; we willen hopen, dat deze daarvan geen misbruik maken.

Men sta mij toe, nog eenmaal opmerkzaam te maken op de principiele betekenis van deze laatste overeenkomsten. De eerste keer, dat de staten afstand doen van hun recht op willekeur in tariefaangelegenheden en ingaan op een internationale overeenkomst, die hun een bepaalde gedragslijn voorschrijft, waar tot nu toe de „souvereiniteit" heerste, het is wel de moeite waard, dat nog eens uitdrukkelik op papier vast te leggen. Alleen Roemenië deed niet mee; dat land moest van zulke gevaarlike nieuwigheden, van dergelike revolutionaire aanslagen op de geheiligde souvereiniteit niets hebben; we weten nog helemaal niet of we wel uitvoerrechten op huiden willen instellen, zo verklaarden zij schriftelik en waarschijnlik is het niet, dat we het doen zullen; maar ons verbinden het niet te doen, dat nooit.

Nog een paar opmerkingen over de jongste zitting van het Comité voor Arbitrage en Veiligheid. Ik kan hier niet in techniese beschouwingen treden over de vele arbitrageverdragen, verzoeningsverdragen, regionale verdragen voor wederkerige bijstand, enz. Slechts over de Duitse voorstellen voor nieuwe maatregelen om oorlogen te voorkomen, welke voorstellen nu in de vorm van een ontwerp voor een collectief verdrag zijn gegoten, dat aan de Assemblée ter bespreking zal worden voorgelegd, slechts daarover zou ik nog enkele losse opmerkingen willen maken. Tot meerdere duidelikheid eerst even vaststellen, wat in dat ontwerp terecht is gekomen en wat voorlopig in een apart laadje werd opgeborgen. Opgenomen werd de verplichting,

welke de staten zullen aanvaarden voor het geval, dat er een geschil komt, om gevolg te geven aan voorstellen van de Raad, die ten doel hebben te verhinderen, dat de staten iets zullen ondernemen, wat de eindoplossing van het geschil zou kunnen beïnvloeden: konservatoire maatregelen noemen we dat, als we voor het een of ander bij de rechtbank te land zijn gekomen. Opgenomen werd eveneens een dergelike verplichting om aan een bevel van de Raad (hier heet dat diplomatiek: aanbeveling) te gehoorzamen en de troepen uit het vijandelik land terug te trekken, mochten die er na het begin van vijandelikheden reeds zijn binnengedrongen; tevens moeten dan de vijandelikheden worden gestaakt, waarvoor de staten de voorwaarden aannemen, die de Raad zal vaststellen. Over het karakter van de kontrôle kwam, zoals te voorzien was, strijd. Tenslotte is dit in het ontwerp bepaald, dat de staten zich verplichten alle kontrôlemaatregelen door de Raad vast te stellen, te aanvaarden, als de Raad zulk een kontrôle nodig vindt. Enkele staten vonden, dat zoiets niet ver genoeg gaat; die wilden een bindend voorschrift voor de Raad in alle gevallen tot kontrôle over te gaan.

Onder de oorspronkelike Duitse voorstellen kwam nog een ander interessant denkbeeld voor, dat echter in de ogen van Boncour noch Cushendun genade kon vinden: de verplichting voor de partijen om, als er oorlogsgevaar dreigt, na aanmaning door de Raad, de normale militaire toestand van vredestijd niet te veranderen, of, als dat toch al gebeurd mocht zijn, die toestand ten spoedigste weer te herstellen. Men wist op dit ogenblik niet wat dat was, ,,de normale militaire toestand van vredestijd", meenden beiden; en in de toelichting tot het ontwerp wordt gezegd, dat men het gemakkeliker over dat begrip en dus ook over de maatregel eens zal kunnen worden, als er eerst beperking van wapening zal hebben plaats gevonden. Dit gedeelte der voorstellen is dus voorlopig tot betere tijden opgeborgen; het is trouwens niet uitgesloten, dat men het verzoek om niet die militaire toestand te veranderen, onder de bovengenoemde konservatoire maatregelen kan brengen.

Dit ontwerp gaat nu naar de Assemblée; daar zal men het in de derde kommissie nader kunnen bespreken, want wat hier gebeurd is, is alleen maar een eerste lezing geweest; alle regeringen hebben zich nog volledige vrijheid voorbehouden. Iedereen, die graag ziet, dat vòòr alles de aandacht gevestigd blijft op artikel 11 van het Pact met zijn maatregelen voor het *voorkomen* van oorlogen, om ons zodoende de misère van het steeds bedenkelike artikel 16 met zijn sankties te besparen, mag hopen, dat er iets positiefs uit die besprekingen te voorschijn zal komen. Toch kan het geen kwaad reeds nu te wijzen

op de vrij dwaze toestand, die er ontstaat, mocht eenmaal dit verdrag werkelikheid worden; de organisatie tegen de oorlog schijnt het nu eenmaal niet zonder enkele absurditeiten te kunnen stellen. Men bedenke immers, dat nog steeds van alle daken het onbeperkte recht der staten tot zelfverdediging met bazuingeschal wordt verkondigd; men aanschouwe het allerjongste produkt der propaganda tegen de oorlog, het ontwerp van Kellogg, en oordele. De staten zijn vrij voor hun zelfverdediging de militaire maatregelen te treffen, die zij nodig oordelen; „de plaatselike autoriteiten en de Griekse regering hadden het volste recht binnen hun grenzen de voor hun veiligheid nodige militaire maatregelen te treffen", konstateert de Raad in het eindrapport over het Grieks-Bulgaarse geschil. En voor zover ik weet is nog nooit deze zin uit datzelfde rapport teruggetrokken, waarin te lezen staat: „wij geloven, dat alle Raadsleden niet van dezelfde mening zullen zijn als wij, om zich uit te spreken voor dit grote beginsel, dat schadevergoeding verschuldigd is voor het geval, dat men grondgebied heeft geschonden *zonder voldoende reden* (ik kursiveer, v. M.), etc." Waaruit dus blijkt, dat volgens die teorie overschrijden van de grenzen van een andere staat niet absoluut verboden is.

Nu komt het nieuwe verdrag; den staten zal wellicht worden verzocht geen militaire maatregelen te nemen, waartoe de zelfverdediging hun het recht zou geven; dat gaat nog. Mocht men het nog eens kunnen worden over die „normale militaire toestand van vredestijd", dan zullen misschien binnenkort de staten uitgenodigd worden hun militaire maatregelen ongedaan te maken en die „normale toestand" te herstellen, maatregelen, die zij allicht genomen hebben, omdat hun steeds het recht daartoe is voorgehouden. Al zal ook de Raad verzoeken ze ongedaan te maken, niemand zal beweren, dat ze onrechtmatig waren; daar begint de zaak reeds gekker te worden. Maar wat te denken van een verzoek om het grondgebied van een andere staat weer te verlaten, waar men eerst de intocht uit „zelfverdediging" rustig heeft toegelaten en in teorie niet onvoorwaardelik afgekeurd! Ligt het daar niet op de weg van een logies denkend mens, zich eens af te vragen of er soms met het uitgangspunt iets niet in de haak is? Of het wellicht niet beter ware, dat recht tot zelfverdediging met alle toebehoren wat minder luidruchtig te propageren, nu men zich opmaakt de ongelukken, welke die zelfverdediging onvermijdelik schijnt mee te brengen, ijverig te voorkomen of te herstellen. Ik weet, dat ik kans loop voor bolsjewiek of voor krankzinnig te worden gehouden, maar ik waag het toch schuchter de idee te opperen, of niet een verbod van zelfverdediging logieser en radikaler de ongelukken uit de wereld zou helpen, dan allerlei noodbedekkingen op gaten, die

men eerst zelf maakt. Maar hoe het ook zij, de door de Duitsers voorgestelde hulpmiddelen kunnen bijdragen tot verdere afbraak van het stevige systeem van militaire eigengereidheid en als zodanig zijn zij met dankbaarheid te begroeten.

BRITSCH-INDIË

DOOR

J. DE GRUYTER.

V. *(Slot.)*

Hoe ingewikkeld is het aspekt van de groote gevoelens en meeningen, de leidende materieele of geestelijke tendenzen in zoo'n land als Britsch-Indië. Er is niet alleen de strijd van den exploiteerenden kapitalist, Europeaan of Inlander, met zijn bijna geheel inlandsche arbeiders, er is vooral de politieke, in deze laatste jaren door boycot van goederen, afstemming van wetten en onttrekking aan het staatsleven, zich kenmerkende strijd tusschen den overheerschenden Europeaan en den hem onderworpen Aziaat, er is als derde, vooral niet minder belangrijke factor in dat verwikkeld levenscomplex, de veelheid van eeuwenoude tradities en zeden, van vooroordeelen en bijgeloof, van godsdiensten en rassen over het groote schiereiland verspreid. De bewoners van Britsch-Indië verschillen in deze opzichten niet minder dan de bewoners van Europa. Dit bedenke men, het Britsch-Indisch schiereiland is zoomin als de Hollandsch-Indische eilandengroep ooit een ethnologische of politieke éénheid geweest. Een zekere éénheid vormt het nu slechts door de van boven opgelegde organisatie van Engelschen oorsprong. De Bengaleesche Brahmaan, de Mohammedaan van de Punjab, de „onaanraakbare" Dravidian van het Zuiden, dat loopt in allerlei opzichten zeker niet minder uiteen dan de Dajak en Makassaar en Javaan. Is het demokratisch gevoel, het demokratisch inzicht onder deze volkeren genoeg gevorderd om hen tot een éénheid van wil en handelen in politieke zaken te brengen, een éénheid ook die recht zal doen aan de groote bedrijfsorganisatie — elke bestuursorganisatie is nu voor een groot deel bedrijfsorganisatie, en zal steeds meer dat worden — zonder welke geen moderne staat van eenige beteekenis standhouden kan. Ook

het Bestuur van Britsch-Indië is in onze dagen een machtig werktuig van Staats-socialisme. Het is eigenaar en exploitant van de meeste spoorwegen van het land; posterijen en telegrafie vormen de overal doordringende communicatiemiddelen onder zijn beheer; de geweldige irrigatie-stelsels, de zoutbronnen, de enorme bosschen, de Staat vindt er de middelen voor eigen bestaan of dat van zijn inwoners in. En wat van veel grooter beteekenis nog is, de Staat is eigenaar van al het land en trekt er, in den vorm van huur of belasting, zijn grootste inkomsten uit. Groote droogte, een slecht seizoen, de verwaarloozing van den akker, zij beteekenen in Indië voor millioenen menschen, mannen, vrouwen en kinderen, ellende en hongersnood, waar de Staat door zijn hulp- en communicatiemiddelen zooveel mogelijk aan tegemoetkomen moet.

Ik twijfel er sterk aan of de algemeene geschooldheid en ontwikkeling van deze Britsch-Indische volkeren, al hebben zij misschien een halve eeuw reeds hun universiteiten, genoeg elementen van samenwerkend en organizeerend vermogen in zich opgenomen heeft, noodig voor een goeden, het welzijn van allen ten goede komenden gang van zaken in het ingewikkeld, zooveel kennis en zelfbeheersching en saamhoorigheidsgevoel vereischend, *zakelijk bedrijfsleven* der moderne gemeenschap. Hoe schiet bijv. de kennis en het inzicht van een Gandhi in deze dingen tekort. En er is meer dan samenwerking en organizeerend vermogen voor noodig, het eischt vooral een groot, in en door de praktijk van het leven gevormd, *en daardoor slechts te verkrijgen*, verantwoordelijkheids- en éénheidsgevoel, waaraan het zelfs ons Westerlingen nog zoozeer ontbreekt.

Hoe staat het daarmee bij de Swarajisten, de nationalistische en leidende Indische partij van het land; wij krijgen er geen gunstigen indruk van uit tal van voorbeelden van hun houding en beleid meegedeeld in *Moeder Indië*. En hun steunfonds, het is bekend genoeg, is bijna geheel afkomstig van de groote industriëelen en landeigenaren, wat bij de nog zeer geringe beteekenis van de vakbeweging [14]) ons met een groote mate van waarschijnlijkheid kan doen voorspellen, dat de overwinning der Swarajistische Partij niet ten goede zal komen aan de groote massa der werkers.

Ook het goede principe van het bestuur al evenzeer als ons algemeen socialistisch beginsel, kan slechts zijn behoorlijke en volle verwezenlijking vinden, als de menschen er naar zijn om het uit te voeren.

De éénheid tusschen de verschillende bestanddeelen dier Indische bevolking, verspreid over een gebied zoo groot als Europa zonder Rus-

[14]) In alle groote bedrijven tezamen zijn misschien nog geen millioen arbeiders werkzaam.

land, laat voor een gunstige doorvoering daarvan, op menig ander dan het ekonomisch terrein, nog zoo heel veel, ja, bijna alles, te wenschen over.

Hoe groot is de afstand tusschen Mohammedaan en Hindoe; op haar levendige, meesleepende wijze, geeft Mayo er ons treffende, dramatische staaltjes van; eenige van haar hoofdstukken zijn boeiend als goede novellen. Ook Forster's boek laat in dit opzicht een sterken indruk achter. Welk een minachting voelt de progressieve en demokratische Moslem voor den veel subtieler, maar meer traditioneelen Hindoe, zijn schriftgeleerdheid en verderfelijk kastensysteem. De aanhangers dezer zoo verschillende godsdiensten trouwen niet met elkander, wonen in verschillende, niets op elkander gelijkende wijken, hebben zeden en gewoonten, die hemelsbreed uiteenliggen; maatschappelijk is er nog niet de minste kans op fusie.

Dit Hindoeïsme op zichzelf, dat er op oppervlakkige wijze gezien zoo eensgezind en sterk van samenhang uitziet, hoeveel verschillende denkwijzen en schakeeringen vertoont ook dit op zichzelve. ,,Het heeft tallooze sekten en kringen", zegt een schrijver, ,,die uit elkaar loopen en zich weer vereenigen, en hun namen veranderen, naarmate men ze van den eenen of den anderen kant benadert. ,,Geef er jaren studie aan met de beste onderwijzers, en als je het hoofd opsteekt en om je heen kijkt is er niets dat volkomen past." En hoe diep, hoe onuitroeibaar diep zitten vele van die levensbegrippen of vooroordeelen.

Hoeveel ingewikkelder wordt ook de kwestie van de overdracht van het Engelsch Opperbestuur aan Indische handen door de vele, nog meer of minder autonome en onafhankelijke Staten, hun verschillende mate van ontwikkeling en geschiktheid voor zelfregeering. Op allerlei gebied: van onderwijs en politiek, van gouvernementsbedrijven, van de verhouding tot andere Staten en tot de eenigermate demokratisch geschoolde bevolking van het op direkter wijze onder Engelsche leiding staand gebied. De vorst is in eenige dezer Staten nog zoo goed als onbeperkt despoot. In een belangrijk artikel *Problems of Indian Self Government* [15]) zette Lord Olivier, gewezen *Secretary of State for India*, in het Ministerie Mac Donald, onlangs eenige van de vele moeilijkheden uiteen, verbonden aan den overgang naar volledig zelfbestuur ook in dit opzicht.

Wat Henriette Roland Holst in een harer laatste werken *De Voorwaarden tot hernieuwing der Dramatische Kunst* opmerkt: ,,Het Kapitalisme doordrong de geheele aarde met zijn geest, het bracht overal dezelfde situaties voort, dezelfde problemen en konflikten, dezelfde onzekerheid en innerlijke wankelheid, het schiep overal

[15]) Foreign Affairs, Nov. 1927.

dezelfde typen en gaf aan de karakters denzelfden plooi", dat is, waar het de veelheid der wereldverhoudingen geldt, toch maar zeer, zeer betrekkelijk waar en al geeft het ons een bewegingslijn van maatschappelijk en geestelijk gebeuren, al wijst het op een tendenz die overal diep in het leven grijpt en die wij wèl zullen doen in het oog te houden, toch in het algemeen van een te globalen aard om er zonder meer ons praktisch handelen naar te kunnen richten. Vooral in zoo'n land als Indië is de tegenstelling, die het Kapitalisme schept, niet de eenige en zelfs niet de voornaamste. Zoo'n algemeene theorie volgend, zonder met het dieper, meer ingewikkeld verband der werkelijkheid rekening te houden, worden wij ten slotte schandelijk oppervlakkig. Men mag er ten minste Forster geen verwijt van maken, dat bij hem — in overeenstemming met den feitelijken toestand in het door hem beschreven deel van Indië — de nadruk veel meer en zelfs bijna uitsluitend valt op de tegenstelling tusschen overheerscher en overheerschte, tusschen blanke en gekleurde, tusschen Europeaan en Aziaat, en dat het economisch motief, ook hier werkzaam natuurlijk, maar op meer indirekte en verborgen wijze, zoozeer op den achtergrond blijft.

Voor zijn deel, voor wat betreft de meermalen door mij aangeduide verhouding, is zijn boek van een doordringenden, verrijkenden aard. Het bevestigt op zijn onderhoudende wijze, als letterkundig kunstwerk, wat tal van stemmen van politieken of journalistieken aard ons in andere vormen hebben doen hooren. Het getuigt op zijn innerlijk psychologische, nergens op didaktische of rhetorische, wijze, van dien groeienden geestelijken afstand tusschen overheerschers en overheerschten, van dat geheel verloren gaan van al wat op affectie of eerbied gelijkt, van die wijziging in de psychische verhoudingen, die op den duur een samenleving verkankeren en doen uiteenvallen. „Het geeft niets", laat Forster den meest scherpzinnigen Engelschman, die in het boek optreedt, overdenken, „wij bouwen op zand; en hoe moderner het land wordt, hoe erger de *krach* zal zijn."

Steeds blijft Forster de romanschrijver, laat hij zijn figuren spreken en handelen, en terwijl hij hierin de grenzen eener veeleischende zielkunde niet overschrijdt, krijgt zijn boek als geheel toch die groote waarde in maatschappelijk opzicht omdat het de onverzoenbaarheid der hier op het tooneel gebrachte groote tegenstellingen, de onoplosbaarheid der groote problemen aantoont, waartoe de Engelsche overheersching in dit land van Mohammedanen en Hindoes, van een oeroude kultuur van eigen wezen, moet leiden, nu de Europeesche wetenschap en de modere Europeesche geest ook daar hun omwoelende en opstandige werking beginnen te doen. Onverzoenlijk en onoplosbaar — het zijn de conclusies, die zich bij de lezing van zoo'n boek aan den onbevoor-

oordeelden maatschappelijken denker opdringen. En dat, ofschoon Forster zelf ons ook zeer duidelijk doet zien de zwakheid van een Indië, waaruit de Engelsche macht die althans een zeker evenwicht, een zekere orde schept tusschen de elkander bestrijdende richtingen van ras en geloof, van vooroordeel en bijgeloof, waaruit deze administreerende en organizeerende macht verdwenen zou zijn. Daarom leidde het ook den onlangs overleden schrijver H. W. Massingham, een groote en eerlijke figuur in de Engelsche journalistiek gedurende meer dan dertig jaren, in een prijzende recensie, die hij aan den roman wijdde, tot de weinig bemoedigende uitspraak: „Een verwarde en ongelooflijk moeilijke situatie." [16])

Dat was ook de indruk, dien het boek van Mayo in ons achterliet. Niet omdat Mayo het zoo voorstelt — haar imperialisme is van de geharde, onbeweeglijke soort, sterk genoeg om niet aan de kracht van den overheerscher te twijfelen. Voor haar lijkt alle zelfbestuur uit den booze. Neen, niet omdat de lektuur van *Moeder Indië* alleen ons in aarzeling en twijfel zou brengen, maar omdat onze kennis en daarop gebazeerd oordeel ook boeken als die van Mukerji en Forster en van de politieke geschiedenis der laatste jaren insluit, en dus dieper peilt dan die van deze wel zeer scherpzinnige maar al te zelfverzekerde Amerikaansche.

Laten wij ons niet blindstaren op den sexuëelen of maatschappelijk-organisatorischen kant van het probleem; laten wij den blik ook eens naar een andere zijde wenden, den psychisch persoonlijken, den uit diepten van ras en zieleleven ons toeblikkenden kant.

Moeder Indië stelt het voor en stelt het op zoo deugdelijke, treffende wijze voor dat het zijn overtuiging aan ons meedeelt, alsof het verdwijnen van de Engelsche organisatie, belichaamd in het Engelsch gezag, op dit huidig tijdstip een ramp zou zijn voor het land. En dit kan waar zijn, het lijkt zelfs waarschijnlijk. Maar de welvaart en de daarmee nauw samenhangende geestelijke kracht of schoonheid die van een land uitgaan, hangen hoofdzakelijk af van twee faktoren: zijn verstandelijke organisatie in de materiëele dingen, en de levende geest van psychischen, emotioneelen, spontanen aard, die zijn bewoners bezielt. De laatste kan slechts in vrijheid, maar ook dan slechts langzaam, tot volle ontwikkeling komen en zijn beste vruchten afwerpen; voor de eerste is een lange scholing in kennis en ervaring, in de opvoedende praktijk van het leven noodig. Het emotioneel vrijheidsverlangen kan zoo sterk worden dat het de organisatie breekt en de tijd kan slechts uitwijzen of dit ook in een *verdere* dan de naaste toekomst een winst

[16]) *The Price of India's Friendship. Mr. Forster's Great Novel. „The New Leader"* June 27, 1924.

zal blijken of niet. In de *naaste* toekomst zal het wel meestal een verlies zijn, een verlies aan ordelijke samenlevingsvormen en stoffelijke welvaart.

Hoelang, vraagt men zich af, zal zelfs een volk als het Engelsche, dat bij zijn overdreven ras- en zelfgevoel toch ook zulke superieure kwaliteiten als organisator en heerscher vertoont, zich daar als zoodanig weten te handhaven nu het traditioneel ontzag voor een groot deel verdwenen is. Het is niet de vraag of de Indiër aan zichzelf overgelaten het beter zal doen, of hij een beter orde, een beter recht, meer vertrouwen en toewijding zal weten te scheppen in het bestuur van het land — zeer waarschijnlijk zal hij dat niet — in menig opzicht in den aanvang zeker niet — de vraag wordt steeds meer wat zijn gevoelens zijn tegenover eene hem opgedrongen en niet langer door hem geëerbiedigde macht. Wat zijn gevoelens zijn en op welk oogenblik die een zoodanige spanning bereikt zullen hebben, dat de vlammen slaan en de lava stroomt uit den emotioneelen vulkaan van het lang bedwongen Indisch geestesleven.

Want nu nemen ook de vrees en het wantrouwen van Engelsch-Indischen kant zoodanig toe, dat de Engelsche ambtenaar zijn koele redelijkheid verliest en ongeschikt voor zijn taak wordt.

Veel jaren geleden reeds deed Keir Hardie na een reis door Indië zijn waarschuwend woord hooren. En hij deelde ons opmerkelijke staaltjes mee van de zenuwachtige overspanning waarin reeds toen vooral het militair element in Britsch-Indië verkeerde en tot welke noodlottige misverstanden ten opzichte van den geest onder de Indiërs en hun meest vreedzame pogingen tot hervorming dit aanleiding gaf. Een half-dronken praatjesmaker was genoeg om een paniek te veroorzaken in de Europeesche club te Delhi en heel het militair gezag met al zijn machtsmiddelen in beweging te brengen.[11])

Het liep zonder bloedstorting af, maar dat is lang niet altijd het geval. De krantenlezer van goede memorie — in deze sensationeele dagen waarin wij materieel althans met heel de wereld in onmiddellijk verband staan, duren de uit onze kranten opgenomen indrukken gewoonlijk maar kort — zal zich het gebeurde van Amritsar herinneren. Annie Besant heeft er kort geleden weer eens de aandacht op gevestigd.

„Den 13en April", schrijft zij, „was het feest en veel dorpelingen kwamen naar Amritsar, mannen, vrouwen, groote en kleine kinderen, en zij verzamelden zich in een ommuurde ruimte met enkele nauwe uitgangen. Omstreeks één uur werd aan generaal Dyer bericht dat zich een volksmenigte verzamelde. Hij wachtte tot vier uur en begaf

[11]) Zie „India" door James Keir Hardie, de hoofdstukken over „Sedition".

zich toen naar de plaats met 50 geweerdragenden en 40 Goerkha's met zwaarden. De menigte deed geen kwaad en luisterde rustig naar een spreker. Zonder waarschuwing gaf hij bevel om te vuren. De door paniek aangegrepen massa vluchtte dadelijk naar de nauwe uitgangen. Deze waren al spoedig gesloten door de dooden en stervenden, en de soldaten gingen voort te vuren op de geen weerstand biedende menigte tot hun ammunitie uitgeput was. Zij liet vijfhonderd dooden op de plek van het onheil en een grooter aantal gewonden. Deze lagen daar tot den volgenden dag zonder verzorging, zelfs zonder water, behalve eenige teugen gebracht door enkele moedige mannen en vrouwen, die dat deden op gevaar van hun leven, daar het verboden was door de straten te gaan op straffe van neergeschoten te worden. Generaal Dyer heeft nooit beweerd dat de menigte opgewonden of oproerig was; hij liet de menschen neerschieten zooals hij zei, ,,om hun een les te geven..."

Met het bovenstaande was de les van generaal Dyer nog geenszins afgeloopen maar voor den lezer van dit opstel zal het meegedeelde wel voldoende zijn.[18])

,,Het resultaat van deze les", merkt Annie Besant in een slotbeschouwing op, ,,kan men nog zien in den tegenwoordigen toestand van de Punjab, in den bitteren haat dien men daar voelt voor de Engelschen, de vele oproeren, den boycot van den prins van Wales, de vervreemding van de Sikhs, het algemeen wantrouwen in Britsche beloften, de *noncoöperation* beweging, het herleven van de geheime samenzwering, het opzettelijk breken van de wet en de duizenden om die reden in de gevangenis geworpen — na het uitdienen van hun straftijd door groote menigten als martelaren toegejuicht en met bloemen bedekt. Het is niet langer een schande in de gevangenis geworpen te worden, het is een eer geworden." [19])

Zonderling is het en zeker niet getuigend van een onpartijdig inzicht, dat Mayo, die den Moplahopstand en het gebeurde van Chauri Chaura in geuren en kleuren beschrijft, van dit afschuwelijk moordtooneel zelfs geen melding maakt. Wel vooringenomen moet een schrijfster de geschiedenis zien, die slechts oog heeft voor de barbaarschheid van het onderdrukte volk en die van den overheerscher stilzwijgend voorbijgaat.

En toch was dit Amritsar een zoo straffe en monsterachtige wraak-

[18]) Bizonderheden geeft ook Romain Rolland's ,,Mahatma Gandhi", pag. 60 vgg., waar de lezer ook de voorgeschiedenis van deze opvoedkundige strafoefening kan vinden.

[19]) *India at Stake* by Annie Besant. ,,The New Leader", Juni 20, 1924.

neming, toch was het zulk een vulkanische gebeurtenis in de geschiedenis van Britsch-Indië, zijn in bloed getinte rookwolken hoog uitwerpend over het land, dat geen eenigermate geschoold Indiër het ooit vergeten zal.

Ook Mukerji maakt er als volgt melding van in zijn, ook door de Engelsche kritiek, veelgeprezen boek:

„Toen plotseling, in de lente van 1919, stak generaal Dyer den brand in Indië door het dooden van ongewapende en lojale inwoners van de Punjab. De *„Amritsar Massacre"* deed wat niets anders gedaan kon hebben: het begroef het zedelijk en politiek prestige van Groot-Brittanje — zoo moeilijk gewonnen — buiten mogelijkheid van wederopstanding.

Met de Amritsar-moorden ontviel de leiding van Indië aan de handen van groepen als de onze. Want nu greep het gevoel van onrust de massa onherstelbaar aan, en Gandhi werd het symbool van Indië."

„Indië kookt", schreef een Engelschman, die steeds voor een goede verstandhouding tusschen Brit en Indiër geijverd heeft, een autoriteit in Britsch-Indische aangelegenheden, C. F. Andrews, kort na die kritieke dagen „van onlust en ontevredenheid van het eene eind tot het andere. Het is moeilijk te zeggen wat ons in de komende maanden te wachten staat, vooral in het Noorden waar de strijdbare rassen wonen . . ."

„Politieke denkers zoowel aan den kant van de Regeering als aan dien van het volk zien de toekomst met angst tegemoet. Er is aan geen van beide kanten het verlangen tot geweld over te gaan, maar de spanning is zoo geworden dat elk oogenblik de een of andere onvoorzichtige daad begaan kan worden die de bestaande maatschappelijke banden vaneenrijt."

„Het gevoel van ras onder de Europeanen in Indië is een bijgeloof geworden, blind, wreed, fanatiek en dwaas." [20])

De kastengeest van den Hindoe schijnt zijn meerdere te vinden in het rasgevoel van den Europeaan.

En ook Andrews wijst vooral op de Punjab met zijn strijdhaftige Sikhs, waarvan velen in den wereldoorlog de Europeanen bezig gezien hebben met elkanders vernietiging, en wier ontzag voor hun overheerschers daardoor niet toegenomen is, als een brandpunt van het gevaar.

De toestand is er sedert Amratsar niet veel beter op geworden; het onweer is niet van de lucht geweest.

Als men van dergelijke dingen als hierboven besproken, leest, dan

[20]) *India at the Cross-Roads* by C. F. Andrews. „Foreign Affairs", Febr. 1924.

begint men zelf te vreezen, zij het op andere wijze als een hysterisch generaal. Dan begint men te vreezen dat wij hier voor een staatkundige taak staan die de krachten en vermogens van den menschelijken geest te boven gaat. Want meer dan het menschelijk inzicht en de menschelijke wil, meer ook dan het tijdelijk voordeel en het betrekkelijk nut voelen wij als beweegkrachten die daar in Britsch-Indië de verhoudingen bepalen: de ras-, de karaktereigenschappen der hier op elkander inwerkende, tegen elkander botsende, volkeren, hun dieper instinkten en verlangens, hun eigenaard; meer dan een tegenstelling van belangen of zelfs van recht en onrecht is het een tegenstelling van ras en ras, van Oost en West.

En al is ook tusschen de meest uiteenloopende rassen *samenwerking* zeer goed mogelijk, het kan geen samenwerking zonder een groote mate van vrijheid en zelfstandigheid zijn.

Is een dergelijk compromis hier bereikbaar? Wij verkeeren, terwijl ik dit schrijf, einde Februari 1928, weer in een dier politieke crisisperioden, waaraan het Britsch-Indische leven van de laatste tien, twintig jaren zoo rijk is. Het geldt ditmaal de boycot van de Commissie die onder leiding van Sir John Simon, en waarin ook een tweetal leden van de Labour Party zitting hebben, door het Engelsch Parlement naar Britsch-Indië afgevaardigd is om een onderzoek in te stellen naar de werking van het regeeringssysteem, de zoogenaamde *Dyarchy*, door de Montagu-Chelmsfordwet van 1919 ingesteld.

Het bedoelde door een zekere verdeeling van de hoogste werkzaamheden van bestuur den weg te bereiden voor een gradueele overdracht van dit laatste uit Europeesche in Inlandsche handen en delegeerde o.a. aan Indische Ministers een aanzienlijk aantal belangrijke administratieve werkzaamheden, zooals landbouw, openbare gezondheid, opvoeding en publieke werken. De wet bepaalde dat vóór 1929 een onderzoek ingesteld worden zou naar de ermee bereikte resultaten en de strijd gaat nu om de wijze van deelneming door Indiërs aan dit werk van voorbereiding.

Over het geheel maakt de houding der Swarajistische Partij tegenover deze Commissie den indruk voor een groot deel een gevolg te zijn van die al-verstorende prikkelbaarheid en lichtgeraaktheid, het gevoel als minderwaardige behandeld te worden van den kant van den Indiër, die alle samenwerking met den Europeaan thans zoo bezwaarlijk maakt. Het schijnt vorm meer dan wezen, waarop zij dreigt schipbreuk te lijden.

Er schuilen ongetwijfeld ernstige grieven onder deze houding, al is hun oorsprong meer van historischen en algemeenen aard dan speciaal voor deze Commissie gelden kan. Een der voornaamste leiders

van de Swarajisten, Lala Lajpat Rai, gaf er op de volgende wijze uiting aan in de vergadering van den Wetgevenden Raad, nu dezer dagen gehouden (einde Febr. 1928), waarin de groote meerderheid van de Indische leden zich voor een algemeenen boycot van de Commissie verklaarde.

Wat hij o.a. zeide van de bevoegdheid der leden van deze en andere commissies, was in menig opzicht juist:

„Hij had geen vertrouwen in de competentie dezer Commissie. Hun onwetendheid van Indische toestanden, geschiedenis en politiek, was hun grootste diskwalificatie. Het Indisch probleem was zoo uitgebreid en zoo gecompliceerd, dat zelfs als de goden neerdaalden uit den hemel, zij het in enkele maanden niet begrijpen en verwerken konden en een oplossing ervan geven, die zoowel in Engeland als in Indië acceptabel zou zijn. Onder de omstandigheden waaronder zij te werken hadden, konden de leden der Commissie zelfs met de beste bedoelingen slechts de gramofonen zijn van de bureaucratie en eventueel van den *Secretary of State*."

En hij ging voort met te zeggen, dat hij geen vertrouwen had in *eenige Commissie*, dat het Indisch probleem buiten de competentie van eenige Commissie lag, dat de geschiedenis van alle vroegere Commissies slechts tot teleurstelling en ontgoocheling geleid had. Het probleem van de verhouding tusschen Engeland en Indië was niet geschikt voor de behandeling door een Commissie, het was een probleem voor onderhandeling en overeenkomst.

De kwestie is voor den buitenstaander, die de zaak niet in alle finesses gevolgd heeft, lang niet duidelijk, maar men voelt het, het is de *volkomen* gelijkheid die Lajpat Rai en zijn nationalistische medeleden bedoelen, een volkomen gelijkheid die alsnog niet in overeenstemming is met de feitelijke omstandigheden en verhoudingen.

Maar ter verontschuldiging en misschien rechtvaardiging van de negatieve houding van den Indiër mag gelden, dat hij inderdaad een zeer teleurstellende ervaring opgedaan heeft met vroegere commissies van dezen aard, zoowel wat hun samenstelling en hun werking als de uitvoering der door hen aanbevolen maatregelen betreft.

Hoe dit alles zij — wij kunnen op deze Commissie en den tegenstand dien zij ontmoet als van te voorbijgaanden aard, hier niet verder ingaan — de toestand is weder zoodanig, dat zij veel zorgen baart en men niet weet wat er uit voortkomen zal.

Ook de overtuigde socialist, hij die gelooft aan den op- en uitbouw eener gemeenschap op andere grondslagen rustend en door andere motieven gedreven dan de kapitalistische, hij vooral kan niet te nauw-

gezet overwegen, welke moeilijkheden hij daarbij op zijn weg ontmoeten zal, hij kan niet te diep doordringen in de bizondere verhoudingen en het eigenaardig geestesleven van het volk of de volkerenmassa waarop hij zijn meer algemeene denkbeelden of theorieën zou willen toegepast zien. Boeken als die van Mayo en Forster, die hen midden in het hart dier moeilijkheden verplaatsen en hen doen zien met welke beschikbare krachten en uit welk menschenmateriaal die nieuwe maatschappij moet opgebouwd worden, mogen daarom ook den socialist ter lezing aanbevolen worden.

Al zullen dergelijke boeken hem niet doen wankelen in zijn geloof aan de eenmalige verwerkelijking van het maatschappelijk en grootmenschelijk ideaal, dat hij ziet lichten in de socialistische toekomst, zelfs waar het de volkeren van Britsch-Indië geldt, toch loopen de omstandigheden daar wel zoozeer uiteen met die in onze westersch-kapitalistische landen, dat de weg, die erheen leidt, een lange en een verre weg, hem zal blijken een geheel andere te moeten zijn.

De toepassing van een algemeen schema op alle volkeren der aarde, oneindig verscheiden in hun oerwezen en historische wording als zij zijn, kan slechts tot chaos leiden. Slechts de grootste staatsmanswijsheid toegepast op het tijdelijk milieu, op den aard van het volk en de materiëele omstandigheden, op den geest en de dingen, op de binnen- en de buitenwereld van het betrekkelijk aardedeel, zal er de opeenvolgende étapes voor kunnen vaststellen. De eerste daarvan voor Britsch-Indië zal wel Zelfbestuur [21]) zijn, maar ook dit heeft zijn vele en diepgaande problematieke en discussiabele elementen. Het is zeker dat zoo er onder de Indische intellektueelen nu een groote bitterheid en ernstige roering heerscht, negen-tiende van de bevolking nog voortleeft in de oude archaïstische vormen zonder door de Westersche denkbeelden zelfs maar aan de oppervlakte geraakt te zijn.

Het noodlot van een vreemd bestuur — het geldt van de Engelschen in Bengalen en van de Hollanders op Java — is dat het vreemd is en blijft aan het eigen leven van het volk, aan de uit de organische ontwikkeling van het volk opkomende krachten. Het zal er nooit in slagen zich behoorlijk, in eensgezinde mate, aan te passen. Het blijft van uiterlijken aard en wordt steeds min of meer als een vijandig element aangevoeld door de innerlijk levende, van binnen uit, uit de volksziel levende krachten. Het kan een tijdelijken vrede en orde scheppen, het kan een in verval verkeerende maatschappelijke orde tot nieuw leven en wederopstanding prikkelen, het kan door zijn onderwijs de nieuwe

[21]) Home Rule, Swarâj.

krachten in het leven roepen, die het zelf overbodig zullen maken, maar het kan *op den duur* nooit in voldoende mate, op eene den eigen-aard van het volk voldoening gevende wijze in de behoeften en eischen, die de innerlijke, instinktmatige, spontane ontwikkeling van dat andere leven stelt, voorzien.

Met een toenemende ontwikkeling en groeiend zelfgevoel wordt de samenwerking tusschen vreemd en eigen steeds moeilijker. Zoo moeilijk dat het vreemde regiem in steeds meerdere mate de beste elementen van het volk — een Gandhi in Britsch-Indië, een Mangoen Koesoemô in onze Oost — van zich stoot. Uit eigen zelfbehoud gedwongen is ze als vijanden te behandelen. Steeds moeilijker wordt de samenwerking. Niet omdat dergelijke menschen het zooveel beter weten of het zooveel beter zouden doen — wat ik in mijn studie „Praktijk en Illusie" over Gandhi gezegd heb bewijst wel dat ik eer het tegendeel geloof. Maar omdat zij voor een groot deel de eigen levenskracht van het volk in zich belichamen, de verwante en geliefde gevoelens en krachten, waar het régime van den vreemdeling hard, koud, nuchter, tegenover staat. Helaas, in dieper wezen is voor deze tegenstelling de verzoening onmogelijk!

Telkens weer, zelfs in schijnbare kleinigheden, zal dit verschil tusschen volk en volk zich doen gelden.

Het gebruik van een slecht gekozen woord, waarin de eigengeborene een geringschatting of vernedering ziet, is soms voldoende om hem vijandig te stemmen tegenover een nieuwe wet of bepaling. En de ontwikkelde Britsch-Indiër is ontzettend gevoelig op dit punt. Zooals niet alleen bij den Indiër, maar ook in meer algemeen-menschelijken zin — onverbeterlijke romantici als wij zijn — het woord dat een ding of daad bij den naam noemt, dikwijls meer verzet en bitterheid wekt dan het ding of de daad zelf.

De rationalistische behandeling van Mayo, van buiten af en met logische, concrete begrippen, verschaft ons geen voldoende inzicht en maatstaf om in dezen doolhof den weg te vinden. Welke belangrijke resultaten zij er ook mee bereikt heeft en hoe ongaarne wij de vruchten van haar werk missen zouden — er liggen dieper krachten op den bodem dezer verhoudingen, die den loop ervan op een misschien meer beslissende wijze, op den duur zeker meer beslissende wijze, helpen bepalen.

Anders dan Mayo meent de op een geheel anderen bodem staande Andrews, wiens veeljarige ervaring van het land en liefde voor den Indiër hem recht van spreken geven — meer van binnen uit de zaken beschouwend — dat een vreemd overheerscher den moed tot groote hervormingen mist, omdat hij, op eigen rust en veiligheid bedacht

zijnde — wij denken onwillekeurig aan „de rustige rust" van den Max Havelaar — te zeer den weg van routine en conventie, van de oude adat volgt.

„Ik zie", zegt hij aan het slot zijner beschouwingen in het Februarinummer van *Foreign Affairs*, „dat ik drie vitale kwesties bijna zonder direkt antwoord gelaten heb.

1. Zal in de bestaande sociale kwalen, die met heel het kastensysteem opgegroeid zijn, vooral die, welke betrekking hebben op het kinderhuwelijk en het huwelijk van de weduwe, spoediger genezing aan te brengen zijn onder *Swaraj* of zal hun verwijdering daardoor vertraagd worden?

2. Zal het *purdah* systeem, leidende tot de ongezonde afzondering van de vrouw der hoogere klassen, vooral in Noordelijk Indië, spoediger tot een eind gebracht worden onder *Swaraj*, of zal het daardoor versterkt worden?

3. Zal de bestaande afwezigheid van elementaire rechten, van gerechtigheid en burgerlijke vrijheid, thans waar te nemen in vele van de Indische Staten, spoediger verholpen worden onder *Swaraj*, of zal dit euvel zich uitbreiden over een grooter gebied?

Mijn eigen persoonlijke ervaring is geweest dat al deze noodzakelijke veranderingen eer vertraagd dan bespoedigd worden door het tegenwoordig Regeeringsstelsel.

Het grootste van alle bezwaren tegen een snellen, socialen vooruitgang is de bijna volkomen afwezigheid van vertrouwen tusschen regeerder en geregeerden. Het wantrouwen in het Britsch gezag heeft alle hoopvolle vooruitzichten verduisterd; het is diep als het leven zelf en zelfs edele handelingen komen onder de besmetting van zijn miasmen."

De verwachtingen, die Andrews van Indisch zelfbestuur koestert, komen mij in het algemeen wat optimistisch voor — moeilijk is de weg naar de vrijheid en ik ben bang dat de Britsch-Indiër — ondanks zijn wereldfilosofie en zijn groote persoonlijkheden — de school van opvoeding en ervaring, van praktisch-maatschappelijke ervaring vooral, nog niet ver genoeg doorloopen heeft. Maar er is een zekere waarheid in de woorden, waarmee hij zijn artikel besluit:

„Het initiatief komt met de verantwoordelijkheid en niet onder diktatuur. De hand van den vreemdeling blijft ten slotte, op den langen duur, een doode hand: zij kan geen leven scheppen."

Op den langen duur is dit zeker zoo. Op den langen duur.

Maar er is alle kans, zoo meenen wij, dat onder de invloeden van nog zoo geringe ontwikkeling en samengroei en de talrijke motieven

van verdeeldheid van ras en godsdienst, van politieken en maatschappelijken aard, die de bewoners van het groote schiereiland in hun verschillende bestanddeelen en over het ontzaglijk gebied, waarover zij verspreid zijn, nog vertoonen — en misschien de eerste eeuwen zullen blijven vertoonen — de mogelijkheid bestaat, neen die mogelijkheid is groot zelfs, dat deze volkeren, of een groot deel ervan, zoodra de reguleerende en saambindende macht, de straffe, ordenende hand van de Engelsche organisatie haar teugels eens loslaat, weder tot de verwarring, tot den inwendigen strijd, tot den chaos terugkeeren, waarin de komst der Engelsche overheersching hen aantroffen.

Hun bijgeloof en de algemeene achterlijkheid in materieelen en geestelijken zin, de allergebrekkigste opvoeding der massa, het nog zoo weinig ontwikkeld organisatie-vermogen, beschouwen wij op dit oogenblik als een grooter vijand van het Indische land dan de Engelsche overheersching met de groote nadeelen en bezwaren ook daaraan verbonden.

Maar waar de stemming van een belangrijk en leidend deel der bevolking daartegen zoo onverzoenlijk is, zoo doorkankerd van wantrouwen en ongeloof als Andrews en andere ook zeer betrouwbare publicisten het ons voorstellen, waar ook de gevoelens van den Brit tot den Indiër meer tot vijandschap en vrees, dan tot liefde en vertrouwen neigen, waar zij aanleiding geven tot misdaden van een zoo wreede gezagskoorts als Amritsar er een was, daar zal zelfbestuur toch de eenige uitkomst blijken; met geweld is een volk van zulk een geschiedenis en omvang, in zijn leidende krachten weder tot zulk een ontwikkeling gekomen, op den duur, zelfs maar korten duur, toch niet te regeeren.

Het Socialisme, dat een verheffing en geen teruggang wil zijn, vooronderstelt voor zijn meer duurzamen en volledigen vorm een vrij hoog peil van algemeene ontwikkeling en economisch welvaren, en zoowel het een als het ander ligt voorloopig ver buiten het bereik der Indische massa's; het Socialisme vooronderstelt een hoog technisch kunnen en de in de levenspraktijk ontwikkelde en gestaalde wil van een volk dat kunnen dienstbaar te maken aan de gemeenschap — noch het een noch het ander is aanwezig in Britsch-Indië. Tegenover deze werkelijkheid moet de communistische theorie, die ook daar op revolutie haar groote verwachtingen bouwt, vergaan als rook. Een revolutie kan er komen, maar het zal een nationalistische revolutie zijn, die de Indische bourgeoisie in de plaats stelt van de Engelsche. Dit zal dan wel een noodzakelijke overgang zijn, maar wij hebben geen waarborgen dat hij ten goede zal komen aan het geheel der Indische

massa's. En de gevolgen zullen in elk geval van zeer problematieken aard zijn.

De socialistische levensbeschouwing erkent de betrekkelijke noodzakelijkheid dier uitbarstingen van geweld, zij weet dat de menschheid in haar politieke ontwikkeling nog lang niet ver genoeg gevorderd is om ze steeds te vermijden, maar zij weet ook dat deze schijnbaar meer éclatante en geweldige, schijnbaar meer indrukwekkende en gewichtige gebeurtenissen toch maar incidenten zijn in het leven der menschheid, dat zij ons dat leven hoofdzakelijk van den uiterlijken kant vertoonen en dat het eigenlijke werk van 's menschen geestelijken groei zich voortzet in de werkplaats en op de studeerkamer, in het kunstwerk of de uitvinding, in den dagelijkschen omgang en den dagelijkschen arbeid, op het spreekgestoelte en in de pers, in al de duizendvoudige vormen waarin mensch verkeert met mensch. Dat de omzetting van een oude menschheid in een nieuwe menschheid die zich dagelijks, zich uurlijks voltrekt, dat de school — voor ouden en voor jongen, van het boek en van de ervaring — er een veel grooter plaats in bekleedt dan de revolutie. Het is de evolutionaire weg van opvoeding en ontwikkeling, van overtuiging en overreding, van den gestadigen groei onzer physieke en geestelijke vermogens, het is de langzame, graduëele, innerlijke omvorming, het zijn de rationeele, democratische middelen, in de eerste plaats de samenwerking met de democratische en socialistische krachten in Engeland, waarvan toch ook voor Britsch-Indië het meest te verwachten is.[22])

Zeker zal het in de naaste toekomst aan strijd en wanklanken ook in Britsch-Indië niet ontbreken. Maar de naaste toekomst is *de Toekomst* niet en met Rabindranath Tagore gelooven wij dat alle kwaad bestemd is zich om te zetten in goedheid, dat alle duisternis zich eens onthult in licht, dat kwaad en duisternis de middelen zijn waarvan het Leven zich bedient voor zijn stijging naar een hooger menschelijkheid en een hooger samenzijn.

Daarom twijfel ik er ook niet aan of het belangrijk Aardedeel 't welk in zijn vreemde en grootsche verscheidenheid zich daar uitstrekt ten zuiden van de Himalayas, dat eens zijn Veda's en Oepanishads, zijn

[22]) Sedert ik deze artikelen schreef, verscheen het *„Report on Labour Conditions in India"*, gepubliceerd door den Algemeenen Raad der Engelsche Vakvereenigingen. Het spreekt van „een moeras van smerige en afschouwelijke toestanden", wat juist is, het is een bijdrage voor de kennis en blootlegging dier toestanden, die onze aandacht verdient, maar het is voor wat betreft de *grond-oorzaken* dier toestanden, meer propagandistisch dan doordringend.

groote heldendichten schiep, dat zijn schitterende tempels en praalgraven bouwde, en zijn keizers Asoka en Akbar had, dat het offer, den heldenmoed en de schoonheid kende en nog kent, dat thans, in zijn élite, ook weer op waardeerbare wijze deelneemt in het hooger geestelijk leven der menschheid, ik twijfel er niet aan of het is bestemd ook als volk in zijn geheel, als Britsch-Indische natie, eens een meer harmonische en vrije, meer onafhankelijk werkzame en scheppende plaats in te nemen, dan thans, helaas, het geval is.

Maar dat zal — als alle groote hervormingen — het werk van eeuwen, meer dan van jaren zijn.

AANTEEKENINGEN OVER BUITENLANDSCHE POLITIEK

DOOR

L. J. KLEIJN.

Het is nog maar nauwelijks twee jaar geleden, dat in Engeland het groote konflikt in de steenkoolindustrie tot een uitbarsting kwam. Een koninklijke kommissie had een objektief rapport uitgebracht, dat maatregelen inhield om de ontwrichte industrie langzaam te reorganiseeren. Maar geen der betrokken partijen stoorde zich er aan: zekere vakvereenigingsleiders voerden een politiek van alles of niets — not a penny off the pay, not a minute to the day, geen cent minder, geen minuut langer — en de eigenaren meenden, dat hun mijnen het voorbeeld waren van een rationeel ingericht bedrijf. Negen dagen leed Engeland onder de algemeene staking, waartoe het vakverbondsbestuur zich in een onbewaakt oogenblik had laten verleiden, negen maanden lang onder de staking in de kolenvelden. En het resultaat? Verbittering onder de verslagen mijnwerkers, verlies aan leden allerwegen, leege kassen, zware schulden en anderzijds geen spoor van eenige reorganisatie.

Op den overmoed moest de ontnuchtering wel spoedig volgen. Common sense, het gezonde verstand, is weergekeerd. Een Engelschman neemt niet gauw zijn draai, maar als hij er uit nood toe besluit, is de bekeering vaak radikaal. Jarenlang had de Engelsche vakbeweging getracht de kontinentale den weg naar Moskou op te dringen en tot vervelens toe was er om gezeurd. Oudegeest hield voet bij stuk al

kostte dat het I. V. V. zijn bekwaamsten leider. Verleden jaar verbraken dezelfde Engelschen alle betrekkingen met Moskou en kort daarop werd de leus: staking en uitsluiting buiten de wet, aangeheven door hen, die nauwelijks twee jaar geleden de algemeene staking hadden aangeprezen als kortsten weg naar „het socialisme in onzen tijd". Enkelen hebben deze verrassende wijziging van taktiek nog niet kunnen meemaken; een wonderlijk gezelschap is tegen de leiding opgestaan en beschuldigt haar in een open brief van ontrouw of zelfs verraad aan het socialisme: Maxton van de Onafhankelijke Arbeiderspartij, een brave, maar hoogst onpraktische idealist en Cook van de mijnwerkersfederatie, de vriend der kommunisten. Doch al vermag de een een kongres in ademlooze stilte, de ander de geheele beweging in beroering te brengen, samen zullen zij niet kunnen beletten, dat de Engelsche arbeidersbeweging een periode is begonnen, die de voorzitter van het vakverbond op het kongres van September j.l. te Edinburgh „het begin van een konstruktieven tijd" heeft genoemd.

Een groep werkgevers uit de boven- en ondergrondsche spoorwegen, de elektro-technische industrie, de wolindustrie en de gasbedrijven onder leiding van Lord Melchett (toen nog Sir Alfred Mond) van de chemische industrie is op deze presidentieele rede ingegaan en richtte 23 November l.l. een uitnoodiging tot het bestuur van het Engelsche vakverbond om besprekingen te beginnen over alle onderwerpen, verband houdende met de rationalisatie. Den 20^{en} December besloot het vakverbondsbestuur deze uitnoodiging te aanvaarden, waarna de eerste bijeenkomst werd gehouden op 12 Januari van dit jaar. Na voorbereidende besprekingen, waarin van werkgeverszijde werd opgemerkt, dat de betrokken patroonsgroep alleen voor zichzelf optrad en van geen enkelen patroonsbond een mandaat had gekregen, werd besloten tot vorming van twee komitees, het eene bestaande uit werkgevers (resp. Lord Melchett, Lord Ashfield, Lord Londonderry, Sir Hugo Hirst, Sir David Milne-Watson, Lord Weir, Colonel the Hon. Vernon Willey, J. Conway Davies (sekretaris) en dr. A. E. Humphries als bijgevoegd lid), het andere uit werknemers (resp. Ben Turner, E. Bevin, Walter M. Citrine, J. H. Thomas, A. Pugh, T. Richards, W. Thorne, W. Milne-Baily (sekretaris) en G. Hicks als bijgevoegd lid). De beide komitees hebben gemeenschappelijk een aantal vergaderingen gehouden en tenslotte een memorandum en een agenda opgesteld voor de groote konferentie.

De op deze konferentie te behandelen onderwerpen zijn onder de volgende acht hoofden ingedeeld:

I. *De organisatie van de industrieele betrekkingen.*

a. erkenning der vakvereenigingen;
b. gemeenschappelijke onderhandelingen;
c. bestaanszekerheid voor den werknemer;
d. rankune-maatregelen tegen werkgevers en werknemers;
e. wettelijke regeling van den arbeidstijd;
f. bedrijfs- en arbeidstoestanden;
g. ondernemingsraden;
h. wederzijdsche inlichtingen;
i. voorafgaand onderzoek naar mogelijke oorzaken van industrieele konflikten;
j. uitbreiding van bevoegdheden van industrieele raden;
k. fabriekswetgeving;
l. hygiène en werkloosheidsverzekering;
m. eigen initiatief en opbouwende kritiek;
n. persoonlijke verhoudingen.

II. *Werkloosheid.*

III. *Verdeeling van de opbrengst.*

a. politiek van hooge loonen;
b. maatregelen om alle betrokkenen te doen deelen in den voorspoed van hun industrie en de voordeelen van verhoogde produktie met inbegrip van het houden van aandeelen en het deelen in winsten en kosten;
c. betaling naar gelang van de arbeidsopbrengst;
d. minimumloon-beginselen.

IV. *De organisatie, techniek en kontrôle van de industrie.*

a. rationalisatie;
b. de gevolgen van onnoodige onderlinge konkurrentie;
c. beschermde en onbeschermde industrieën;
d. distributie.

V. *Financiën.*

a. geldtechniek; bank- en kredietstelsels en -politiek;
b. industrieele financieele politiek;
c. belastingen.

VI. *Nationaal.*

a. Een nationale industrieele raad; vorming van een permanent komitee, dat regelmatig bijeenkomt ter bespreking van industrieele kwesties;
b. samenvoeging van bestaande en zoo noodig het nemen van nieuwe maatregelen tot voortgezet onderzoek naar industrieele toestanden.

VII. *Internationaal.*

a. konkurrentie van landen met lageren levensstandaard;
b. internationale overeenkomsten en konventies;
c. de internationale ekonomische konferentie.

VIII. *Algemeen.*

a. het woningvraagstuk;
b. hygiënische vraagstukken;
c. onderwijs; onderzoek naar de best mogelijke aanpassing der huidige onderwijsmethoden bij de moderne behoeften van de industrie;
d. technisch onderwijs;
e. wetenschappelijk onderzoek.

Over enkele punten werd door beide komitees overeenstemming bereikt, o.m. over de erkenning der vakvereenigingen, de rankunemaatregelen, den nationalen industrieelen raad en de rationalisatie. Wat de erkenning der vakvereenigingen betreft wordt onderscheid gemaakt tusschen vraagstukken van algemeenen aard, die de industrie in haar geheel raken en die, welke van meer belang zijn voor een bepaalde industrie. Voor eerstgenoemde problemen erkennen de patroons alleen het vakverbond, voor laatstgenoemde uitsluitend den bond, aangesloten bij het vakverbond of erkend door het vakverbond als een bona fide vakvereeniging. De wenschelijkheid wordt uitgesproken het reeds bijna overal bestaande overleg tusschen werkgevers en werknemers voort te zetten, hetgeen vergemakkelijkt zal worden, indien zoowel de arbeiders als de patroons in bonden georganiseerd zijn. Ten sterkste wordt afgekeurd, dat een arbeider gestraft of ontslagen kan worden vanwege zijn lidmaatschap van een vakvereeniging of een officieele funktie in een vakbond. Zonder een oordeel uit te spreken over de gebeurtenissen van 1926 wordt betreurd, dat arbeiders gestraft werden wegens door hen in die dagen verrichte al of niet gerechtvaardigde daden; indien soortgelijke straffen nog bestaan, moet herziening mogelijk zijn door een of ander hof van

beroep, bestaande uit vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers.

Voor de totstandkoming van betere industrieele betrekkingen wordt de onmiddellijke vorming noodig geacht van een nationalen industrieelen raad bestaande uit: *a*. de leden van den algemeenen raad van het vakverbond; *b*. een gelijk aantal vertegenwoordigers van werkgevers, aan te wijzen door de federatie van Britsche industrieën en de nationale konfederatie van patroons-organisaties. De raad moet: 1. eenmaal per kwartaal bijeenkomen ter bespreking van alle mogelijke kwesties verband houdende met de industrie en de industrieele ontwikkeling; 2. een sub-kommissie aanwijzen tot het benoemen van verzoeningsraden; 3. maatregelen nemen tot duurzaam onderzoek naar industrieele problemen. Een verzoeningsraad kan benoemd worden op verzoek van werknemers en (of) werkgevers, wanneer onderhandelingen tot oplossing van een konflikt zijn vastgeloopen; hangende het onderzoek van den verzoeningsraad wordt aanbevolen geen staking of uitsluiting te proklameeren en geen wijziging te brengen in de arbeidsvoorwaarden.

Tenslotte worden, wat de rationalisatie betreft, de resoluties onderschreven, aangenomen door de ekonomische wereldkonferentie, Mei 1927 te Genève gehouden.

Het medio Mei in de groote zaal van het vakvereenigingsgebouw te Moskou begonnen Sjachty-proces „inzake de ekonomische kontrarevolutie in het Donetzbekken" is geëindigd. Enkele der voornaamste Russische beklaagden zijn ter dood dood veroordeeld — en reeds ter dood gebracht; waarom ook nu geen protestbeweging tegen deze doodvonnissen, zooals ten tijde van Sacco en Vanzetti? — terwijl twee Duitsche beklaagden werden vrijgesproken; een derde Duitscher zag zich voorwaardelijk veroordeeld.

Beter dan van het Sjachty-proces zou men van de Sjachty-komedie kunnen spreken. Niemand zal ontkennen, dat in Rusland, waar de diktatuur de vrije meeningsuiting nog altijd meedoogenloos onderdrukt, tegen het gezag wordt gesaboteerd, dat binnen en buiten Rusland honderden onteigende bezitters wonen, die nog altijd vurig hopen op den val van de Sovjet-macht en zoo mogelijk bij anderen steun zoeken om dezen val te bevorderen. Maar ook zonder voorlichting van arbeidersdelegaties weet de buitenwereld te goed, hoe Rusland er ekonomisch voor staat. Russiche boeren, burgers en buitenlui kan men wijsmaken, dat deze saboteurs over wijdvertakte organisaties beschikken — onder het alziend oog van de Tsjeka! —, die een gevaar voor den staat opleveren, dat de industrieele achterstand veroorzaakt

wordt door deze ,,schadelijke werking van de lakeien van het kapitalisme", het overige Europa vliegt daar niet op in. De bolsjewistische machthebbers hadden dit proces noodig voor hun binnenlandsche politiek, die den laatsten tijd weer gaat in de richting van verscherpte maatregelen tegen de partikuliere handelaren en de welgestelde boeren. De eenvoudige boerenmassa moet worden gesuggereerd, dat het buitenlandsche kapitaal nog steeds op de loer ligt om zijn slag te slaan en de regeering van de Sovjet-republiek met geweld ten val te brengen. Aanschouwelijk zal dit deze boerenmassa worden bijgebracht. Tot in de verste dorpen zullen de zittingen van het ,,proletarische" gerechtshof op het witte doek worden vertoond. De reklame, waar de Russen meesters in zijn, was prachtig in orde. Doch tot welk een prijs! Rusland is afhankelijk, in ieder opzicht, van de medewerking van het buitenland, aangewezen niet alleen op de noodige machines, maar evenzeer op het onontbeerlijke technische personeel om de machines te bedienen en leiding te geven aan het schromelijk verwaarloosde bedrijf. Welke buitenlander zal nog lust voelen zich voor langen tijd in Rusland te vestigen, waar hij ieder oogenblik van den dag bedreigd wordt door arrestatie en veroordeeling op grond van lichtvaardig bijeengegaard bewijsmateriaal? Er is in Rusland een stemming gewekt tegen de buitenlandsche deskundigen, die voor dit land het ergste doet vreezen, indien de regeering er niet bijtijds in slaagt de geesten, die zij heeft opgeroepen, te bezweren.

Bij het ter perse gaan van deze aflevering ontvangen wij nog een brochure: ,,*de samenzwering in het Dongebied*" door *Ir. A. Baars*. De heer Baars heeft geruimen tijd in Rusland gewerkt en kort geleden nog een aantal feuilletons in de ,,N. R. C." doen opnemen over zijn bevindingen in Rusland.

Men kan zich de vraag stellen, schrijft de heer Baars, hoe de sabotage, waarvan de akte van beschuldiging melding maakt, zonder in het oog te loopen jarenlang mogelijk was. De geheele groep van leidende technici moet hieraan naar zijn oordeel hebben meegewerkt, aktief of de oogen er voor hebben gesloten. De funkties, door de beklaagden vervuld, geven de geheele ranglijst van het hoogere personeel van de kolentrust. Er heerscht zulk een schrikbarend gebrek aan goede technici in Rusland, dat men in 1925 in 's hemelsnaam een aantal veroordeelde ingenieurs van een hoogovenwerk bij het vroegere Jekaterinoslaw terug in dienst genomen heeft, hoewel zij blijk van onbetrouwbaarheid hadden gegeven. Dit gebrek was het ook, dat bij het begin van de revolutie de gansche industrie met verlamming bedreigde en de Sovjet-regeering er toe bracht ieder technikus met

open armen te ontvangen, ongeacht zijn verleden, die zich kwam melden, nadat alle technici gedurende de eerste weken van het bolsjewistisch bewind gevlucht waren of zich verborgen hadden gehouden. Een deel der oude technici meldde zich weer, gelijk nu blijkt op instruktie van de eigenaars, en bleef gehandhaafd in de leidende funkties van vroeger. De Sovjet-regeering had uit de arbeidersmassa en een gering aantal intellektueelen een bestuurskader te voorschijn gestampt, maar toen de arbeiders eenige dagen moesten werken in de bedrijven, waarin ze gewend waren, doch zonder de regelende en besturende hand van den technikus, zagen zij hun onmacht in om die funkties over te nemen en aanvaardden opnieuw het bevel en het gezag van hen, die zij gister vermoord zouden hebben als zij binnen hun bereik waren gebleven.

Verkwisting en slecht beheer — in het Donetz-proces met vooropgezette bedoelingen — behooren in Rusland tot de alledaagsche dingen. Geen dag gaat voorbij zonder dat bedrijfsleiders en anderen, die in de industrie een rol spelen, voor de rechtbanken in de verschillende Russische steden zich hebben te verantwoorden voor dezelfde feiten: verkwisting, onoordeelkundig beheer, eigendunkelijk besteden van gelden op andere wijze dan de opdracht luidde, enz. Door het ontbreken van elke wezenlijke openbare kritiek werd men in de Sovjetpers voortdurend vergast op de meest optimistische berichten omtrent den toestand en de ontwikkeling van de industrie, totdat de onverwachte moeilijkheden met de graaninzameling na den laatsten oogst plotseling den regeerders op de meest hardhandige wijze aan het verstand brachten, dat de industrie in de verste verte niet in staat was aan de vraag van de plattelandsbevolking naar produkten te voldoen. Toen ging men eens nauwkeurig aan het nakijken en inspekteeren en vond een dergelijke serie van tekortkomingen in de gister nog opgehemelde bedrijven, dat de partijleiding zelve uitriep: kritiseer toch in 's hemelsnaam, schreeuw het uit als jullie merkt, dat er iets niet in den haak is. Het fnuikendste daarbij is, dat juist in den mijnbouw, bij de totstandkoming van die bedrijven, waarop de Sovjetregeering haar hoop had gevestigd voor doorvoering van werkelijk kommunistische maatregelen, de meeste en ergerlijkste misstanden aan het licht zijn gekomen. Hier werd met tientallen millioenen gesmeten en het resultaat is een verzameling van anekdoten, maar geen fabrieken. Bij honderden zijn en worden de schuldigen, de onverschilligen, de verkwisters, kommunisten inbegrepen, voor de rechtbanken gesleept en streng gestraft, zonder dat er sprake was van opzettelijke sabotage.

Strenge vonnissen zullen naar het oordeel van den schrijver weinig baten. De bewuste organisatie telde 700 leden, waarvan slechts 50

vervolgd werden. Een groot deel der aktieve kontra-revolutionairen blijft dus vrij en in funktie. De onmogelijkheid voor de Sovjet-regeering om iets tegen deze groep met eigen opvattingen en inzichten te doen begrijpt men pas goed, als men met hen in aanraking komt. Wat zij openlijk niet kunnen uitspreken, komt met verdubbelde kracht aan den dag in partikuliere gesprekken: hun diepe wrok, hun minachting voor degenen, die door het nieuwe bewind boven hen zijn gesteld, hun haat en woede over het troostelooze van hun leven en hun vooruitzichten. Met angstaanjaging bereikt men bij zulke menschen niets. Een typisch Russische omstandigheid, die de positie dezer ingewijden enorm versterkt, is de afwezigheid van goede gegevens omtrent de bedrijven, kolen- en ertslagen en andere natuurlijke rijkdommen. De ingewijden weten dingen, die geen ander weten kan, omdat alle gegevens daaromtrent ontbreken, zij zijn ook daardoor onmisbaar, omdat hun hersenen de eenige plaats zijn, waar gegevens en resultaten van waarnemingen worden bewaard, die op het papier thuis hooren. Zoo is het tenminste gedeeltelijk verklaarbaar, dat de mijninspektie geen projekten en exploitatie afkeurde, die een duidelijk irrationeel karakter hadden. De hoofdinspekteur van het distrikt zit dan ook mede op de beklaagdenbank.

Gekompromitteerd door het proces zijn de Sovjet-organen, de vakvereenigingen en partijorganen. Want in de Sovjet-organisatie staat aan het hoofd van elke onderneming en bedrijf een partijlid, speciaal met het doel om het technische personeel te kontroleeren. Naast deze partijkontrole van bovenaf bestaat er nog een van onder op. Immers de vakvereenigingen moeten gekend worden in produktievraagstukken. Op papier is er een prachtig sluitend net van kontrolemaatregelen geschapen. In de Sovjet-propaganda naar binnen en naar buiten wordt steeds nadrukkelijk op dit alles gewezen en vele arbeiders en niet-arbeiders laten zich door al die fraaie schema's verblinden. Hier wordt thans op ongezochte wijze de praktijk van al deze kontrole in een duidelijk licht gesteld. Hier hebben niet enkele personen gefaald, maar het geheele Sovjet-apparaat.

Schr. is van meening, dat de rol der buitenlandsche beklaagden in dit gansche proces een ondergeschikte is geweest. Ook hij acht het ongerijmd, dat een wereldfirma als de A. E. G. het centrum zou zijn geweest van de samenzweerders in het buitenland en door haar Russische afdeeling de Duitsche firma's zou hebben opgewekt tot het storten van geldelijke bijdragen in de kas van de Russische organisatie van anti-bolsjewisten. De leiders der betrokken A. E. G.-afdeeling hebben een verklaring onder eede afgelegd voor de Duitsche justitie, waarin zij de juistheid van de in de akte van beschuldiging genoemde

feiten, voor zoover zij er bij betrokken zijn, ontkennen. Tot dien stap zijn zij overgegaan, nadat hun aanbod om te Moskou als getuige bij de openbare behandeling te verschijnen, was afgeslagen, door welke weigering de Sovjet-autoriteiten geen indruk vestigen van erg vast in hun schoenen te staan.

FEITEN EN CIJFERS

Loonen en arbeidsduur in de steenkolennijverheid.

Er valt stellig geen industrie van beteekenis aan te wijzen, die sedert den wereldoorlog in een zoo treurigen staat is komen te verkeeren, als de steenkolennijverheid. Verschillende oorzaken hebben daartoe geleid, zooals de kolossale toename van het petroleumgebruik in gevallen waarin vroeger steenkolen dienst deden, de bezuiniging in het gebruik van brandstoffen, door den oorlog aanvankelijk opgedrongen, maar later systematisch toegepast, de economische crisis in een aantal landen, enz.

Het spreek wel van zelf dat de mijnwerkers in tal van landen de gevolgen der steenkolencrisis sterk ondergaan. Vandaar dat de mijnwerkers-internationale zich steeds weer opnieuw met dit vraagstuk bezig houdt en sinds haar wederoprichting na den oorlog pleit voor nationalisatie van de mijnen en internationale regeling van produktie en afzet. Een op 28 April 1925 door het bestuur der mijnwerkersinternationale aangenomen resolutie, waarin er op werd gewezen, dat de internationale concurrentie sterk wordt beïnvloed door de verschillen in levensstandaard in de onderscheidene landen en de in verband hiermede gevolgde besprekingen op de Internationale Arbeidsconferentie van 1925, waren voor het Internationaal Arbeidsbureau aanleiding om de situatie der mijnwerkers, voorzoover deze hun loonen en arbeidsduur betrof, aan een diepgaand onderzoek te onderwerpen. De resultaten van dit onderzoek worden thans in een lijvig rapport gepubliceerd.[1])

Het is begrijpelijk dat het Arbeidsbureau zich bij zijn onderzoek niet heeft kunnen beperken tot de behandeling van de beide genoemde vraagstukken; aan het bespreken, zij het ook kort, van de verschuivingen op de wereldmarkt voor steenkolen als gevolg van de opkomst van nieuwe productielanden, was niet te ontkomen.

De meergenoemde studie geeft feiten, cijfers en beschouwingen over 1925; het jaar 1926 was tengevolge van de Engelsche mijnwerkersstaking een abnormaal jaar en voor 1927 waren de gegevens nog niet volledig beschikbaar. Al zijn een aantal cijfers inmiddels verouderd, toch is het rapport er niet minder waardevol om, vooral voorzoover het vergelijkingen maakt tusschen den normalen toestand van vóór en den „normalen" toestand van na den oorlog.

Het volgende staatje omtrent de wereldproductie van steenkolen is zeker van beteekenis (zie tabel pag. 777):

Uit deze cijfers kunnen de volgende konklusies worden getrokken: Terwijl de wereldbehoefte aan steenkool afneemt is de productie, zij het ook niet in sterke mate, vermeerderd. Terwijl Europa voor den oorlog 50 pCt. van de wereldproductie voortbracht, daalde dit percentage in 1925 tot 45 pCt. De produktie van Noord-Amerika is vrij sterk vooruitgegaan, die van Europa achteruitgegaan.

[1]) „Les salaires et la durée du travail dans les mines du charbon."

wereldproductie in duizend metrieke tonnen:

Werelddeelen:	Gemiddeld 1909—1913:	1925:
Afrika	6.878	12.492
Noord-Amerika	476.208	539.405
Centr. en Z.-Amerika	1.433	1.850
Azië	49.502	80.500
Europa	551.543	538.688
Australië	12.070	14.868
Totaal	1.097.643	1.187.803

De volgende tabel geeft een overzicht van de productie van steenkolen in de diverse landen van Europa, eveneens in het tijdvak 1909—1913 en 1925:

in duizend metrieke tonnen:

Land:	gem. 1909—1913:	1925:	Percentage van de totaalproductie aan steenkolen in 1925:
Duitschland	121.118	132.729	24.6
België	23.260	23.133	4.3
Spanje	3.861	5.925	1.1
Frankrijk	41.848	47.046	8.7
Engeland	273.905	248.067	46.0
Holland	1.498	6.849	1.3
Polen	35.922	29.081	5.4
Rusland	23.765	17.637	3.3
Saargebied	11.500	12.990	2.4
Tsjechoslowakije	13.085	12.754	2.4
Andere landen	1.781	2.477	0.5
Totaal	551.543	538.688	100.—

In het jaar 1925 produceerden Duitschland, België, Frankrijk, Engeland, Holland, Polen, Tsjechoslowakije en het Saargebied tezamen 95 pCt. van de totale productie van Europa.

Omtrent den arbeidsduur in de Europeesche mijnen in 1925 treffen we de volgende gegevens aan:

Land en gebied	Ondergrondsche arbeiders: Verblijftijd in de mijn	Idem, met aftrek van rusttijd en tijdverlies	Bovengrondsche arbeiders; werkelijke arbeidsduur
Duitschland:			
Roergebied	8 u		10 u.
Aix-la-Chapelle	8 „ 30 m.		10 „
Opper-Silezië	8 „ 30 „		10 „
Neder-Silezië	8 „		9 „ (9 u. 30 m.)
Saksen	8 „	6 u. 50 m.	9 „
België	7 „ 50 „	6 „ 20 „	8 „
Frankrijk	7 „ 44 „	6 „ 17 „	7 „ 59 m.
Engeland	7 „ 30 „	5 „ 45 „	7 „ 45 „
Holland	8 „	6 „ 20 „	8 „
Polen:			
Silezië	8 „	6 „ 16 „	8 „
Dombrowa	8 „	6 „ 16 „	8 „
Saargebied	7 „ 30 „		
Tsjechoslowakije	7 „ 25 „	5 „ 55 „	7 „ 45 „

Hieruit blijkt, dat voor de ondergrondsche arbeiders de arbeidstijd in de verschillende landen in 1925 niet al te zeer van elkaar verschilde.[2])

Interessant zijn ook de in het verslag gepubliceerde loonvergelijkingen. Wanneer het gemiddeld goudloon van den ondergrondschen mijnwerker in Engeland (buiten de patroonsbijdrage aan de verzekeringskassen) op 100 gesteld wordt, dan maakt het loon in andere landen daarvan het volgend percentage uit:

Engeland	100	Saargebied	58
Holland	89	België	57
Duitschland:		Duitschland:	
Roergebied	70	Opp. Silezië	55
Saksen	65	Tsjechoslowakije	48
Frankrijk	58	Polen	40

Volgens deze tabel wijken de loonen in de verschillende landen zeer sterk van elkaar af; dit verschil wordt echter veel kleiner, wanneer de loonen met elkaar vergeleken worden *in verband met hun koopkracht in het eigen land*. De methode, die voor deze berekening wordt gebruikt, is weliswaar nog zeer onvolledig, doch waar zij algemeen wordt toegepast, is het toch wel de moeite waard hier de uitkomsten van dit onderzoek weer te geven:

Engeland	100	Tsjechoslowakije:	
Holland	99	Ostrava	69
België	82	Kladno	66
Frankrijk	77	Duitschland.	
Saargebied	76	Opp. Silezië	59
Duitschland:		Polen	52
Roergebied	69		

Het doel van het door het Internationaal Arbeidsbureau ingestelde onderzoek is niet geweest een remedie voor de huidige internationale krisis aan te geven; het had slechts tot taak gegevens te verstrekken. Doch het ligt voor de hand, dat gegevens omtrent loon en arbeidsduur op zichzelf niet voldoende zijn, om daaruit de noodige conclusies te trekken omtrent de reorganisatie van een industrietak gelijk het mijnwezen, zelfs al speelt het loonvraagstuk daarbij ook een veel grootere rol dan in andere industrieën. Zooals het rapport opmerkt, is de studie van andere factoren, zooals de produktiviteit der mijnen, het algemeen niveau der arbeiders en de algemeene productiekosten eveneens noodzakelijk.

Door de mijnwerkersinternationale is op haar laatstgehouden kongres de oprichting van een *internationaal kolenbureau* geëischt, dat zijn werkzaamheden zal moeten uitoefenen onder toezicht van de economische sectie van den Volkenbond en uit regeeringen, ondernemers en arbeiders dient te worden samengesteld. Doel van dit bureau zou vervolgens moeten zijn, maatregelen te treffen die een einde maken aan de overproductie van kolen, de kolenmarkt te organiseeren en de kolenproductie te verdeelen, waarbij rekening dient te worden gehouden met de verbruiksmogelijkheid van handel en industrie.

Andr. S.

[2]) Sindsdien werd de werktijd der Engelsche mijnwerkers met een uur verlengd.

BOEKBESPREKING

„Voorlezingen over Tropisch-Koloniale Staathuishoudkunde" door J. van Gelderen. Uitg. H. D. Tjeenk Willink & Zn. 1927.

Het is reeds ruim 1½ jaar geleden, Nov./Dec. 1926, dat onze partijgenoot J. van Gelderen, toen met verlof in Nederland, voor het Leidsche Universiteitsfonds een 5-tal lezingen heeft gehouden over de tropisch-koloniale staathuishoudkunde. Zijn doel was de vraag onder het oog te zien in hoeverre de moderne theoretische economie toepasbaar is op de economische verschijnselen in een tropische kolonie, zooals Ned.-Indië. Hij omschrijft in zijn eerste lezing op bldz. 3 en 4 dit doel nader als volgt:

„Eenerzijds is de mensch gedacht als een zuiver economisch handelend wezen, dat geleid door zijn behoefte aan goederen en diensten het hoogste nut met een minimum van offers nastreeft en anderzijds is aangenomen, dat de samenhang tusschen al deze individuen zich voltrekt in een volkomen vrij ruilverkeer. Vanzelfsprekend worden beide vooronderstellingen beschouwd als niets meer dan methodische hulpmiddelen, waarvan men zich het hypothetisch karakter volkomen bewust is.

Uit dezen gedachtengang laat zich nu de kernvraag der theoretische tropisch-koloniale staathuishoudkunde aanstonds afleiden. Ze luidt:

Hoe werkt het tropisch-koloniale milieu in op de geldigheid van het schema der algemeene economische theorie?

Is dit laatste ter verklaring van de economische verschijnselen, die in dat milieu optreden, wel te gebruiken? Zoo ja, in hoeverre en met welke wijzigingen of restricties, is dit het geval?"

Van Gelderen is in de vervulling van de niet gemakkelijke taak, die hij zich stelde om voor Nederlandsche lezers deze vraag te behandelen, uitnemend geslaagd. Al degenen, die behoefte gevoelen om van de economie van Ned. Indië in haar onderdeel van de koloniale staathuishouding iets meer te verstaan dan de gemiddelde ontwikkelde Nederlander — wij bedoelen ook de in het politieke leven actieve Nederlander — in ernst kan meenen te doen, moeten van Gelderen voor zijn boek dankbaar zijn. Wij behooren onder die dankbaren. Wij achten het volstrekt geen schande in oprechtheid te verklaren, dat telkens, wanneer van ons gevraagd wordt ons een oordeel te vormen over een probleem van koloniale economie, over een concreet vraagstuk van Nederlandsche politiek tenopzichte der koloniale huishouding, wij ons veelal in sterke mate „onwennig" voelen. De waarheid is, dat het economische leven in Ned. Indië in zijn grondslagen, in zijn naar gelang van plaats zeer sterk uiteenloopende vormen, zoo verschillend is van dat van onze naaste omgeving in eigen land of in ons omringende landen van West-Europa, dat wij er met onze Europeesche begrippen van economische hervormingen vreemd tegenover staan. Het boek van Van Gelderen brengt ons te dien opzichte beter begrip. Wij bedoelen niet, dat wie het gelezen heeft zich dan kan aankondigen als specialiteit op het gebied van tropisch-koloniale staathuishoudkunde. Zelfs niet, indien hij het tweemaal gelezen zou hebben. Wij bedoelen alleen, dat het voortreffelijke werk van Van Gelderen bevorderlijk is tot verbetering van ons begrip van de werking der economische factoren van het leven in Nederlandsch-Indië, en van de politiek waartoe de problemen, die zich daar voordoen, de Nederlandsche overheerschers, of beheerders, of zooals men het noemen wil, — kort gezegd, de Nederlandsche regeering, moeten leiden.

De vijf hoofdstukken van het boek van Van Gelderen behandelen de volgende onderwerpen:

„Doel en taak der tropisch-koloniale staathuishoudkunde; het uitheemsche element in de koloniale huishouding.

Het inheemsche element in de koloniale huishouding.

Het ruilverkeer en de inkomensvorming in de koloniale huishouding.

Het bevolkingsvraagstuk, inzonderheid op Java.

De koloniale handelsbalans; zin en vooruitzichten der koloniale huishouding."

De schrijver is een geschoolde in de theoretische economie. Zijn betoogtrant en zijn woordkeuze geven er telkens blijk van. Deze vermelding echter moet ook den niet theoretisch geschoolden belangstellende in de economie niet afschrikken. Het betoog is in al zijn scherpe ontleding helder. De schrijver heeft de kunst verstaan om van een werk over economie een onderhoudend boek te maken. Het is op vele plaatsen zelfs boeiend. Sommige lezers, die zooals wij nog wel eens economische werken lezen, zullen met ons eens zijn, dat deze eigenschap niet algemeen is.

De hoofdstukken zijn ieder op zich zelf belangrijk. Bijzonder geslaagd achten wij de derde lezing, waarin de schrijver ons geeft de analyse van het ruilproces, zooals het in de koloniale huishouding, ook weer met sterke vormverschillen, tot stand komt. Dit hoofdstuk, dat ons een karakteriseering geeft van de zoo volstrekt verschillende economische omstandigheden daar en hier, is precies en raak in zijn teekening. Als voorbeeld geven wij een enkel citaat. De schrijver behandelt hier den opkoop van de bevolkingsproducten en wil ons den indruk geven van de verhouding, die niet overal maar in verschillende streken zich voordoet (bldz. 47 en 48):

„Allereerst zij erop gewezen, dat in vele gevallen tusschen den opkooper eenerzijds en den verkooper anderzijds een groot verschil in „ruilkracht" kan bestaan. Zoowel in kennis van de markt als in de mogelijkheid om meer dan één markt te bereiken en te benutten is de opkooper doorgaans de meerdere. Dit overwicht wordt nog vergroot, indien de opkooper een enkeling is dan wel behoort tot een kleine groep van weinige concurrenten tegenover een groot aantal aanbieders van het te verhandelen product. In dit geval ontstaan heel gemakkelijk monopolie-, althans monopoloïde posities, die den plaatselijken prijs van het artikel omlaag drukken. In gelijke richting werkt een andere factor en wel het groote verschil in waardeering van de eenheidswaarde van het geld bij de beide ruilpartijen. Vooral in meer afgelegen streken heeft het geld nog een hooge ruilwaarde, is m.a.w. het prijsniveau zeer laag. Heeft de verkooper dan ook dit geld noodig om de weinige behoeften, die in de eigen huishouding niet bevredigd kunnen worden door aankoop van goederen te dekken, dan wel voor betalingen in geld (belastingen), dan krijgt het contante geld in handen van den opkooper een groote koopkracht, die op de prijsvorming inwerkt op een voor de Inlandsche producenten ongunstige wijze. In vele gevallen is dan ook een situatie regel, waarin aan de zijde van den verkooper de noodzakelijkheid van den verkoop zóó nijpt, dat men van een economischen verkoopdwang kan spreken."

Hier, zooals op verscheidene plaatsen in dit boek, heeft de schrijver het verstaan, om in een klein aantal regels het karakteristieke van de economische positie van een groot deel der bevolking van Ned. Indië, waar die afwijkt van de algemeene positie zooals wij die in West-Europa kennen, zoo scherp te teekenen, dat het beeld voor ons nooit meer verloren gaat.

Van groot belang is ook de vierde lezing. „Het bevolkingsvraagstuk inzonderheid van Java." Wij krijgen in Nederland wel eens den indruk, dat het vraagstuk van de toeneming van de bevolking van Java onrustbarend is in een mate, die alle ernstige pogingen voor economische welvaartspolitiek hopeloos zou maken. Het is een verkwikking om op grond van het strenge en sterk gedocumenteerde betoog van

Van Gelderen tot de conclusie te kunnen komen, dat het zoo niet staat. Nadat hij uit statistische cijfers heeft vastgesteld (bldz. 90 tot 92), dat de toeneming van de bevolking in sterke mate vermindert, komt hij tot de volgende conclusie (bldz. 91 en 92):

„Geen bevolking vermeerdert zich op den duur maar in het wilde weg. Dringt de moeilijker wordende bestaansstrijd in het bewustzijn van een bevolking door; verspreidt zich in allengs breedere kringen een begin van ontwikkeling in Westerschen zin, heeft onder onzen invloed een proces van wat Julius Wolff voor de West-Europeesche geboortendaling in zijn werk: Der Geburtenrückgang, rationaliseering noemt in de algemeene mentaliteit plaats, — dan moet dit alles zijn invloed op de geboorten doen gelden. Men denke hierbij bijv. aan een vermindering van de zeer vroege huwelijken, meer nog dan aan een bewuste beperking van het geboortental; hoewel dit laatste zeker ook niet geheel uitgesloten is te achten.

Hoe dit ook zij, langs den hier aangegeven weg is in de toekomst een vermindering van de spanning in de demografische situatie te verwachten."

De lezer, die zich de conclusies herinnert, waartoe Karl Kautsky kwam bij zijn behandeling van het bevolkingsvraagstuk in „Vermehrung und Entwicklung in Natur und Gesellschaft" zal hier overeenkomst vaststellen.

Van Gelderen komt na dit betoog dan ook te spreken over de beteekenis, die industrialisatie voor Ned.-Indië kan hebben. Hij heeft op dit punt naar uit het volgende blijkt een zeer sterke meening. Aan de industrialisatie, aldus betoogt hij, dient de verhooging van het landbouwpeil van de „agrarisatie" vooraf te gaan. En hij zegt dan verder (bldz. 92 en 93):

„Theoretisch is vestiging van een industrie in een agrarisch land, met veel goedkoope arbeidskrachten, zeker mogelijk. Mits aangepast aan de aanwezigheid van bepaalde grondstoffen, dan wel aan de aanwezigheid van een massa-afzet (men denke voor het eerste aan de klapperolie-industrie, voor het laatste aan de na den oorlog ontstane sigarettenfabricage) laat zich een ontwikkeling in die richting zeker denken. Het getuigt echter van een schromelijke overschatting harer kansen, om te meenen, dat deze industrialisatie zulk een tempo kan aannemen, dat zij demografisch veel kan beteekenen. Het jongste, geruchtmakende plan, dat inmiddels zonder uitvoering gebleven is, geeft hiervoor een typeerende aanwijzing. Een hoogovenbedrijf zou worden gesticht, dat enkele duizenden arbeiders werk zou verschaffen (overigens gevestigd in . . . Borneo, aan straat Laoet!), maar dat afgezien van allerlei technische en commercieele voorwaarden, een kapitaal van ettelijke tientallen millioenen zou vereischen! Tot welke duizelingwekkende bedragen zou men dan moeten komen, indien het er om gaat langs den weg van moderne grootindustrie eenige honderdduizenden arbeiders loon te verschaffen? En eerst dan kan immers van merkbaren invloed op de demografische verhoudingen sprake zijn. In de lijn der ontwikkeling ligt veel meer, dat het Europeesche kapitaal, dat naar Indië stroomt, overwegend nog emplooi in de cultures zal blijven zoeken en vinden".

Wij onthouden ons hier van beoordeeling van het plan voor een hoogovenbedrijf in Ned. Indië, waaraan de schrijver herinnert. Doch wij stellen vast, dat ook hier weer een sterke aanwijzing wordt gegeven van het gevaar, om voor het tropische economische leven dezelfde economische ontwikkeling als mogelijk te zien, die wij in West-Europa als de normale hebben waargenomen. Ook „industrialisatie" heeft niet overal dezelfde beteekenis.

Van Gelderen komt hier tot de conclusie:

„De eenige economische uitweg, die in zicht is en geheel aansluit bij processen, die uit zich zelf bezig zijn zich in den schoot der tegenwoordige desa-economie te

ontwikkelen, is de verhooging van het peil en daarmee van de rentabiliteit van den Inlandschen landbouw. Het gaat hier in den grond der zaak om eenzelfde proces, als ik hierboven reeds constateerde bij de verlangzaming van den bevolkingsaanwas: om rationaliseering, om economiseering. De traditioneele voedsellandbouw is onder den druk der economische verhoudingen bezig zich op meer dan één plaats om te zetten in een landbouw, waarbij van meer rationeele, bewuste bedrijfsvoering sprake is. Intensiveering van de paditeelt, door verspreiding van kennis omtrent beter zaaizaad, eenvoudige, doelmatige landbouwwerktuigen, aanwending van groenbemesters, van leguminosen als nagewas — met dit alles is den laatsten tijd een ernstig begin gemaakt. Het toenemend geldgebruik drijft in een zelfde richting van bewuster economisch handelen. Van groote beteekenis is echter in dit verband vooral een betere gewaskeuze, een verschuiving van de minder rendabele voedselgewassen naar meerwaardige producten, die voor loonenden afzet binnenslands, dan wel op de buitenlandsche markten in aanmerking komen. Handelslandbouw heeft in veel hoogere mate dan de aartsvaderlijke voedselteelt, een prikkelende, welvaart bevorderende werking op zijn beoefenaars. Op Java is alleen nog plaats voor de intensieve onder deze cultures zooals suikerriet, tabak, uien, groenten e.d. Daar ligt voor den beknelden Javaanschen tani een mogelijkheid van bestaansverruiming én ontwikkeling van zijn gezichtsveld."

Het zou zeer verleidelijk zijn om meer citaten aan het werk van Van Gelderen te ontleenen. Doch het mag niet. Want wij zouden den lezer wellicht den indruk gaan geven, dat hij nu wel weet wat er in staat en het boek niet behoeft te lezen. Wij willen precies den omgekeerden indruk geven. Ieder, die door zijn werk in de partij zich een oordeel moet vormen over het Nederlandsch koloniaal bestuur, dient van het voortreffelijk boek van Van Gelderen kennis te nemen. Hij dient het boek te bestudeeren. Ook ieder, die zonder in zulk een verantwoordelijke positie te staan, belang stelt in economie in het algemeen, en in de koloniale economie in het bijzonder, zal goed doen van het belangrijke werk kennis te nemen. Wat ons betreft stellen wij het onder het beste wat in den laatsten tijd in Nederland op het gebied van economische ontleding geschreven is.

F. M. WIBAUT.

TIJDSCHRIFTEN-OVERZICHT

In **Der Kampf** van Juni behandelt Karl Renner de vraag: *Is het Marxisme ideologie of wetenschap?* Het gesproken en geschreven woord der propaganda heft het socialistisch aanvoelen uit de sfeer van het onder- of halfbewuste in het licht van het begrijpen en maakt van een stemming een overtuiging. Maar ook hier geldt het woord, dat de ideologie der klasse door haar economische positie wordt bepaald en begrensd. Hieruit valt te verklaren, dat de socialistische gedachtenwereld van de handwerkslieden anders is dan die van de fabrieksarbeiders, en dat deze weder zoozeer afwijkt van die der kleine boeren en landarbeiders of van de ambtenaren. Veel belangrijker nog dan deze verschillen zijn die welke waar te nemen vallen in de verschillende landen waarin de economische ontwikkeling niet even ver is voortgeschreden.

Uit deze feiten vallen de volgende conclusies te trekken. 1. Het socialisme als massabeweging verandert van de eene op de volgende tienjarige periode of, anders gezegd, van de eene economische periode op de andere economische periode zijn

geestelijke waarde en zijn directe willen; het staat niet buiten de algemeene wet der ontwikkeling. Maar het blijft daarbij altijd socialisme. De taak van den socialistischen theoreticus is daardoor van zelf tweevoudig: eenerzijds het steeds scherper uitwerken van de theoretische grondslagen van het stelsel en het afgrenzen ervan tegen de andere gedachten- en wilsstelsels; anderzijds het aantoonen van de specifieke wijzigingen in de economische en politieke feiten van den tijd, kortom het uitwerken van het bijzondere van het oogenblik, waarop het in de tactische beslissingen het allereerst aankomt. 2. Het socialisme als massabeweging verandert ook van land tot land, in het bijzonder van werelddeel tot werelddeel van waarde en taak. Het komt er dus op neer, dat er zooveel socialismen moeten zijn, als er staten en landen op aarde bestaan. Het eene, ondeelbare marxisme als de wetenschap van het socialisme heeft juist tot taak, de economisch-psychologische oorzaken dezer differentieering op te zoeken en aan te wijzen en de verscheidenheden der verschijnselen terug te voeren tot de algemeene wet.

Al te veel zijn de marxistische theoretici ideologen, die meenen dat het marxisme de ideologie der arbeidersklasse is. Doch dit is niet waar. De arbeidersklasse moet krachtens haar economische positie den klassenstrijd voeren, — dat is de groote waarheid die Marx heeft ontdekt, — maar voor het voeren van dien strijd is de marxistische ideologie heelemaal geen vereischte. Dat bewijst de Labour Party, die het groote feit heeft volbracht de Britsche arbeiders als klasse politiek te constitueeren. De Labour Party is de vervulling van het marxisme zonder zijn leer en is eveneens een marxisme zonder Marx.

Verstaat men het marxisme aldus, als empirische wetenschap en niet als ideologie, dan begrijpt men terstond, dat het in het geheel niet kan zijn een definitieve wetenschap van de dingen die Marx niet heeft beleefd en niet gezien. Zijn theoretische leerstellingen kunnen nooit als regel voor onze handelingen worden gebruikt, daar wij, er naar handelend, noodzakelijkerwijs het specifieke van onze plaats van vestiging en van onzen tijd moeten verwaarloozen. Wij begrijpen ook terstond, dat de leerstellingen van Marx bijna iedere tien jaar opnieuw geschreven moeten worden, voorzooover haar uitkomsten en niet haar methoden in bespreking zijn.

Terug tot de ervaring! Terug tot de economie! Terug tot dat, wat nieuw, wat voor onzen tijd karakteristiek is, tot het bijzondere, en wel tot het bijzondere in zijn feitelijkheid en niet in zijn ideologische interpretatiemogelijkheid. Uit de nieuwe stof — aldus eindigt schr. zijn in het bijzonder tot Max Adler c.s. gerichten aanval — zal eerst de nieuwe geest geboren worden, die dezen samenvattend beheerscht!

Deze aflevering bevat voorts nog artikelen van Zoltan Ronai over *het nieuwe boek van Kautsky;* van Max Adler over *het principe der proletarische politiek;* van Käte Leichter over *het vraagstuk van den vrouwenarbeid,* benevens een aantal bijdragen over *de propaganda op het platteland.* E. B.

In het Juli-nummer der Zwitsersche **„Rote Revue"** schrijft ir. Franz Schmidt over het probleem van den *afzet in het landbouwbedrijf.* Dr. M. Gitermann zet zijn litteratuuroverzicht van geschriften over *socialisatie,* ten tijde van oorlog en revolutie in Duitschland verschenen, voort. Dr. Otto Wyss bespreekt het te Zürich verschenen werk van den medikus Ch. Strasser over *Psychiatrie en strafrecht* en vindt daarin aanleiding om naast de sociologie, psychiatrie en psychologie de voornaamste hulpmiddelen der jurisdiktie te noemen. Strasser's uiteenzettingen over het noodzakelijke samenwerken van den rechter, den psycholoog en den psychiater

behooren tot het belangrijkste van zijn boek, aldus de recensent, die van veel bewondering vervuld blijkt te zijn voor de hervormingen, die op strafrechtgebied in Sovjet-Rusland tot stand gebracht zijn. J. W.

BIBLIOGRAFIE

Kurt Breysig. Der Weg der Menschheit (Vom geschichtlichen Werden III). J. G. Cottasche Buchhandlung. Stuttgart 1928. M. 14.

Vera Brittain. Women's work in modern England. Noel Douglas. 1928. 6/—.

J. H. Clapham. The economic development of France and Germany 1815—1914. 1928. 16/—.

Dr. R. Danneberg. Die sozialdemokratische Gemeindeverwaltung in Wien. Wiener Volksbuchhandlung. Wien. M. 2.—.

Julius Deutsch. Sport und Politik. Im Auftrage der sozialistischen Sport-Internationale. J. H. W. Dietz Nachf. Berlin.

Gide. Les coopératives françaises durant la guerre. Frs. 10.—.

C. W. Guilleband. The works council. A German experiment in Industrial Democracy. 1928. 16/—.

Walter Guggenheimer. Bringt der Sozialismus den Frieden? Eine kritische Studie über den Imperialismus im Lichte der marxistischen Theorie. J. Dewitz. M. 3.—

G. Heymans, F. J. de Holl en R. Kranenburg. De kennis van goed en kwaad. Mij. v. Goede en Goedkoope lectuur. A'dam—Sloterdijk. *f* 2.25.

R. Hubert. Rousseau et l'Encyclopédie. Etude sur la formation des ideés politiques de Rousseau. J. Gamber. Paris. Frs. 18.—.

G. Larouze. Histoire de la Commune en 1871. Frs. 50.—.

B. Lavergne. Les régies coopératives. F. Alcan. Paris 1928. Frs. 15.—.

——— Philosophie et avenir de l'ordre coopératif. Frs. 2.—.

B. Letterhaus u. F. Röhr. Grössenordnungen in Volk und Wirtschaft. Christlicher Gewerkschaftsverlag. Berlin—Wilmersdorf 1928.

R. Niebuhr. Does civilization need religion? A study in the social resources and limitations of religion in modern life. 8/6.

B. F. Shields. The evolution of industrial organization. 10/6.

W. Sturmfels. Gewerkschaften und Staat. G. Braun. Karlsruhe. M. 3.20.

Dr. Willem L. Valk. The principles of wages. P. S. King & Son Ltd. London 1928. 8/6.

A. Wauters. La réforme agraire en Europe. Collection des Etudes politiques et sociales. Frs. 15.—.